

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
CIVILTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

**PĀRROBEŽU MAKSĀTNESPĒJAS PROCESA
PROBLĒMAS**

MAGISTRA DARBS

Autors: **Mārtiņš Butāns**

Studenta apliecības Nr.: mb06005

Darba vadītājs: lektors Gaidis Bērziņš

RĪGA 2015

ANOTĀCIJA

Maģistra darbā „**Pārrobežu maksātnespējas procesa problēmas**” pētīti maksātnespējas procesi, kuros piemēro Eiropas parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr.1346/2000 par pārrobežu maksātnespējas procedūrām normas. Darbā pētīta regulas piemērošanas prakse Latvijas un Eiropas Savienības valstu tiesās.

Pētījuma **mērķis**: izpētīt pārrobežu maksātnespējas procesa problēmas.

Pētījuma **uzdevumi**: izpētīt pārrobežu maksātnespējas procesu tiesisko regulējumu; galvenā interešu centra noteikšanas problēmas; kreditoru tiesību un informācijas nodrošināšanas problēmas.

Pētījuma rezultāti liecina, ka pārrobežu maksātnespējas procesa problēmas Latvijas praksē nav identificētas pietiekošā mērā, tiesas piemēro atšķirīgu praksi galveno interešu centra noteikšanā.

Pētījuma avoti: Eiropas Savienības un Latvijas Republikas tiesību akti, tiesu prakse, juridiskā literatūra, kopumā 75 avoti, darba apjoms 68 lpp.

Atslēgvārdi: pārrobežu maksātnespēja, galveno interešu centrs, Maksātnespējas regula Nr.1346/2000, Maksātnespējas regula Nr.2015/848.

ANNOTATION

In master's thesis "**Problems of Cross-border insolvency proceedings**" author focuses on insolvency proceedings regulated by Council Regulation (EC) Nr.1346/2000. Author examines the practice of regulation's implementation in European Union member states.

Aim of master's thesis: to investigate cross-border insolvency proceedings problems.

Task of master's thesis - to analyze problems of: cross border insolvency proceedings normative regulation; center of main interests; protection of creditor's rights. The master's thesis results show that problems of cross-border insolvency proceedings in Latvian practice are not identified with sufficient certainty, courts apply different practices in determining the center of main interests.

As sources in master's thesis are used normative acts of European Union and Republic of Latvia, foreign legal literature and judiciary, generally used 75 sources, volume of study 68 pages.

Keywords: Cross border Insolvency, center of main interests, EC Council Regulation Nr.1346/2000, EC Council Regulation Nr.2015/848.

SATURS

Ievads.....	5
1. Pārrobežu maksātnespējas procesa tiesiskais regulējums.....	8
2. Galveno interešu centra noteikšana maksātnespējas procesā.....	15
2.1. Galveno interešu centra noteikšana fiziskās personas maksātnespējas procesā.....	15
2.2. Galveno interešu centra noteikšana juridiskās personas maksātnespējas procesā.....	30
3. Kreditoru tiesību nodrošināšana pārrobežu maksātnespējas procesā.....	38
3.1. Kreditoru tiesību nodrošināšana fiziskās personas maksātnespējas procesā.....	38
3.2. Kreditoru tiesību nodrošināšana juridiskās personas maksātnespējas procesā.....	44
4. Informācijas nodrošināšanas un aprites problēmas pārrobežu maksātnespējas procesos.....	50
Secinājumi.....	60
Izmantotā literatūra un avoti.....	65

IEVADS

Pasaules Bankas ikgadējais pētījums „Doing Business” ir atzīts starptautisks un salīdzinošs uzņēmējdarbības vides reitings. Pētījums ik gadu mēra uzņēmējdarbību regulējošās administratīvās procedūras un to piemērošanu dažādās pasaules valstīs. Reitings tika izveidots 2004. gadā nolūkā analizēt uzņēmējdarbības vidi 130 valstīs, ieskaitot Latviju.¹ „Doing Business 2015” pētījumā, par periodu no 2013. gada 2. jūnija līdz 2014. gada 1. jūnijam, 189. valstu konkurencē Latvija ierindota augstajā 23. vietā. Uzņēmējiem labvēlīgas vides novērtējumā Latvija atrodas 9. vietā Eiropas Savienības dalībvalstu vidū.²

Tiek uzskatīts, ka Maksātspējas likumā un Civilprocesa likumā maksātspējas procesuālo darbību veikšanai Latvijā noteiktie īsi termiņi kļuva par vienu no apstākļiem, kāpēc Latvija sāka ieņemt augstāku vietu Doing Business vērtējumā.³ Salīdzinājumam Latvija 2010. gadā ierindojās 80. vietā,⁴ bet 2011. gadā 32. vietā⁵. Latvijas Republikas Valsts kontroles pasūtītajā pētījumā „Maksātspējas sistēmu salīdzināšana”⁶ secināts, ka Latvija augsto vietu ir sasniegusi, pateicoties valstī izveidotajam maksātspējas tiesiskajam regulējumam un labi funkcionējošai maksātspējas sistēmai.

Atbilstoši „Doing Business 2015” Lietuva ieņem 67. vietu valstu kopvērtējumā. Maksātspējas risinājums Lietuvā aizņem vidēji 2,3 gadus, un izmaksas veido 10 % no parādnieka mantas.⁷ Lietuvai ir samērā zems maksātspējas jomas efektivitātes indekss – 8 no 16.⁸ Šis indekss nosaka maksātspējas likumu kvalitāti un atbilstību starptautiskajiem standartiem. Indeksā tiek ņemti vērā parādnieku un nenodrošināto kreditoru ieguvumi.

Atbilstoši „Doing Business 2015” Čehijā, pateicoties tiesiskā regulējuma kvalitātei un efektīvai praksei, maksātspējas risinājums aizņem vidēji tikai 2,1 gadu. Čehija ieņem 20. vietu 189. valstu kopvērtējumā.⁹

¹ Doing Business. Pieejams:

https://www.em.gov.lv/lv/nozares_politika/nacionala_industriala_politika/uznemejdarbibas_vide_uznemejdarbibas_vides_uzlabosana/doing_business/ [aplūkots 2015.gada 10.oktobrī].

² Turpat.

³ Maksātspējas sistēmu salīdzināšana. Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju-zinojumi/2014/2.4.1-5_2014/2.4.1-5_2014/petijums_mn.pdf [aplūkots 2015.gada 12.oktobrī].

⁴ Doing Business, 2011: Making a difference for entrepreneurs, p.175. Pieejams: <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2011>. [aplūkots 2015.gada 10.oktobrī].

⁵ Doing Business, 2012: Doing business in a more transparent world, p. 107. Pieejams: <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2012> [aplūkots 2015.gada 10.oktobrī].

⁶ Maksātspējas sistēmu salīdzināšana, 37. lpp. Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju-zinojumi/2014/2.4.1-5_2014/2.4.1-5_2014/petijums_mn.pdf [aplūkots 2015.gada 12.oktobrī].

⁷ Tupat, 147.lpp.

⁸ Doing Business 2015: Lithuania, p. 14–15. Pieejams: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/~media/giawb/doing%20business/documents/profiles/country/LTU.pdf?ver=2> [aplūkots 2015.gada 12.oktobrī].

⁹ Maksātspējas sistēmu salīdzināšana, 207.lpp. Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju-zinojumi/2014/2.4.1-5_2014/2.4.1-5_2014/petijums_mn.pdf [aplūkots 2015.gada 12.oktobrī].

Latvijas maksātnespējas procesu efektivitāte tiek atzinīgi novērtēta starptautiskā līmenī, taču pašu valstī situācija jau gadiem bieži tiek kritizēta, jo ir saskatāmas korupcijas pazīmes maksātnespējas administratoru līmenī.¹⁰ Tiek uzskatīts, ka notiek „dzišanās” pēc iespējas ātrāka maksātnespējas procesa pabeigšanas un veiktie pasākumi maksātnespējas jomā nav pietiekoši vērsti uz ekonomiskās vērtības saglabāšanu un atgūšanu.¹¹

„Doing Business 2015” Latvijas augstais novērtējums ir attiecināms uz maksātnespējas procesu valstī kopumā, tai skaitā uz Latvijā veiktajiem pārrobežu maksātnespējas procesiem. Pārrobežu maksātnespējas procesi Latvijā iezīmējas arī ar citu Eiropas Savienības valstu iedzīvotāju vēlmi veikt maksātnespējas procesu Latvijā, lai iegūtu labvēlīgākus, saudzīgākus maksātnespējas noteikumus. „Maksātnespējas tūrisms” notiek ne tikai Latvijā, bet ir izplatīts arī citās Eiropas Savienības valstīs.

Uzsākot darbu autors izvirzījis **hipotēzi – pārrobežu maksātnespējas procesa problēmas Latvijas praksē nav identificētas pietiekošā mērā, līdz ar to nav izstrādāti pietiekoši mehānismi to novēršanai.**

Maģistra darba **mērķis** ir izpētīt pārrobežu maksātnespējas procesa problēmas.

Nolūkā sasniegt mērķi tika izvirzīti sekojoši **uzdevumi**:

1. Izpētīt pārrobežu maksātnespējas procesu tiesisko regulējumu;
2. Izpētīt galveno interešu centra noteikšanas problēmas fizisko un juridisko personu maksātnespējas procesos;
3. Izpētīt kreditoru tiesību nodrošināšanas problēmas fizisko un juridisko personu maksātnespējas procesos;
4. Izpētīt informācijas nodrošināšanas problēmas pārrobežu maksātnespējas procesos.

Darba struktūra veidota, lai izpildot izvirzītos uzdevumus, tiktu sasniegts darba mērķis. Darba ievadā ir atspoguļota tēmas aktualitāte. Darba pamatdaļās ir analizēta pārrobežu maksātnespējas tiesiskā bāze; pētīti galveno interešu centra noteikšanas problēmjaudājumi fiziskām un juridiskām personām; pētīti kreditoru tiesību nodrošināšanas problēmjaudājumi fiziskām un juridiskām personām un informācijas aprites problēmas, noskaidrotas prakses problēmsituācijas un analizēti problēmu cēloņi. Darba nobeigumā ir apkopoti iegūtie secinājumi un sniegti autora priekšlikumi.

Darba izstrādes gaitā ir izmantotas **zinātniskās pētniecības metodes**: salīdzinošā metode dažādu valstu un starpvalstu tiesību normu un dažādu autoru atziņu salīdzinājumam; vēsturiskā metode maksātnespējas procesa tiesību bāzes vēstures pētīšanā;

¹⁰ Valsts kontroles 2015.gada 3.marta ziņojums Nr.2.4.1-5/2014 „Vai valstī īstenotā maksātnespējas politika ir efektīva?” Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju-zinojumi/2014/2.4.1-5_2014/2.4.1-5_2014/revzin_mn_3mar2015.pdf [aplūkots 2015.gada 3.oktobrī].

¹¹ Turpat.

sistēmiskā metode - dažādu valstu un starpvalstu tiesību normu savstarpēju kopsakarību meklēšana; analītiskā metode - dažādu avotu analīzei, atziņu vērtēšanai; teleoloģiskā metode nolūkā noskaidrot likumdevēja gribu.

Maģistra darbā kā **pētījuma bāze** izmantoti Eiropas Savienības un Latvijas Republikas tiesību akti, tiesu prakse, juridiskā literatūra, kā arī literatūra angļu valodā, galvenokārt Thomson Reuters Limited biroja apkopotais darbs „European Cross Border Insolvency R5”. Literatūra latviešu valodā par pārrobežu maksātnespējas procesiem ir maz, kā nozīmīgākais jāmin 2015. gadā izdots autoru grupas pētījums „Eiropas Savienības Tiesa un tās judikatūras pārrobežu tiesiskās sadarbības jomā civillietās ietekme uz nacionālajām tiesām un iestādēm (Latvija, Ungārija, Vācija, Zviedrija un Apvienotā Karaliste)”¹² (turpmāk-Autoru kolektīva pētījums), kurā atsevišķas pētījuma sadaļas veltītas pārrobežu maksātnespējas procesiem.

¹² Kačevska I., Rudevska B., Buka A., Dambergs M., Fillers A. Eiropas Savienības Tiesa un tās judikatūras pārrobežu tiesiskās sadarbības jomā civillietās ietekme uz nacionālajām tiesām un iestādēm (Latvija, Ungārija, Vācija, Zviedrija un Apvienotā Karaliste). Rīga: [b.i.], 2015.

1. PĀRROBEŽU MAKSĀTNESPĒJAS PROCESA TIESISKAIS REGULĒJUMS

Procesus, kas saistīti ar pārrobežu maksātnespēju, regulē starptautiskie tiesību akti, starptautiskās normas tiek iestrādātas arī nacionālajos tiesību aktos. Dažādas starpvalstu un starpvaldību organizācijas veic pētījumus par veidiem un līdzekļiem, kā saskaņot starptautiskās maksātnespējas tiesības, izstrādāt jaunas starptautisko komercietību konvencijas, pieņemt kopīgus principus un izstrādāt vienveidīgus tiesību aktus.

Starptautiskā līmenī būtiska nozīme ir ANO Starptautisko tirdzniecības tiesību komisijai (UNCITRAL), kura darbojas jau no 1968. gada.¹³ Komisija 1997. gadā ir pieņēmusi „Parauglikumu par pārrobežu maksātnespēju un tā ieviešanas vadlīnijām.”¹⁴ Minētais Parauglikums veicina mūsdienīgu tiesību aktu pieņemšanu, kas piemērojami gadījumos, kad maksātnespējīgā parādnieka īpašums atrodas vairākās valstīs. Parauglikums paredz nosacījumus ārzemju maksātnespējas procesa veikšanai un atzīšanai, kā arī ietver noteikumus par maksātnespējas procesu koordināciju tajos gadījumos, kad vienlaicīgi maksātnespējas process notiek dažādās valstīs.

2006. gada 4. aprīlī UNCITRAL Parauglikuma normas iestrādātas Lielbritānijas maksātnespējas tiesiskajā regulējumā. Šie noteikumi tika iestrādāti arī citu valstu maksātnespējas tiesiskajā regulējumā: Meksikā, ASV, Grieķijā, Japānā u.c., arī Eiropas Parlamenta un Padomes regulā (EK) Nr. 1346/2000 par maksātnespējas procedūrām (turpmāk-Maksātnespējas regula Nr.1346/2000) ir iestrādātas UNCITRAL idejas.¹⁵

Arī Pasaules Banka ir nākusi klajā ar vairākiem ierosinājumiem, lai varētu noteikt principus un vadlīnijas maksātnespējas procedūru pārvaldīšanai.¹⁶

Eiropas Komisijas sniegtie skaitļi parāda, ka katru gadu Eiropas Savienībā maksātnespējas procesi ietekmē aptuveni 200 000 uzņēmumus, kas apdraud 1,7 miljonu darbavietu. Ceturtā daļa šo maksātnespējas procesu ir ar pārrobežu raksturu.¹⁷

¹³ About UNCITRAL. Pieejams: http://www.uncitral.org/uncitral/en/about_us.html [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].

¹⁴ UNCITRAL Parauglikums par pārrobežu maksātnespēju un tā ieviešanas vadlīnijas: ANO Starptautisko tirdzniecības tiesību komisijas dokuments. Pieejams: www.vvc.gov.lv/.../Vadlinijas/Cross-Border_insolvency_model_law.doc [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].

¹⁵ Thomson Reuters Limited. European Cross Border Insolvency R5. Vol.1.: Hompshire: SO40 3WX, 2005. p.1-6.

¹⁶ Maksātnespēja - Starptautiskie tiesību akti. Pieejams: http://ec.europa.eu/civiljustice/bankruptcy/bankruptcy_int_lv.htm [aplūkots 2015.gada 2.septembrī].

¹⁷ 12.martā ES Padome pirmajā lasījumā apstiprināja savu nostāju jaunajiem ES noteikumiem par maksātnespējas procesiem. Pieejams: <https://eu2015.lv/lv/jaunumi/zinas/902-maksatnespejas-process-jauni-noteikumi-ekonomikas-atveselosanas-veicinasanai> [aplūkots 2015.gada 1.septembrī].

Pārrobežu maksātnespējas tiesiskais regulējums ietekmē arī Latvijas Republikas tiesību normas maksātnespējas procesa jomā. Latvijā pašlaik spēkā esošais Maksātnespējas likums¹⁸ tika pieņemts 2010. gada 26. jūlijā, stājas spēkā 2010. gada 1. novembrī. Pirms tam spēkā bija 2007. gadā pieņemtais Maksātnespējas likums,¹⁹ kurš stājās spēkā 2008. gada 1. janvārī.

2007. gada likuma anotācijā bija norādīts, ka iepriekš spēkā bijušā -1996. gada 12. septembrī pieņemtā likuma „Par uzņēmumu un uzņēmēj sabiedrību maksātnespēju” mērķis bija kreditoru interešu maksimāla aizsardzība.²⁰ Autors secina, ka minētā 1996. gada likuma mērķis un pats likums vairs nerisināja visas maksātnespējas procesu problēmas, jo maksātnespējas regulējumam ir jāietver efektīvas normas ne tikai kreditoru interešu aizstāvībai, bet arī parādnieka situācijas risināšanai. 2007. gada Maksātnespējas likums spēkā bija tikai nepilnus trīs gadus. Autors secina, ka likums tika izstrādāts ekonomiskās izaugsmes laikā, taču tas stājās spēkā 2008. gada 1. janvārī, kad Latvijā jau bija jūtama ekonomiskās krīzes iestāšanās, līdz ar to radās nepieciešamība pēc cita tiesiskā regulējuma, kas būtu vērsts uz maksātnespējas procesu efektīvu realizāciju.

Pašreiz spēkā esošā Maksātnespējas likuma anotācijā²¹ ir norādīta vesela virkne būtisku problēmu, kuras nerisināja iepriekšējais likums. Ekonomiskās krīzes gados (2008.-2010.) situācija prasīja kardinālus un efektīvus risinājumus. Likuma anotācijā norādīts, ka 2009. gadā tika ierosināti 102 fiziskās personas maksātnespējas procesi, bet pasludināti tikai 37, kas ir nedaudz vairāk kā viena trešā daļa no ierosinātajiem procesiem. No anotācijas izriet, ka likumprojekts tika izstrādāts, lai uzlabotu maksātnespējas tiesisko regulējumu. Likums noteic, ka juridiskām personām maksātnespējas situācijās ir iespēja izmantot divus pamatprocesus (juridiskās personas tiesiskās aizsardzības procesu vai juridiskās personas maksātnespējas procesu), bet fiziskām personām – bankrota procesu un saistību dzēšanas procesu.²² Likuma mērķis ir veicināt finansiālās grūtībās nonākuša parādnieka saistību izpildi un, ja iespējams, maksātnespējas atjaunošanu, piemērojot likumā noteiktos principus un tiesiskos risinājumus.²³ Uz Maksātnespējas likuma bāzes pašlaik ir izstrādāti deviņi Ministru kabineta noteikumi.

¹⁸ Maksātnespējas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010.gada 6.augusts, nr.124.

¹⁹ Maksātnespējas likums, pieņemts 01.11.2007., zaudējis spēku ar 01.11.2010.: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2007.22.novembris, nr.188.

²⁰ Likumprojekta „Maksātnespējas likums” (2007.gads) anotācija. Pieejams:

<http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/380F3F00A08E7691C2257237003D01BB?OpenDocument> [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].

²¹ Turpat.

²² Turpat.

²³ Maksātnespējas likums: LR likums. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010.6.augusts, nr.124. – 1.pants.

Ir jāpiemin, ka pašreiz spēkā esošajā Maksātnespējas likumā 2015. gadā veikti ievērojami grozījumi, par kuriem izteikti arī kritiski viedokļi. Vairāki juristi norādījuši, ka spēkā esošais maksātnespējas procesa regulējums nav pietiekoši efektīvs un nerisina visas problēmas, īpaši tās, kuras saistītas ar maksātnespējas administratoru darbu.^{24 25} Valsts kontrole savā 2015. gada apjomīgajā ziņojumā par valstī īstenotās maksātnespējas politikas efektivitāti arī ir paudusi kritisku viedokli, norādot, ka maksātnespējas „prioritāte ir pēc iespējas ātrāka maksātnespējas procesa pabeigšana un veiktie pasākumi maksātnespējas jomā nav vērsti uz ekonomiskās vērtības saglabāšanu un atgūšanu.”²⁶

Analizējot maksātnespējas procesa regulējumu Latvijā, jāņem vērā, ka Civilprocesa likumā²⁷ ir noteikta kārtība un termiņi, kas ir saistoši maksātnespējas procesuālo darbību veikšanai. Šai ziņā būtiski bija 2010. gada apjomīgie grozījumi un papildinājumi Civilprocesa likumā attiecībā uz maksātnespējas regulējumu. Minētie grozījumi stājās spēkā 2010. gada 1. novembrī,²⁸ tie noteic arī Eiropas Parlamenta un Padomes (EK) regulas Nr. 1346/2000 par maksātnespējas procedūrām²⁹ normu konkrētu piemērošanu. Civilprocesa likums ar minētajiem grozījumiem tika papildināts ar 45.¹ nodaļu „Tiesiskās aizsardzības procesa lietas,” ar 46.¹ nodaļu „Juridiskās personas maksātnespējas procesa lietas,” ar 46.² nodaļu „Fiziskās personas maksātnespējas procesa lietas” un grozījumiem citos atsevišķos pantos.

Maksātnespējas likumā paredzētais darbību kopums fiziskām un juridiskām personām dod iespēju atbrīvoties no pārlietu smagām un neizpildāmām parādsaistībām. Tas dod arī iespēju apmierināt kreditoru prasījumus, un dod iespēju personām nākotnē uzsākt jaunas ekonomiskās aktivitātes. Šāda iespēja kopumā ir nozīmīga gan valsts ekonomikai, gan indivīdiem. Pašlaik maksātnespējas procesu var piemērot jebkurai fiziskai personai, kura pēdējo sešu mēnešu laikā ir bijusi Latvijas Republikas nodokļu maksātājs un kurai ir konstatējama kāda no maksātnespējas pazīmēm. Fiziskā persona pati izlemj, iesniegt vai neiesniegt maksātnespējas procesa pieteikumu pilsētas rajona tiesā pēc savas dzīvesvietas. Kreditori pret fizisko personu maksātnespējas pieteikumu nevar iesniegt. Pastāv arī nosacījumi, pie kuriem maksātnespējas process fiziskai personai nav piemērojams.³⁰ Piemēram, ja fiziskā persona pēdējo triju gadu laikā pirms maksātnespējas procesa

²⁴ Matule S. Maksātnespējas likuma saturs joprojām neskaidrs. Jurista Vārds. 2015.10.februāris, nr.7, 6.-9.lpp.

²⁵ Cik ļoti ir nepieciešams maksātnespējas jomas „remonts?” [b.a.] Jurista Vārds. 2015.24.marts, nr.12, 4.,11.lpp

²⁶ Valsts kontroles 2015.gada 3.marta ziņojums Nr.2.4.1-5/2014 „Vai valstī īstenotā maksātnespējas politika ir efektīva?” Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju-zinojumi/2014/2.4.1-5_2014/2.4.1-5_2014/revzin_mn_3mar2015.pdf [aplūkots 2015.gada 3.oktobrī].

²⁷ Civilprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998.3.novembris, nr.326/330.

²⁸ Grozījumi Civilprocesa likumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010.20.oktobris, nr.66.

²⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes regula (EK) Nr. 1346/2000 par maksātnespējas procedūrām: ES normatīvais akts. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32000R1346> [aplūkots 2015.gada 1.septembrī].

³⁰ Maksātnespējas likums: LR likums. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010. 6.augusts, nr.124. – 130.pants.

pasludināšanas ir sniegusi apzināti nepatiesu informāciju saviem kreditoriem. Būtiska loma maksātnespējas procesā Latvijā ir atvēlēta arī tiesai. Tiesa izskata maksātnespējas procesa lietas, veic administratoru darbības uzraudzību, izskata sūdzības, izskata administratīvo pārkāpumu lietas maksātnespējas jomā- par maksātnespējas procesa pieteikuma neiesniegšanu un maksātnespējas procesa noteikumu pārkāpšanu.³¹ Maksātnespējas procesa lietās var tikt iesaistīta Valsts policija un prokuratūra saistībā ar Krimināllikumā ietvertiem noziedzīgajiem nodarījumiem (Krimināllikuma 213. pants nosaka atbildību par novešanu līdz maksātnespējai).³² Valsts ieņēmumu dienests var tikt iesaistīts maksātnespējas procesā kā kreditors, ja parādniekam ir izveidojušies nodokļu parādi. Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrs administrē Maksātnespējas reģistru. Autors secina, ka maksātnespējas procesu administrēšanā un veikšanā ir iesaistīts liels skaits valsts institūciju.

Autors, izstrādājot maģistra darbu, ir secinājis, ka Latvijā ir veikti pētījumi par tiesu praksi maksātnespējas jomā un arī tiek apkopoti statistikas dati. Taču par pārrobežu maksātnespējas procesiem pētījumu ir maz. Tie ir parādījušies tikai pēdējos gados laikā, piemēram, darbā iepriekš minētais 2014. gada Valsts kontroles pētījums „Maksātnespējas sistēmu salīdzināšana” un Valsts kontroles 2015. gada 3. marta ziņojums Nr.2.4.1-5/2014 „Vai valstī īstenotā maksātnespējas politika ir efektīva?”. Žurnālā „Ir” sistemātiski tiek publicēti analītisko žurnālistu pētījumi par situācijām, kad maksātnespējas administratori ir, iespējams, vienojušies par tiesvedības veikšanu pie konkrētiem tiesnešiem nolūkā panākt labvēlīgāku maksātnespējas nosacījumu noteikšanu.³³ Žurnālā „Jurista Vārds” un citos juridiskajos žurnālos arī sistemātiski parādās publikācijas par maksātnespējas jomu, piemēram, žurnāla „Jurista Vārda” 2015. gada 3. marta numurs gandrīz pilnībā veltīts maksātnespējas procesiem. 2015. gadā publikācijas pārsvarā bijušas saistībā ar grozījumiem Maksātnespējas likumā, kuri stājās spēkā 2015. gada 1. janvārī.³⁴ Taču, kā jau tika minēts darba ievadā, par pārrobežu maksātnespējas procesu tiesisko regulējumu un prakses situācijām latviešu valodā informācijas, pētījumu ir ļoti maz. Tiesiskais regulējums ir skaidrots 2015. gadā iznākušajā grāmatā „Maksātnespējas administrācijas skaidrojumi un atziņas. 2008.-2014.” vairāk literatūras ir angļu valodā. Darba ievadā minētais 2015. gadā izdots Autoru kolektīva pētījums³⁵ praktiski ir vienīgais darbs, kurā analizēta tiesu prakse pārrobežu maksātnespējas jomā. Autors uzskata, ka būtu nepieciešams plašāks pārrobežu

³¹ Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss: LR likums. Ziņotājs, 1984. 20.decembris, nr.51. - 166.³⁵ pants.

³² Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998.8.jūlijs, nr.199/200.

³³ Sprance I. Maksātnespējas ķēķis. Ir, 2012.19.septembris, nr.128.; Sprance I. Viltus nabagi. Ir, 2012.12.septembris, nr.127.; Sprance I. Miljonu žonglieri. Ir, 2012.10.oktobris, nr.131., u.c.

³⁴ Grozījumi Maksātnespējas likumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2014.30.decembris, nr.257.

³⁵ Kačevska I., Rudevskā B., Buka A., Dambergs M., Fillers A. Eiropas Savienības Tiesa un tās judikatūras pārrobežu tiesiskās sadarbības jomā civillietās ietekme uz nacionālajām tiesām un iestādēm (Latvija, Ungārija, Vācija, Zviedrija un Apvienotā Karaliste). Rīga: [b.i.], 2015.

maksātnespējas procesu prakses apkopojums latviešu valodā, jo esošā literatūra un informācija nav viegli pieejama visiem interesentiem.

Salīdzinot Latvijas un tās kaimiņvalstu tiesisko regulējumu maksātnespējas jomā, mērķtiecīgi būtu jāsalīdzina Latvijas, Igaunijas un Lietuvas tiesisko regulējumu. Igaunijā maksātnespējas jomu regulē vairāki likumi.³⁶ Bankrota likuma normas piemēro juridisko, fizisko personu bankrota procesam un fizisko personu saistību dzēšanas procesam. Reorganizācijas likums regulē juridisko personu reorganizācijas procesus. Parādu restrukturizācijas un parādu aizsardzības likums regulē fizisko personu parādu restrukturizāciju.³⁷

Lietuvā maksātnespējas jomu arī regulē vairāki tiesību akti: Uzņēmumu bankrota likums, Uzņēmumu restrukturizācijas likums un 2013. gada 1. martā spēkā stājies Likums par fizisko personu bankrotu.³⁸ Lietuvā atbilstoši Uzņēmumu bankrota likuma 13.¹ pantam tikai vienkāršotais bankrota process nevar ilgt vairāk par vienu gadu no procesa uzsākšanas. Pārējo bankrota procesu termiņš likumā nav noteikts. Praksē bankrota procesi Lietuvā parasti ilgst divus, trīs gadus, dažkārt līdz pat 10 gadiem.³⁹

Ekonomiskās krīzes apstākļos Latvijas maksātnespējas pakalpojumi kļuva par „eksporta precī” Lietuvai. Savukārt Latvijas pilsoņi nereti izmantoja iespēju uzsākt maksātnespēju Lielbritānijā. Iespēju ātrāk un lētāk uzsākt maksātnespējas procesu Lielbritānijā izmantojuši tūkstošiem Vācijas un Beļģijas iedzīvotāju. 2011. gadā ik mēnesi Latvijā tika ierosinātas vidēji 60 fizisko personu maksātnespējas jeb divas līdz trīs lietas dienā.⁴⁰

Kopš 2004. gada 1. maijā Latvija kļuva Eiropas Savienības dalībvalsts, Latvijā tāpat kā citās dalībvalstīs ir spēkā Eiropas Savienības regulējums, kas attiecas uz jautājumiem par pārrobežu maksātnespējas jomu, tajā skaitā 2000. gada 29. maija Padomes Regula Nr. 1346/2000 par maksātnespējas procedūrām, kura stājās spēkā 2002. gada 31. maijā visās dalībvalstīs, izņemot Dāniju.⁴¹ Maksātnespējas regula Nr. 1346/2000 noteic tiesisko regulējumu pārrobežu maksātnespējai Eiropas Savienībā, paredzot vienotus noteikumus par pārrobežu maksātnespējas procesu piekritību, lēmumu par maksātnespēju atzīšanu, izpildi,

³⁶ Maksātnespējas sistēmu salīdzināšana, 24.lpp. Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju-zinojumi/2014/2.4.1-5_2014/2.4.1-5_2014/petijums_mn.pdf [aplūkots 2015.gada 12.oktobrī].

³⁷ Turpat.

³⁸ Turpat, 60.lpp.

³⁹ Turpat, 72.lpp.

⁴⁰ Lietuvas pilsoņi izmanto iespēju bankrotēt Latvijā. 07.27.2011. Pieejams: <http://www.kreditnemeji.lv/lv/maksatnespeja/2011/07/27/lietuvas-pilsoni-izmanto-iespeju-bankrotet-latvija/> [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].

⁴¹ Eiropas Parlamenta un Padomes regula (EK) Nr. 1346/2000 par maksātnespējas procedūrām: ES normatīvais akts. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32000R1346> [aplūkots 2015.gada 1. septembrī].

piemērošanu. Tiek uzskatīts, ka minētā regula „ir veiksmīgs instruments maksātnespējas procesa saskaņošanai Eiropas Savienības dalībvalstīs, un tās vienotu piemērošanu garantē Eiropas Savienības Tiesas judikatūra.”⁴² Maksātnespējas regulas 1. panta 1. punkts nosaka, ka tā tiek piemērota „kolektīvām maksātnespējas procedūrām, kas saistītas ar daļēju vai pilnīgu parādnieka mantas atsavināšanu un likvidatora iecelšanu.”

Jāmin, ka juridiskajā literatūrā izteikts viedoklis par to, ka Maksātnespējas regula Nr. 1346/2000 nemēģina ieviest visām valstīm vienveidīgu, vienādas maksātnespējas tiesības, tā vietā piedāvā noteikumu ietvaru, pēc kura var vadīties un sadarboties dažādi Eiropas valstu tiesību režīmi.⁴³

Maksātnespējas regula Nr.1346/2000 kopumā veiksmīgi atvieglo pārrobežu maksātnespējas procedūras Eiropas Savienībā.⁴⁴ Regulas izstrādes nepieciešamību veicinājusi Eiropas Savienības paplašināšanās, jo paplašinoties Eiropas Savienībai veidojās aktīva uzņēmējdarbība. Uzņēmumu pārrobežu darbība ne vienmēr ir veiksmīga, neveiksmīgas darbības rezultātā rodas nepieciešamība atrisināt situācijas veicot maksātnespējas procesus. Nolūkā iegūt labvēlīgākus maksātnespējas nosacījumus, tiesvedības bieži tiek pārvietotas no vienas dalībvalsts uz citu. Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 mērķis bija rast efektīvus tiesiskos risinājumus pārrobežu maksātnespējas procesiem un to atvieglotai uzsākšana pret ārvalstu parādniekiem.⁴⁵

Maksātnespējas regula Nr.1346/2000 attiecas uz gadījumiem, kad vieta, kur parādnieks regulāri pārvalda savas intereses un tādēļ ir pieejams trešajām personām (parādnieka galveno interešu centrs), atrodas Eiropas Savienībā. Nolūkā uzlabot pārrobežu maksātnespējas procedūru efektivitāti, Maksātnespējas regula Nr.1346/2000 noteic, kuras dalībvalsts tiesa vai iestādes var uzsākt maksātnespējas procedūru.⁴⁶

Cita starpā jāmin, ka Latvijai pārrobežu maksātnespējas jomā ir saistoši arī citi Eiropas Kopienas tiesību akti, piemēram, Eiropas Padomes 2008. gada 22. oktobra Direktīva Nr.2008/94/EK par darbinieku aizsardzību to darba devēja maksātnespējas gadījumā.

⁴² Kačevska I., Rudevskā B., Buka A., Dambergs M., Fillers A. Eiropas Savienības Tiesa un tās judikatūras pārrobežu tiesiskās sadarbības jomā civillietās ietekme uz nacionālajām tiesām un iestādēm (Latvija, Ungārija, Vācija, Zviedrija un Apvienotā Karaliste). Rīga: [b.i.], 2015, 72.lpp.

⁴³ Thomson Reuters Limited. European Cross Border Insolvency R5. Vol.1.: Hompshire: SO40 3WX, 2005. p.5.

⁴⁴ Komisijas dienestu darba dokuments. Ietekmes novērtējuma kopsavilkums. Pavaddokuments Pārskatīta Regula (EK) Nr. 1346/2000 par maksātnespējas procedūrām. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:52012SC0417> [aplūkots 2015.gada 15. oktobrī].

⁴⁵ Krūmiņa K. Pārrobežu maksātnespēja. 31.01.2008. Pieejams: <http://www.db.lv/laikraksta-arhivs/juridiskie-pakalpojumi/parrobezu-maksatnespeja-276498> [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].

⁴⁶ Turpat.

Pirmais juridiskas personas pārrobežu maksātnespējas process Latvijā tika pasludināts 2009. gada oktobrī.⁴⁷ Maksātnespējas reģistrā tad tika iekļautas ziņas, ka Aizkraukles rajona tiesa pēc SIA „Arte Media” pieteikuma pasludina 1992. gadā dibinātās SIA „Via Mobile” galveno pārrobežu maksātnespējas procesu.⁴⁸

Eiropas Padomē ir izstrādāta jauna Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) Nr.2015/848 par maksātnespējas procedūrām (turpmāk- Maksātnespējas regula Nr.2015/848),⁴⁹ ar kuru tiks aizstāta Maksātnespējas regula Nr.1346/2000 un kuras noteikumus piemēros tikai tām maksātnespējas procedūrām, kas tiks uzsāktas pēc 2017. gada 26. jūnija.⁵⁰ Jaunās regulas mērķis ir palielināt pārrobežu maksātnespējas procesu efektivitāti, nodrošināt kreditoru intereses un veicināt uzņēmumu maksātspēju.

Latvijas tieslietu ministrs Dzintars Rasnačs jauno regulu vērtē kā nepieciešamu, uzskatot, ka jaunā regula uzlabos Eiropas Savienības maksātnespējas regulējumu. Regulējuma mērķis ir veiksmīgāk aizstāvēt kreditoru intereses, regulējums ietvers efektīvākus noteikumus attiecībā uz pārrobežu maksātnespējas procesiem.⁵¹ Dz.Rasnačs norāda, ka jaunā regula aptver vairāk nekā tikai likvidācijas procesu, kas ir noteikts pašreizējā regulā, bet ietver arī procesus, kas paredzēti juridiskas personas restrukturizācijai brīdī, kad vēl tikai parādās maksātnespējas iespējamība. Regulējums arī aptver procesus, kas parādniekam palīdzēs pilnībā vai daļēji kontrolēt savus aktīvus un darījumus.⁵²

Šāds vērtējums apliecina, ka maksātnespējas tiesiskais regulējums Eiropas Savienībā ir saistīts ar nepieciešamību noteikt normas, kuras pietiekošā mērā risina pārrobežu maksātnespējas problēmas.

⁴⁷ Ziņu aģentūra LETA, 08.12.2009.: Šogad Latvijā pasludināts pirmais juridiskas personas pārrobežu maksātnespējas process. Pieejams: <http://nra.lv/ekonomika/10615-latvija-sak-pirmo-parrobezu-maksatnespejas-procesu.htm> [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].

⁴⁸ Turpat.

⁴⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) Nr.2015/848 par maksātnespējas procedūrām. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32015R0848> [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].

⁵⁰ Turpat, 84.pants

⁵¹ 12.martā ES Padome pirmajā lasījumā apstiprināja savu nostāju jaunajiem ES noteikumiem par maksātnespējas process. Pieejams: <https://eu2015.lv/lv/jaunumi/zinas/902-maksatnespejas-process-jauni-noteikumi-ekonomikas-atveselosanas-veicinasanai> [aplūkots 2015.gada 1.septembrī].

⁵² Turpat.

2. GALVENO INTEREŠU CENTRA NOTEIKŠANA MAKSĀTNESPĒJAS PROCESĀ

2.1. Galveno interešu centra noteikšana fiziskās personas maksātnespējas procesā

Galveno interešu centra noteikšanas problemātika ir viens no biežākajiem ārvalstu literatūrā sastopamajiem tematiem saistībā ar pārrobežu maksātnespējas procedūrām. Gerry McCormack norāda, ka problēmas ar parādnieku meklējumiem pēc labāka tiesiska regulējuma savam maksātnespējas procesam ir sastopams visur: kā Amerikas Savienotajās Valstīs, tā arī Eiropas Savienībā.⁵³ Samuel L. Bufford, analizējot Eurofood lietu, kurā parādnieka galveno interešu centrs tika mākslīgi pārvietots, lai iegūtu parādniekam labvēlīgāku tiesisko vidi, arī norāda uz saprotamo parādnieku vēlmi iegūt sev izdevīgus apstākļus.⁵⁴ Galvenā interešu centra jēdziens pirmo reizi parādījās UNICTRAL Parauglikumā par pārrobežu maksātnespēju un tā ieviešanas vadlīnijām.⁵⁵ Parauglikumā definēts, ka „ārvalstu process” ir kolektīvs tiesas vai administratīvs process ārvalstī, arī pagaidu process, kurš notiek saskaņā ar maksātnespējas tiesību aktiem un kurā parādnieka aktīvi un lietas reorganizācijas vai likvidācijas nolūkā tiek pakļautas ārvalstu tiesas kontrolei vai uzraudzībai. Savukārt „galvenais ārvalstu process” ir ārvalstu process, kas notiek valstī, kurā atrodas parādnieka galveno interešu centrs.

Maksātnespējas regulā Nr. 1346/2000⁵⁶ ietvertā galveno interešu centra definīcija, salīdzinot ar UNCITRAL parauglikumu, ir attīstījusies, proti, ietverot arī parādnieka sasaisti ar trešajām personām. Regulas 3. panta 1. punkts noteic, ka tās dalībvalsts tiesas, kuras teritorijā atrodas parādnieka galveno interešu centrs, piekritībā ir sākt maksātnespējas procedūras.⁵⁷

Praksē patiesais galveno interešu centrs bieži tiek „paslēpts,” to mākslīgi pārvietojot uz citu dalībvalsti. Šādas darbības parādnieki veic gan fizisko personu maksātnespējas procesos, gan juridisko personu maksātnespējas procesos. Galveno interešu centru fiktīva pārvietošana

⁵³ McCormack G. Jurisdictional competition and forum shopping in insolvency proceedings. The Cambridge Law Journal, 2009, Nr.68, p.169-197

⁵⁴ Samuel L. Bufford, Center of Main Interests, International Insolvency Case Venue, and Equality of Arms: The Eurofood Decision of the European Court of Justice, 27 Nw. J. Int'l L. & Bus. 351 (2006-2007).

⁵⁵ UNICTRAL Parauglikums par pārrobežu maksātnespēju un tā ieviešanas vadlīnijas: ANO Starptautisko tirdzniecības tiesību komisijas dokuments. Pieejams: www.vvc.gov.lv/.../Vadlinijas/Cross-Border_insolvency_model_law.doc [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].

⁵⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes (EK) regula Nr. [1346/2000](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32000R1346) par maksātnespējas procedūrām, Preambulas 13. apsvērums: ES normatīvais akts. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32000R1346> [aplūkots 2015.gada 20. oktobrī].

⁵⁷ Turpat.

ārvalstu literatūrā ir ieguvusi apzīmējumu “forum shopping”⁵⁸ kā arī “bankruptcy tourism,”⁵⁹ šie termini latviski tiek tulkoti kā maksātnespējas vai bankrota tūrisms.

Fizisko personu maksātnespējas process Latvijā ir parādniekam labvēlīgs, jo saistību izpildes termiņš ir viens no īsākajiem Eiropā. To, ka fizisko personu maksātnespējas process Latvijā no visām Eiropas Savienības valstīm ir otrs (aiz Lielbritānijas) labvēlīgākais, norāda arī Latvijas Kredītņēmēju apvienības valde.⁶⁰ Latvijā saistību izpildes maksimālais termiņš ir trīs gadi.⁶¹ Pasaules un Eiropas ekonomiskā krīze 2008. gadā Latviju skāra īpaši smagi, jo nekustamā īpašuma cenas saruka vidēji pat par 70%.⁶² Līdz ar to nepieciešami pasākumi, lai maksātnespējīgajiem kredītņēmējiem būtu iespējams risināt finansiālās problēmas.⁶³

Latvijas Kredītņēmēju apvienības valde ir salīdzinājusi fizisko personu saistību dzēšanas termiņus Eiropas Savienības dalībvalstīs un norāda, ka, piemēram, Lietuvā fiziskās personas var veikt maksātnespējas procesus, tomēr saistību dzēšanas termiņš Lietuvā ir ilgstošāks kā Latvijā- 5,5 līdz 6,5 gadi.⁶⁴ Lietuvā bankrota procesu var uzsākt tikai tāda fiziskā persona, kura mēnesi pirms pieteikuma par maksātnespēju iesniegšanas ir par to paziņojusi visiem kreditoriem. Šāda pieeja var dot iespēju parādniekam panākt vienošanos ar kreditoriem par savu saistību izpildi bez tiesas un maksātnespējas procesa palīdzības. Lietuvā tiesa var arī pārtraukt maksātnespējas procesu, ja persona bijusi maksātnespējīga pēdējo 3 gadu laikā pirms oficiālās maksātnespējas, ja maksātnespējas iemesls ir atkarība no alkohola, narkotikām vai azartspēlēm. Parādnieks Lietuvā tāpat kā Lielbritānijā netiek atbrīvots no naudas sodiem, uzturlīdzekļiem un prasību maksājumiem par nodarīto kaitējumu veselībai vai dzīvībai.

Savukārt Igaunijā fizisku personu maksātnespējas saistību dzēšanas termiņš ir no 3 līdz 7 gadiem – pēc tiesas ieskata. Ziemeļeiropas valstīs Somijā un Zviedrijā fiziskajām personām maksātnespējas process ir pieejams, bet tas tiek ļoti negatīvi vērtēts sabiedrībā, līdz ar to iespēja veikt maksātnespēju tiek izmantota reti. Saistību dzēšanas termiņš Somijā ir 3 līdz 5 gadi, bet Zviedrijā tas ilgst 5 gadus. Lielbritānijā ir īss parādu saistību dzēšanas termiņā – 1 gads, taču tiesa to var pagarināt pat līdz 15 gadiem un tiesas piemēroti naudas sodi, uzturlīdzekļi, studiju kredīti, kriminālsodi un citi nodarītie zaudējumi netiek dzēsti, ja persona

⁵⁸ McCormack G. Jurisdictional competition and forum shopping in insolvency proceedings. The Cambridge Law Journal, 2009, Nr.68, p.169.-197.

⁵⁹ Walters A., Smith A. ‘Bankruptcy tourism’ under the EC regulation on insolvency proceedings: A view from England and Wales International. Insolvency Review, Volume 19, Issue 03 October 2010, p.181. – 208.

⁶⁰ Ķirsons M. Fizisku personu maksātnespēja: Bankrota dzirnavas nekur Eiropā nav ātras. 05.02.2014. Pieejams: <http://www.db.lv/finanses/fizisku-personu-maksatnespeja-bankrota-dzirnavas-nekur-eiropa-nav-atras-409431> [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].

⁶¹ Maksātnespējas likums: LR likums. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010.6.augusts, nr.124. - 155.panta 4.daļas 3.punkts.

⁶² Ķirsons M. Fizisku personu maksātnespēja: Bankrota dzirnavas nekur Eiropā nav ātras. 05.02.2014. Pieejams: <http://www.db.lv/finanses/fizisku-personu-maksatnespeja-bankrota-dzirnavas-nekur-eiropa-nav-atras-409431> [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].

⁶³ Turpat.

⁶⁴ Turpat.

ir vieglprātīgi izturējusies pret savām saistībām. Polijā, kur dzīvo aptuveni 40 miljoni iedzīvotāju, ik gadu notiek tikai 20–30 fizisko personu maksātnespējas procesi. Savukārt Latvijā ar 2 miljoniem iedzīvotāju šādi procesi, piemēram, 2013. gadā ierosināti pret 1568 fiziskām personām. Polijā personām, kuras nodarbojušās ar komercdarbību, nevar tikt piemērots patērētāju bankrota process. Ja šāda prasība būtu spēkā Latvijā, tad fiziskās personas, kuras darbojušās uzņēmējdarbībā, par maksātnespējīgām atzīt nevarētu, nesamaksāto parādu dzēšana juridiski tām nebūtu pieejama. Slovākijā maksātnespēja ir iespējama tām fiziskām personām, kurām mantas vērtība nepārsniedz 165 000 eiro (arī personām, kuru apgrozījums nepārsniedz 333 000 eiro). Ja parādnieka mantas vērtība pārsniedz 165 000 eiro, saistību dzēšana ir ievērojami apgrūtināta. Čehijā vienkāršotas saistību dzēšanas procedūras ir pieejamas tikai tām personām, kuru saistības nepārsniedz 79 000 eiro. Pārējām personām, pirms nenokārtotās saistības tiek dzēstas, kreditoriem ir jāsamaksā vismaz 30% no nenodrošinātajām saistībām, līdz ar to šis lielais summas apmērs daudziem ir nepārvarams šķērslis.⁶⁵

Autors secina, ka starp Eiropas Savienības dalībvalstīm pastāv ļoti lielas atšķirības nacionālajās maksātnespējas procesu normās, atšķirības ir gan saistību dzēšanas iespējamajos termiņos, gan maksātnespējas procesa pieejamībā. Maza apmēra bankrota procedūra dalībvalstīs ir definēta ar ievērojami atšķirīgām summām, un arī to termiņš ir ļoti atšķirīgs. Autors uzskata, ka Lietuvas normas par to, ka bankrota procesu var uzsākt tikai tāda fiziskā persona, kura mēnesi pirms pieteikuma par maksātnespēju iesniegšanas ir par to paziņojusi visiem kreditoriem, būtu vēlams ieviest arī Latvijā un citās dalībvalstīs. Šāda Lietuvas pieeja var ne tikai dot iespēju parādniekam panākt vienošanos ar kreditoriem par savu saistību izpildi bez tiesas, bet arī jau iepriekš rada priekšnoteikumus kreditoru tiesību nodrošināšanai.

Senās Romas XII tabulu likumos bija noteikts, ka kreditors savu parādnieku var sacirst gabalos, ja parādnieks savas saistības nespēja izpildīt.⁶⁶ Mūsdienu civilizētajā pasaulē, kurā prevalē cilvēktiesības pār saistību izpildi, fiziskās personas maksātnespējas gadījumos risinājumu meklējumi ir nesalīdzināmi humānāki.

Problēmas, kas saistās ar fizisko personu maksātnespēju, uzskatāmi parādās tiesu praksē. Autors ir pētījis Eiropas Savienības dalībvalstu tiesu praksi, izmantojot būtiskus tiesu spriedumus, kas pieejami izpētei.

⁶⁵ Ķirsons M. Fizisku personu maksātnespēja: Bankrota dzirnavas nekur Eiropā nav ātras. 05.02.2014. Pieejams: <http://www.db.lv/finanses/fizisku-personu-maksatnespeja-bankrota-dzirnavas-nekur-eiropa-nav-atras-409431> [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].

⁶⁶ Biržiņa L. Romiešu tiesības. Rīga: Poligrāfists, 1997, 39.lpp.

Francijas Instances tiesa izskatīja lietu Nr.12/00283,⁶⁷ kurā parādnieks bija iesniedzis fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu. Vācijas kreditors iesniedza lūgumu noraidīt parādnieka pieteikumu, norādot, ka galveno interešu centrs ir pārcelts no Vācijas uz Franciju fiktīvi, un tādējādi parādnieks vēlas iegūt izdevīgākus maksātnespējas noteikumus.

Autors secina, ka tiesai saskaņā ar Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 3. panta 1. punktu bija jānosaka, vai tai ir piekritība uzsākt maksātnespējas procesu Francijā. Tiesa salīdzināja parādnieka Francijas un Vācijas bankas kontu izdrukas, kuros bija redzama naudas līdzekļu kustības intensitāte katrā valstī. Francijas bankas konta izraksts uzrādīja nelielus naudas pārskatījumus par īri un komunālo rēķinu samaksu, taču Vācijas konta izrakstā bija redzamas regulārākas un lielākas bankas operācijas. Vācijā, adresē, kura atrodas 450 kilometru attālumā no vietas, kuru parādnieks bija uzrādījis kā savu dzīvesvietu Francijā, parādnieks sistemātiski veica naudas izņemšanu no bankomātiem divas reizes nedēļā.

Autors secina, ka tiesa ņēma vērā minētos faktus par parādnieka ienākuma avotiem un naudas līdzekļu izlietošanas regularitāti konkrētā teritorijā. Tā kā naudas līdzekļi lielākoties tika izlietoti Vācijā, tad tiesai radās pamatotas šaubas, vai parādnieka galvenais interešu centrs atrodas Francijā. Tiesa arī analizēja, kurā valstī tiek veikta parādnieka profesionālā darbība un kurā valstī atrodas parādnieka ģimene. Tika noskaidrots, ka parādnieka ģimene dzīvo Vācijā, parādnieks neprot franču valodu un peļņa, ko viņš guva strādājot Francijā, bija ļoti maza.

Autors secina, ka tiesa šai lietā ir vērtējusi trīs faktoros, kuri dod priekšstatu par galveno interešu centra vietu, un tie ir novērtēti kopsakarībā:

- pirmkārt, parādniekam bija praktiski neiespējami veikt profesionālo darbību Francijā, jo viņš nezināja franču valodu;
- otrkārt, parādnieks joprojām regulāri izlietoja naudas līdzekļus Vācijā;
- treškārt, naudas līdzekļi tika izlietoti vietā, kurā atradās parādnieka ģimene Vācijā.

Konkrētajā lietā Francijas tiesa noraidīja pieteikumu par maksātnespējas procesa uzsākšanu, pamatojot savu lēmumu ar to, ka galvenais interešu centrs nav konstatējams Francijā un tādēļ tai nav piekritības saskaņā ar Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 3. panta 1. punktu. Autors secina, ka Francijas tiesa maksātnespējas pieteikumu ir izvērtējusi rūpīgi, noskaidrojot patieso situāciju.

Ir būtiski, ka Eiropas Savienības tiesa ir noteikusi, ka parādnieka galveno interešu centrs ir jānosaka ar to datumu, kad ir iesniegts maksātnespējas pieteikums.⁶⁸

⁶⁷ Francijas Instances 2010.gada 9.marta tiesas spriedums Nr.12/00283. Pieejams:

<http://www.insolvencycases.eu/index.php?area=search&page=result&redir=344> [aplūkots 2015.gada 2. maijā].

⁶⁸ Thomson Reuters Limited. *European Cross Border Insolvency R5*. Vol.2.: Hompshire: SO40 3WX, 2005. p.1-29

Autors pētījis Anglijas tiesas spriedumu Nr.[2012] ewhc 2432,⁶⁹ kurā tiesa ir vērtējusi apstākļus galveno interešu centra noteikšanā, tajā skaitā arī pieteicēja konta izrakstus. Parādnieks iesniedza fiziskās personas maksātspējas pieteikumu Anglijā, pieteikumā norādīja, ka viņš dzīvo Lielbritānijā, kur veic ikdienas maksājumus un tas uzrādās viņa Lielbritānijas banku kontu izrakstos. Pieteicējs apgalvoja, ka viņš Lielbritānijā strādā kā sporta fotogrāfs. Kreditora atrašanās vieta bija Vācija. Kreditors iesniedza maksātspējas pieteikumu pret iepriekšminēto parādnieku Vācijas tiesā, apgalvojot, ka parādnieka galveno interešu centrs atrodas nevis Lielbritānijā, bet gan Vācijā. Kreditora argumenti bija šādi: pirmajā reizē, kad parādnieks iesniedza maksātspējas pieteikumu Lielbritānijas tiesā 2009. gada 21. maijā, viņš joprojām praktizēja notariātā Vācijā, jo atcelts no notāra amata viņš tika 2009. gada 9. jūnijā. 2009. gada 10. jūnijā un 2011. gada janvārī parādnieks Vācijā vēl pārsūdzēja lēmumu par viņa atcelšanu no amata.

Autors uzskata, ka parādnieka vēlme pārsūdzēt lēmumu par viņa atcelšanu no notāra amata Vācijā, norāda uz pieteicēja nodomu turpināt strādāt un dzīvot Vācijā, tāpēc parādnieka apgalvojumi par apmešanos uz palikšanu dzīvot Lielbritānijā vērtējami kritiski.

Tiesa savā argumentācijā norādīja, ka parādnieka dzīvesbiedre dzīvo Vācijā un finansē visas laulātā izmaksas Lielbritānijā caur Vācijas bankas kontiem. Tiesa arī uzskatīja, ka parādnieks ir finansiāli atkarīgs no personas, kas dzīvo Vācijā un parādnieka emocionālā un finansiālā atkarība no dzīvesbiedres padara neiespējamu galveno interešu centra atrašanos Lielbritānijā. Tiesa arī norādīja, ka parādnieka fotogrāfēšanas pakalpojumus Lielbritānijā izmanto tikai viens klients un šī nodarbošanās parādniekam nes zaudējumus. Vienīgais parādnieka klients Lielbritānijā ir tā pati persona, kas viņam ir iedevusi fotokameru, tāpēc parādniekam pat pašam nepieder darbam nepieciešamas lietas. Ņemot vērā šos apstākļus, tiesai radās šaubas, vai apgalvojums par sporta fotogrāfēšanu kā profesionālu darbību, ir patiess.

Autors uzskata, ka šajā spriedumā ir aktualizēts jautājums par parādnieka saikni ar ģimeni. Autors ņem vērā vispārzināmo atziņu, ka cilvēks ir sociāla būtne, kurai svarīgi ir saglabāt izveidotos sociālos sakarus, dzīvot savā ģimenē, ierastā vidē. Konkrētajā lietā tiesai bija jāizvērtē, vai pieteicēja nolūks pārcelt galveno interešu centru uz citu dalībvalsti ir patiess, jo tādā gadījumā parādnieka tuvā saikne ar ģimeni vairs nebūtu iespējama.

Kreditora pieteikums tiesā tika apmierināts, un secināts, ka parādnieka galveno interešu centrs ir Vācijā. Autors secina, ka tiesa šajā lietā rūpīgi noskaidrojusi un izvērtējusi visus lietas apstākļus, ņēmusi vērā sekojošus apstākļus:

⁶⁹ High court of justice chancery division Birmingham district registry. 2012.gada 29.augusta spriedums lietā nr. [2012] ewhc 2432. Pieejams: <http://www.bailii.org/ew/cases/ewhc/ch/2012/2432.html> [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].

- laulāto attiecības parādnieka ģimenē, laulāto finansiālās saistības;
- vērtējusi parādnieka iespējas strādāt, nopelnīt iztiku Lielbritānijā.

Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 ietvertā galveno interešu centra definīcija ietver norādi par personas pieejamību trešajām personām galveno interešu centra vietā. Konkrētāku skaidrojumu par pieejamību trešajām personām regula nesniedz. Tādēļ, lai gūtu priekšstatu par saturu ar ko ir domāta šāda pieejamība, autors analizēs 2012. gada 10. janvāra Ziemeļīrijas augstākās tiesas spriedumu Nr.NICH 1.⁷⁰ Parādnieks Ziemeļīrijas tiesā iesniedza maksātnespējas procesa pieteikumu, tiesa uzsāka procesu, bet kreditors no Īrijas pārsūdzēja spriedumu, norādot, ka parādnieka galveno interešu centrs atrodas nevis Ziemeļīrijā, bet gan Īrijā, un Ziemeļīrijas tiesai nav jurisdikcijas šādu procesu uzsākt. Ziemeļīrijas augstākā tiesa kreditora prasību apmierināja, pamatojoties uz apsvērumiem, ka pieteicējs nebija informējis valsts pārvaldes iestādes par savas dzīves vietas maiņu, piemēram, Lielbritānijas nodokļu pārvalde joprojām sūtīja informāciju parādniekam uz viņa dzīvesvietas adresi Īrijā.

Līdz ar to, autors secina, ka pieejamību trešajām personām var definēt kā trešo personu informētību par pieteicēja adresi, kurā viņš tiešām saņems korespondenci. Tiesā tika konstatēts, ka ja valsts iestādēm informācija ir tikai par parādnieka iepriekšējo adresi, tad arī kreditoriem būs grūti noskaidrot galvenā interešu centra adresi. Līdz ar to rodas šaubas vai parādnieku var uzskatīt par pieejamu Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 izpratnē.

Parādnieks tiesā iebilda, ka viņa atrašanās vietas adrese bija vispār zināms fakts, bet tiesa šo apgalvojumu vērtēja kritiski, norādot, ka, lai arī parādniekam nav pienākums reklamēt sava biroja adresi vai kontaktālruni, šai informācijai būtu jābūt objektīvi pieejamai. Autors piekrīt tiesas argumentācijai, proti, kreditoram būtu jābūt iespējai noskaidrot parādnieka adresi un kontaktālruni, piemēram, izmantojot internetu.

Tiesa arī vērtēja, cik ilgu laiku parādnieks dzīvojis Īrijā, vai ir piedalījies vēlēšanās, bijis juridiski aktīvs. Spriedumā norādīts, ka pat ja tiesa būtu atzinusi pieteicēja galveno interešu centru Ziemeļīrijā, trešajām personām netiktu nodrošināta pietiekama pieteicēja pieejamība. Ņemot vērā šo spriedumu, autors secina, ka pieejamību trešajām personām var definēt kā trešo personu informētību par pieteicēja sasniedzamību, dzīvesvietas adresi. Ja kreditoram nav šo datu un viņš nevar šos datus objektīvi noskaidrot, pieteicēja pieejamība trešajām personām Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 izpratnē nav konstatējama. Ziemeļīrijas tiesas spriedumā Nr.NICH 1. acīmredzamajai jēdzienu „galveno interešu centrs” un „pieejamība trešajām personām” nošķiršanai autors nepiekrīt, un uzskata, ka galveno interešu centra

⁷⁰ Ziemeļīrijas tiesas 2012.gada 10.janvāra spriedums lietā Nr. NICH 1. Pieejams: http://www.courtsni.gov.uk/enGB/Judicial%20Decisions/SummaryJudgments/Documents/Summary%20of%20Judgment%20-%20Irish%20Bank%20Resolution%20Corporation%20v%20Sean%20Quinn/sj_IBR-Corp-v-Sean-Quinn_100112.pdf [aplūkots 2015.gada 2.oktobrī].

jēdziens ir jāvērtē kopumā. Nevar atzīt kādu dalībvalsti par galveno interešu centru, ja redzams, ka trešajām personām parādnieks šajā vietā nebūs pieejams. Pieejamība trešajām personām ir galveno interešu centra sastāvdaļa un Maksātnespējas regula Nr.1346/2000 šādu termina dalīšanu neparedz.

Autoraprāt, parādnieka patiesais mērķis maksātnespējas procedūru uzsākt Ziemeļīrijā nevis Īrijā varēja būt saistību izpildes termiņa dēļ. Proti, Ziemeļīrijā saistību izpildes laiks pieteikuma iesniegšanas laikā, bija 12 mēneši, bet Īrijā no 5 līdz 12 gadiem.⁷¹

Ņemot vērā citu dalībvalstu praksi, kā arī izpētot Latvijas tiesu praksi, ir iespējams salīdzināt, vai arī Latvijas tiesās tiek veikta tikpat rūpīga visu apstākļu noskaidrošana.

Latvijā tiesām pirmkārt ir jāvērtē, vai persona, kas vēršas tiesā, atbilst Maksātnespējas likumā noteiktajam fiziskās personas nodokļa maksātāja statusam. Maksātnespējas likuma 127. panta pirmā daļa noteic, ka parādniekam pēdējo sešu mēnešu laikā pirms maksātnespējas pieteikuma iesniegšanas, ir jābūt nodokļu maksātājam. Maksātnespējas likumā netiek konkretizēts, kurš vai kuri nodokļi no Latvijā noteiktajiem piecpadsmit nodokļiem⁷² būtu jāmaksā. Var secināt, ka tas varētu būt gan iedzīvotāja ienākuma nodoklis, gan arī citi iespējamie nodokļi. Piemēram, tas var būt nekustamā īpašuma, zemes nodoklis, jo citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem Latvijā var piederēt nekustamais īpašums. Latvijas Republikā ar nekustamā īpašuma nodokli apliek ķermeniskas lietas, kuras nevar pārvietot no vienas vietas uz otru, tās ārēji nebojājot, — zemi, ēkas.⁷³ Likumā Par nodokļiem un nodevām ir teikts, ka nodokļu maksātāji ir Latvijas Republikas vai ārvalstu fiziskās un juridiskās personas un uz līguma vai norunas pamata izveidotas šādu personu grupas vai to pārstāvji, kas veic ar nodokli apliekamas darbības.⁷⁴ Arī ārvalsts pilsonim ir jāmaksā nodoklis, ja viņam Latvijā pieder nekustamais īpašums. Atsevišķos gadījumos, ārvalsts pilsonis nekustamā īpašuma nodokli var maksāt, ja tas atrodas tikai šīs personas tiesiskajā valdījumā, vai tikai lietošanā.⁷⁵ Autors secina, ka šāds ārvalstu pilsonis, kas maksājis nekustamā īpašuma nodokli Latvijā, varētu tikt uzskatīts par maksātnespējas subjektu Maksātnespējas likuma 127. panta pirmās daļas izpratnē. Taču šāds secinājums ir aplams, jo nekustamā nodokļa maksājums vēl nenozīmē, ka persona ir nodokļu maksātājs Maksātnespējas likuma 127. panta pirmās daļas izpratnē. Ir nepieciešams ņemt vērā, ka Valsts ieņēmumu dienests uztur reģistru, kurā tiek reģistrēti nodokļu maksātāji, - fizisku personu gadījumā tās ir personas, kas gūst ienākumus no darba tiesiskajām attiecībām un personas, kas veic saimniecisko darbību, kā arī noteiktos

⁷¹ Friel Stafford. Pieejams: <http://www.frielstafford.ie/personal-insolvency/cross-border-bankruptcy.134.html> [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].

⁷² Par nodokļiem un nodevām: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1995.18.februārī, nr.26. -8.pants.

⁷³ Par nekustamā īpašuma nodokli. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1997.17. jūnijs, nr.145/147. -1.panta 1.daļa.

⁷⁴ Par nodokļiem un nodevām: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1995.18.februārī, nr.26. -1.panta 4.punkts.

⁷⁵ Turpat, 2.panta 1.daļa.

gadījumos personas, kas veic sociālās apdrošināšanas iemaksas.^{76 77} Autors secina: maksātnespējas pieteikumu var iesniegt persona, kas saņem darba algu vai ienākumus no savas saimnieciskās darbības jeb pašnodarbinātā persona un ir reģistrēts Valsts ieņēmumu dienestā kā nodokļu maksātājs. Parādnieks, kas maksā tikai nekustamā īpašuma nodokli, nav reģistrēts Valsts ieņēmumu dienestā kā nodokļu maksātājs, nevar būt maksātnespējas subjekts Maksātnespējas likuma 127. panta pirmās daļas izpratnē.

Autors tāpat secina, ka fiziskā persona, kura nav guvusi ienākumus sešus mēnešus pirms maksātnespējas pieteikuma iesniegšanas tiesā, kā arī nav maksājusi nevienu no likumā Par nodokļiem un nodevām minētajiem nodokļiem, bet ir reģistrēta kā nodokļu maksātājs, arī var būt maksātnespējas procesa subjekts. Šis secinājums pamatots ar šādiem faktiem: fiziskā persona tiek izslēgta no nodokļu maksātāja reģistra tikai pēc pašas personas pieteikuma.⁷⁸ Valsts ieņēmumu dienests pēc savas iniciatīvas fizisko personu neizslēgs no nodokļu maksātāja reģistra.

Nodokļu tiesību izpratnē fiziskā persona tiek uzskatīta par iekšzemes nodokļu maksātāju jeb rezidentu gadījumos, ja šīs personas pastāvīgā dzīvesvieta ir Latvijas Republikā vai šī persona uzturas Latvijas Republikā 183 dienas vai ilgāk jebkurā 12 mēnešu periodā, kas sākas vai beidzas taksācijas gadā, vai šī persona ir Latvijas pilsonis, ko ārzemēs nodarbina Latvijas Republikas valdība.⁷⁹ Latvijas normatīvo aktu izpratnē maksātnespējas procesa pieteicējs var būt persona, kuras pastāvīgā dzīvesvieta pēdējo sešu mēnešu laikā ir Latvijas Republika un kurai ir nodokļu maksātāja statuss.⁸⁰ Šāds viedoklis jautājumā par nodokļu maksātāja statusu izteikts arī Augstākās tiesas Senāta 2011. gada 23. novembra lēmumā lietā SPC-77/2011 (nav publicēts), uz kuru sistemātiski atsaucas tiesu praksē.⁸¹ Minētajā lēmumā norādīts, ka ņemot vērā, ka nodokļu maksātāja klasifikācija ir dota likuma Par nodokļiem un nodevām 14. panta pirmajā un otrajā daļā, šī likuma norma atzīstama par speciālo tiesību normu un attiecībā uz Maksātnespējas likuma 127. pantā sniegto formulējumu, jautājums ir par rezidenta statusa esamību maksātnespējas pieteicējam, nevis reāls nodokļu maksāšanas fakts. Tas nozīmē, ka šī tiesību norma ir interpretējama sistēmiski ar likuma Par nodokļiem un nodevām 14. panta pirmās daļas 1. punktu un otro daļu.

⁷⁶ Par valsts sociālo apdrošināšanu: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1997.21.oktobris, nr.274/276.- 1.panta 1.,3.,4.,5. punkts.

⁷⁷ Noteikumi par nodokļu maksātāju un nodokļu maksātāju struktūrvienību reģistrāciju Valsts ieņēmumu dienestā: Ministru kabineta 2001.gada 27.marta noteikumi nr.150. Latvijas Vēstnesis, 2001.30.marts, nr. 52. - 4.1.punkts.

⁷⁸ Turpat, 17.punkts.

⁷⁹ Par nodokļiem un nodevām: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1995.18.februārī, nr.26. -14.panta 2.daļa.

⁸⁰ Maksātnespējas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010.6.augusts.-127.panta 1.daļa.

⁸¹ Jēkabpils rajona tiesas 2015.gada 7.janvāra spriedums lietā Nr. C16116114/0438/15. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/nolemumi/pdf/198180.pdf> [aplūkots 2015.gada 1.novembrī].

Juridiskajā literatūrā pastāv viedoklis, ka vārdu savienojums „nodokļu maksātājs” norāda, - persona ir ekonomiski aktīva.⁸² Ja šāda aktivitāte pēdējo sešu mēnešu laikā pirms maksātnespējas pieteikuma iesniegšanas tiesā nav konstatējama, maksātnespējas process šai personai nebūs piemērojams.⁸³ Taču ekonomiski aktīvos iedzīvotājus jeb darbaspēku veido nodarbinātās personas, kā arī personas, kuras nestrādā, bet aktīvi meklē darbu.⁸⁴ Pēc autora domām, persona, kura nestrādā, bet tikai aktīvi meklē darbu, var tikt uzskatīta par nodokļu maksātāju Maksātnespējas likuma 127. panta pirmās daļas izpratnē.

Autors ņemot vērā iepriekš nodaļā aprakstīto Francijas tiesas spriedumu (sk. 18.lpp), uzskata: ja galveno interešu centrs ir patiesi pārvietots uz citu valsti, tad parādniekam ir jābūt spējai sevi uzturēt, strādājot šajā valstī. Protams, var oponentēt šādai argumentācijai, norādot, ka lai personai galveno interešu centrs būtu Latvijā, nav obligāti, lai persona Latvijā strādātu. Likums par ienākumu nodokli nosaka, ka nodokļus Latvijā maksā fiziskās personas, kas atbilstoši likumam Par nodokļiem un nodevām ir iekšzemes vai ārvalstu nodokļu maksātāji un taksācijas periodā ir guvuši ienākumus Latvijas Republikā un/vai ārvalstīs; individuālo uzņēmumu, arī zemnieku un zvejnieku saimniecību, mikrouzņēmumu īpašnieki.⁸⁵

Autors uzskata, ka personai, kas ieradies Latvijā no citas valsts un ir pieteikusi maksātnespēju, ir maksājusi nodokļus, bet Latvijā nestrādā vai strādā par ļoti niecīgu samaksu, visticamāk, var būt vēl kādas citas iztikas iespējas, piemēram, personu uztur citā valstī dzīvojoši radnieki, personai ir slēpti ietaupījumi. Šādi apstākļi var norādīt uz fiktīvu galveno interešu centra pārvešanu uz Latviju.

Ārvalsts fiziskā persona, reģistrējoties kā pašnodarbinātais Latvijā, var kļūt nodokļu maksātājs Maksātnespējas likuma 127. panta pirmās daļas izpratnē. Bet pastāv iespēja, ka persona reāli kā pašnodarbinātais nedarbojas vai darbojas tādā apmērā, ka nodokļi nav jāmaksā. Autors uzskata: ja persona ir pārvietojusi savu galveno interešu centru uz Latviju, tad tai ir jābūt ne tikai reģistrētai kā nodokļu maksātājai, bet arī jāmaksā nodokļi un maksātnespējas procesā jāpierāda, ka tā sevi spēj sevi uzturēt Latvijā. Vienreizējs, ļoti īslaicīgs vai ļoti niecīgs nodokļu maksājums varētu norādīt uz fiktīvu galveno interešu centra pārvešanu uz Latviju. Autors izvirza jautājumu, kā tiesai būtu jārīkojas, ja pieteicējs tiešām dzīvo Latvijā, bet objektīvu iemeslu dēļ nevar atrast darbu un tāpēc ir izveidojis nodokļu parāds. Vai nodokļu nemaksāšana varētu būt šķērslis maksātnespējas pasludināšanai? Autors uzskata, ka nodokļu nemaksāšana nevar būt šķērslis maksātnespējas pasludināšanai, ja

⁸² Ābelis K. Fiziskās personas maksātnespējas procesa jaunais regulējums. Jurista vārds, 2010. 14.septembris, nr.37.

⁸³ Turpat.

⁸⁴ Ministru Kabineta Informatīvais ziņojums, 3.lpp. Pieejams:

(http://www.lm.gov.lv/upload/darba_tirgus/darba_tirgus/lmzino_31032014.pdf) [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].

⁸⁵ Par iedzīvotāju ienākuma nodokli: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993.1.jūnijs, nr.32. -2.pants.

pieteicējs ir iesniedzis pierādījumus par to, ka viņš reāli dzīvo Latvijā un reāli meklē darbu. Autors uzskata, ka šādas personas mērķis atrast darbu ir konstatējams, ja viņš ir reģistrējies Nodarbinātības valsts aģentūrā kā bezdarbnieks, pilda Nodarbinātības valsts aģentūras dotos uzdevumus, aktīvi meklē darbu. Tādā gadījumā tiesa var izvērtēt situāciju un konstatēt personas aktivitāti.

Autors uzskata, ka nepieciešams papildināt Maksātnespējas likuma 127. pantu „Fiziskās personas maksātnespējas procesa subjekti” ar ceturto daļu šādā redakcijā: „Fiziskā persona Padomes regulas Nr.1346/2000 3. panta 1. punkta izpratnē var būt maksātnespējas subjekts, ja tā ir maksājusi nodokļus kā darba ņēmējs, pašnodarbinātais vai sociālās apdrošināšanas iemaksu veicējs, vai ir reģistrējies un ir aktīvs darba meklētājs sešu mēnešu ilgā laika periodā pirms maksātnespējas pieteikuma iesniegšanas.”

Civilprocesa likums⁸⁶ noteic, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumā parādnieks norāda personas datus un deklarēto dzīvesvietu Latvijā. Autors uzskata, ka fiziskās personas maksātnespējas procesā dzīvesvietas esamība Latvijā, ko prasa Civilprocesa likums,⁸⁷ tiesās ir jāvērtē ne tikai formāli, bet arī noskaidrojot reālo situāciju. Dzīves vieta (domicils) ir tā vieta, kur persona ir labprātīgi apmetusies ar nodomu tur pastāvīgi dzīvot vai darboties, vienai personai var būt arī vairākas dzīves vietas.⁸⁸ Deklarēto dzīvesvietu ir salīdzinoši vienkāršāk konstatēt nekā domicilu. Tiesa viegli var pārliecināties par deklarētās dzīves vietas esamību Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes datu bāzē, ir iespējams pārliecināties, kādas un cik personas ir deklarētas noteiktajā adresē, nozīme var būt arī apstāklim, cik ilgi deklarētas. Lai citas valsts pilsonis varētu deklarēt savu dzīves vietu Latvijā, viņam ir jāsaņem no Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes uzturēšanās atļauja un jāiesniedz veidlapa par deklarētās dzīvesvietas esamību.⁸⁹ Lēmumu par uzturēšanās atļauju Pilsonības un migrācijas pārvalde pieņem 30 dienu laikā.⁹⁰ Tātad, lai uzsāktu fiziskas personas maksātnespējas procesu Latvijā maksātnespējas tūrisma nolūkos, formāli ir nepieciešamas maksimāli trīsdesmit dienas un nodokļu maksātāja statuss.

Autoru kolektīva pētījumā⁹¹ norādīts, ka nacionālajām tiesām vēl aizvien ir grūtības noteikt parādnieka galveno interešu centru fiziskām personām un atšķirt jurisdikcijas

⁸⁶ Civilprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998.3.novembris, nr.326/330. -363.²³ panta 1.daļas 1.punkts.

⁸⁷ Turpat, 363.²² panta 1.daļa.

⁸⁸ Civillikums. Ievads: LR likums. Valdības Vēstnesis, 1937.20.februāris, nr.41.-7.pants.

⁸⁹ Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes mājas lapa. Pieejams:

<http://www.pmlp.gov.lv/lv/sakums/pakalpojumi/citi-pakalpojumi/dzivesvietas-deklaresana/dzivesvietas-deklaresana-parvalde.html> [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].

⁹⁰ Turpat.

⁹¹ Kačevska I., Rudevskā B., Buka A., Dambergs M., Fillers A. Eiropas Savienības Tiesa un tās judikatūras pārrobežu tiesiskās sadarbības jomā civilietās ietekme uz nacionālajām tiesām un iestādēm (Latvija, Ungārija, Vācija, Zviedrija un Apvienotā Karaliste). Rīga: [b.i.], 2015, 17.lpp.

jautājumus no piemērojamo tiesību normu jautājumiem, ir arī konstatējamas būtiskas atšķirības Eiropas Savienības tiesas judikatūras piemērošanā. Piemēram, Lielbritānijas tiesām, kas vēsturiski veikušas detalizētu faktu izmeklēšanu, Eiropas Savienības Tiesas judikatūras nenoteiktība attiecībā uz galveno interešu centru „šķiet ideāli pieņemama.”⁹² Autoru kolektīva pētījumā secināts, ka Lielbritānijas tiesas galveno interešu centra noteikšanā vadās no trešās personas skatupunkta un dažādu saistītu faktu izvērtēšanai pielieto savu izpratni. Pētījumā norādīts, ka Latvijas tiesas izmantojušas arī maldinošu vietējo tiesību aktu interpretāciju, kurā norādīts, ka galveno interešu centrs atrodas deklarētajā (t.i., reģistrētās adrese) vietā, tādējādi Maksātnešpējas regulas Nr.1346/2000 vietā piemērojot nacionālo likumu. Pētījuma autori uzskata, ka, lai arī tiesa konstatē, ka deklarētā adrese ir viens no apstākļiem, kas jāņem vērā galveno interešu centra noteikšanai, ne regulā, ne Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā nav tiesiska pamata pārvērst deklarēto adresi pieņēmumā par galveno interešu centra atrašanās vietu.⁹³ Pētījuma autori ierosina atbalstīt Anglijas tiesu pieeju fizisku personu galveno interešu centra noteikšanas gadījumos.⁹⁴ Autors piekrīt šim atzinumam, jo Latvijas tiesu prakse rāda, ka galveno interešu centra noteikšana dažkārt notiek formāli, vadoties pēc Maksātnešpējas likuma 127. panta normām, taču autors uzskata, ka deklarētā dzīves vieta ir noteikti vērā ņemams apstāklis.

Autoru kolektīva pētījumā, analizējot Latvijas tiesu praksi,⁹⁵ tiek arī norādīts, ka tiesa kādā lietā (Vidzemes apgabaltiesas 2013. gada 10. decembra lēmums lietā Nr. CA-0239-13/9) vispirms noteica formālu pieņēmumu, ka Latvija ir vieta, kur atbilstoši nacionālā likuma komentāram, pamatojoties uz deklarēto adresi, atrodas galveno interešu centrs. Taču turpmāk tiesa nevadījās no maldinošā komentāra, bet izvērtēja arī parādnieka nodomu meklēt labvēlīgāku tiesisko statusu, nomainot savu reģistrēto adresi. Tiesa veica konkrētu apstākļu un kritēriju izvērtējumu galveno interešu centra noteikšanai. Pētījumā uzsvērts, ka tiesa lietu sāka ar pieņēmumu, ka galveno interešu centrs atrodas vietā, kur ir personas reģistrētā adrese, bet šāda tiesas pieeja ir riskanta.⁹⁶ Pirmkārt, tiesa sākotnēji pamatoja savu secinājumu saistībā ar galveno interešu centru uz nacionālo tiesību izpratni, ka deklarētajai dzīvesvietai (reģistrētajai adresei) ir kāda saistība ar personas galveno interešu centru, jo deklarētā dzīvesvieta nerada pastāvīgu saikni ar attiecīgo vietu. Latvijā parādnieks var būt deklarēts, bet viņa saimnieciskā darbība var notikt arī ārpus Latvijas, deklarēto dzīvesvietu ir iespējams mainīt. Ārvalstu

⁹² Kačevska I., Rudevskā B., Buka A., Dambergs M., Fillers A. Eiropas Savienības Tiesa un tās judikatūras pārrobežu tiesiskās sadarbības jomā civillietās ietekme uz nacionālajām tiesām un iestādēm (Latvija, Ungārija, Vācija, Zviedrija un Apvienotā Karaliste). Rīga: [b.i.], 2015, 17.lpp.

⁹³ Turpat.

⁹⁴ Turpat.

⁹⁵ Turpat, 76.lpp.

⁹⁶ Turpat, 77.lpp.

kreditoriem, kuri nav pazīstami ar dzīvesvietas deklarēšanas sistēmu, šāda reģistra esamība var būt nezināma vai nesvarīga, tādēļ trešās personas par šādiem apstākļiem varētu arī nezināt.

Izpētot Latvijas tiesu praksi saistībā ar fizisku personu pārrobežu maksātnespējas procesiem, autors secina, ka tiesu prakse ir atšķirīga. Ir tiesas, kur tiek noskaidroti un izvērtēti visi apstākļi, bet ir tiesas, kur tikai formāli tiek izvērtētas Maksātnespējas likumā un Maksātnespējas regulā Nr.1346/2000 noteiktās normas.

Talsu rajona tiesā ir skatīti vairāki maksātnespējas procesi citu dalībvalstu pilsoņiem, kuros pēc autora uzskata, tiesa nebija veikusi padziļinātu analīzi par pieteicēja galveno interešu centru, bet tikai konstatējusi nodokļu maksātāja statusu un deklarētās dzīves vietas esamību.

Piemēram, Talsu rajona tiesas lietā Nr.C36054312⁹⁷ Lietuvas Republikas iedzīvotāja iesniedza maksātnespējas procesa pieteikumu 2012. gada 5. jūlijā. Tiesa spriedumā norāda, ka lietā esošie rakstveida pierādījumi apstiprina, ka parādnieces galvenais interešu centrs atrodas Latvijas Republikā, kur viņa regulāri pārvalda savas intereses, parādnieces dzīves vieta ir deklarēta Talsos, no 2012. gada 4. janvāra parādniece reģistrēta kā nodokļu maksātāja Latvijas Republikā. Pieteicēja precīzi sešus mēnešus pēc tam, kad reģistrējusies kā nodokļu maksātāja, ir iesniegusi pieteikumu tiesā. Talsu rajona tiesa savā spriedumā vērtējusi, vai pieteikums formāli atbilst Maksātnespējas likuma un Civilprocesa likuma tiesību normām, tiesa nav skaidrojusi visus lietas apstākļus, lai iegūtu objektīvu situācijas izpratni. Ņemot vērā iepriekš darba nodaļā pētītos citu valstu tiesu spriedumus, autors secina, ka Talsu rajona tiesa varēja noskaidrot, vai pieteicēja maksā nodokļus Latvijā, kur dzīvo viņas ģimene.

Autors uzskata: ir vispārsaprotams, ka dzīves vietas maiņa ir ļoti lielas pārmaiņas cilvēka dzīvē, jo valodas barjeras, iespējas strādāt profesijā ir nozīmīgas jebkuram cilvēkam. Tādēļ situācijas, kad persona piesaka fiziskās personas maksātnespējas procesu valstī, ar kuru pirms tam nav bijusi nekāda sasaiste, būtu jāvērtē padziļināti.

Tīri formāli lietā esošos apstākļus vērtējusi arī Latgales priekšpilsētas tiesa lietā Nr.C29 6258⁹⁸ 2015. gada 24. septembrī, lieta izskatīta rakstveida procesā. Tiesa izskatīja G.K. pieteikumu par fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu. G.K. pieteikums tiesā saņemts 2015. gada 4. septembrī. Pieteicējs ir saņēmis vairāku Polijas Republikas tiesu maksājuma pieprasījumus par 98 629,05; 60 845,41; 93 049,95; 321 927,27; 182 82,90; 26 319,12; 439; 7275 un 10 533 zlotiem bankām, kā arī privātpersonām Polijā par 7730, 15 917 zlotiem. Pieteicējs norāda, ka ir vērsies ar vēstulēm pie šiem kreditoriem, bet atpakaļ atbildes

⁹⁷ Talsu rajona tiesas 2012.gada 16.jūlija spriedums lietā Nr. C36054312. Pieejams:

https://www.lursoft.lv/Latvijas_tiesu_nolemumu_datu_baze.html [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].

⁹⁸ Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2015.gada 24.septembra spriedums lietā Nr.C29 6258 15 C-6258/15. Nav publicēts.

par parāda galējo apmēru nav saņēmis. Visu pieteicēja termiņā neizpildīto saistību apmērs ir 675 747,70 zloti, kas atbilst 159 638,01 EUR. Pieteicējs norāda, ka no 2001. gada būtiski samazinājās viņa ienākumi, jo uzsāktā komercdarbība izrādījās ekonomiski neizdevīga. Tiesa atzina, ka maksātnespējas procesa pieteikums ir apmierināms, jo Civilprocesa likuma 363.²⁷ panta otrā daļa noteic, ka tiesa pasludina fiziskās personas maksātnespējas procesu, ja konstatē, ka parādniekam ir maksātnespējas procesa pazīme, kas noteikta Maksātnespējas likuma 127. panta pirmajā daļā. Tiesa ņēma vērā šādus pieteicēja argumentus: pieteicējs deklarējis dzīves vietu Rīgā, no 2015. gada janvāra strādā reklāmas aģentūrā, saņem darba samaksu 360 EUR mēnesī, ir iesniedzis dokumentus, kas apliecina to, ka viņam nepieder nekustamais īpašums, transportlīdzekļi, kapitāla daļas, akcijas un vērtspapīri. Līdz ar to tiesa secināja, ka pieteicējs atbilst Maksātnespējas likumā noteiktajam maksātnespējas procesa subjekta pazīmem. Spriedumā vēl norādīts, ka tiesa nav konstatējusi Maksātnespējas likuma 130. pantā norādītos fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanas ierobežojumus.

Autors secina: Polijas pilsonis, kuram ir ievērojamas parādsaistības Polijā, un kura valstī fiziskas personas maksātnespējas procedūra ir sarežģīta un maz iespējama, ir vērsies ar pieteikumu Latvijas tiesā, pēc pieteikuma saņemšanas pēc divdesmit dienām lieta izskatīta rakstveida procesā, tiesa formāli vērtējusi lietas apstākļus, atzinusi tos par pietiekamiem un ir apmierinājusi pieteikumu. Tiesa nav centusies noskaidrot, vai pieteicējs nav norādījis fiktīvu galveno interešu centru. Autors salīdzinot minēto Latgales priekšpilsētas tiesas spriedumu ar pētītajiem citu valstu tiesu spriedumiem, secina, ka Latgales priekšpilsētas tiesa varēja noskaidrot arī citus faktiskos apstākļus, lai pārliecinātos, vai Polijas pilsoņa galveno interešu centrs tiešām atrodas Latvijā.

Citos gadījumos tiesa ir vērtējusi maksātnespējas lietās noskaidrotos apstākļus, un ir pieņēmusi lēmumu atteikt maksātnespējas procesa pasludināšanu citu dalībvalstu pilsoņiem.

Tādu lēmumu pieņēmusi, piemēram, Tukuma rajona tiesa lietā C37072813.⁹⁹ Lietuvas pilsonē 2013. gada 11. aprīlī iesniedza fiziskas personas maksātnespējas pieteikumu Tukuma rajona tiesā. Pieteicēja uzrādīja pierādījumus par parādsaistībām, kuras tā nespēja nokārtot. Tiesa lēmumā uzskaitīja faktiskos apstākļus:

- pieteicējas parādsaistības, kā arī visi kreditori atrodas Lietuvas Republikā;
- visi nekustamie īpašumi, kas ir reģistrēti uz pieteicējas vārda, arī atrodas Lietuvā;
- pēc Lietuvas Republikas apdrošināšanas fonda izziņas konstatēts, ka pieteicējai ir darba tiesiskās attiecības ar Lietuvas Republikā reģistrētu sabiedrību;
- uz pieteikuma iesniegšanas dienu parādnieces deklarētā dzīves vieta bija Lietuvas Republika;

⁹⁹ Tukuma rajona tiesas 2013.gada 13.augusta spriedums lietā Nr. C37072813. Nav publicēts.

- tiesa spriedumā arī norādīja, ka Latvijas adresē, kurā pieteicēja ir deklarējusies uz nolēmuma pieņemšanas dienu, ir deklarējušies vēl pieci Lietuvas Republikas iedzīvotāji, kas bija arī bija vērsušies Tukuma rajona tiesā ar pieteikumu par fiziskās personas maksātnespēju.

Tukuma rajona tiesa spriedumā norāda, ka pieteicējas galvenais interešu centrs neatrodas Latvijas Republikā, bet ir Lietuvā. Tiesa ņēma vērā, ka 2012. gada 10. augustā pieteicēja bija deklarējusi dzīvesvietu Latvijas Republikā, bet no Lietuvas Republikas izdeklarējušies tikai 2013. gada 27. jūnijā, t.i. pēc vienpadsmit mēnešiem. Spriedumā norādīts, ka pieteicēja 2012. gada augustā guva ikmēneša ienākumus Latvijā Ls 28,50 (40,71 euro) apmērā. Autors secina, ka šādi ikmēneša ienākumi ir aptuveni piektā daļa no tā laika Latvijā noteiktā iztikas minimuma un mazliet mazāk kā viena septītā daļa no tā laika noteiktās minimālās algas. Autors uzskata, ka ar šādu ikmēneša ienākumu pieteicējai nebija iespējams izdzīvot, un, ņemot vērā, ka maksātnespējīgai personai teorētiski nav ietaupījumu, rodas jautājums, vai tiešām šī pieteicēja arī reāli dzīvoja Tukuma novadā. Autors secina, ka Tukuma rajona tiesa ir vērtējusi faktus kopsakarībā un atšķirīgi no iepriekš aprakstītā Talsu rajona tiesas sprieduma,¹⁰⁰ Tukuma rajona tiesa saskaņā ar likumu Par tiesu varu ir prezumējusi, ka pierādījumu novērtēšanu likumdevējs ir noteicis tiesas kompetencē.¹⁰¹ Autors uzskata, ka saprātīgas šaubas par galveno interešu centra esamību Latvijā radīja apstākļi, ka pieteicējas īpašumi un arī darba vieta ir Lietuvā; šis apstākļi norādīja, ka pieteicējas galveno interešu centrs neatrodas Latvijā. Tukuma tiesa arī bija vērtējusi apstākļi, ka vienā un tajā pašā adresē bija deklarējušies vēl pieci Lietuvas pilsoņi, kas arī bija iesnieguši maksātnespējas pieteikumus Tukuma rajona tiesā. Šāds fakts norāda par darbībām, kuras vairāku Lietuvas pilsoņu grupa, iespējams, mērķtiecīgi veikusi nolūkā veikt viņiem izdevīgāku maksātnespējas procesu Latvijā.

Arī lietā Nr.3-9/40/3.2013. Tukuma rajona tiesa, pieņemot lēmumu atteikt pieņemt fiziskās personas-Lietuvas pilsones maksātnespējas pieteikumu, ir pamatojusies uz līdzīgiem apsvērumiem, proti, persona strādā Lietuvā, uz pieteikuma iesniegšanas dienu deklarētā dzīves vieta bija Lietuvā, personas nekustamie īpašumi atradās Lietuvā.¹⁰² Šajā lēmumā tiesa ir norādījusi, ka pieteicējas galveno interešu centrs atrodas Lietuvā, taču autors uzskata, ka šādu secinājumu tiesa savā lēmumā norādīt nedrīkstēja, jo no Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 3.panta pirmās daļas izriet tiesu kompetence izvērtēt, vai galveno interešu centrs atrodas tajā dalībvalstī, kurā parādnieks vērsies ar pieteikumu par maksātnespējas

¹⁰⁰ Talsu rajona tiesas 2012.gada 16.jūlija spriedums lietā Nr. C36054312. Pieejams: https://www.lursoft.lv/Latvijas_tiesu_nolemumu_datu_baze.html [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].

¹⁰¹ Par tiesu varu. LR likums Ziņotājs, 1993.14.janvāris, nr.1.- 17.panta 2.daļa.

¹⁰² Tukuma rajona tiesas 2013.gada 7.augusta lēmums lietā Nr.3-9/40/3.2013. Nav publicēts.

procedūras uzsākšanu. Tiesas kompetencē nav noteikt, kurā citā dalībvalstī atrodas parādnieka galveno interešu centrs.

Autors, izanalizējot šajā apakšnodaļā minētos Latvijas tiesu spriedumus, izsaka viedokli, ka pārrobežu maksātnespējas lietu izskatīšana rakstveida procesā veicina formālu un vienkāršotu pieeju, vērtējot tikai pieteikumā norādītos apstākļus un uzskatot Maksātnespējas likumā noteiktās normas par to, pie kādiem apstākļiem iespējama pārrobežu maksātnespēja, par izsmelošām.

Autors uzskata, ka tiesām pārrobežu maksātnespējas lietas ir jāizvērtē paplašināti, un, izvērtējot Maksātnespējas likumā noteiktos kritērijus, tiesas nedrīkst tos uzskatīt par izsmelošiem. Ir nepieciešams reāli izvērtēt, vai pieteicēja galveno interešu centrs tiešām atrodas Latvijā. Nodaļā analizētie Talsu rajona un Latgales priekšpilsētas tiesu spriedumi pierāda, ka citu dalībvalstu tiesu prakse netiek ņemta vērā.

Autoram zīmīgs šķiet laika ziņā pēdējais - 2015. gada septembra Latgales priekšpilsētas tiesas spriedums, kas liecina par to, ka maksātnespējas tūrisms, iespējams, notiek joprojām, iespējams, tam var būt arī atbalstītāji. Autors ir secinājis, ka fizisko personu pasludināto pārrobežas maksātnespējas procesu Latvijas tiesu praksē tomēr ir samērā maz un kopējā maksātnespējas lietu skaitā tie sastāda nelielu īpatsvaru. Par to liecina arī Maksātnespējas administrācijas apkopotās statistikas dati (sk. 2.1.tabulu). Taču autors uzskata, ka pasludināto pārrobežas maksātnespējas procesu nelielais īpatsvars nenozīmē, ka šie gadījumi ir maznozīmīgi.

Pasludināto fizisko personu maksātnespējas lietu skaits 2015.-2012. gadā¹⁰³

2.1.tabula

	Maksātnespējas procesu skaits fiziskām personām	Pārrobežu galvenā maksātnespējas procedūra fiziskām personām
2015.g.11 mēneši	1326	15
2014.g.	1291	15
2013.g.	1368	6
2012.g.	1375	5

Kā izriet no Maksātnespējas administrācijas apkopotās statistikas par pēdējiem četriem gadiem, tad 2012. un 2013.gadā pasludināto fizisko personu pārrobežu maksātnespējas skaits nesasniedza pat desmit gadījumus gadā, taču 2014.gadā un 2015.gada nepilnos 11 mēnešos šis skaits ir palielinājies aptuveni trīs reizes. Autors uzskata, ka šis apstāklis var liecināt, ka

¹⁰³ Maksātnespējas administrācija. Statistika. Pieejams:

https://ws.ur.gov.lv/urpubl?act=MNR_STAT&stat_id=533&tablesequence=&tablepage=4 [aplūkots 2015.gada 28.novembrī].

fizisko personu maksātspējas gadījumu skaits nemazinās, tieši otrādi, pēdējos divos gados šādu gadījumu skaits pieaug.

Autors uzskata, ka izskatot pārrobežu maksātspējas procesus, nevar pārmērīgi respektēt tiesvedības procesuālās ekonomijas principus. Pēc autora domām, izskatot pārrobežu maksātspējas lietas, priekšroka būtu jādod mutvārdu procesiem, nevis rakstveida procesiem. Civilprocesa likuma 363.²⁷ panta pirmā daļa noteic, ka fiziskās personas maksātspējas pieteikumu tiesa izskata rakstveida procesā, izņemot gadījumu, kad tā uzskata par nepieciešamu lietu izskatīt tiesas sēdē. Analogiski interpretējot Civilprocesa likuma 5. panta trešo daļu un Civilprocesa likuma 363.²⁷ panta pirmo daļu, izriet, ka fiziskās personas maksātspējas pieteikumus pārrobežu procesā tiesa var izskatīt rakstveidā. Praksē Latvijā fizisko personu maksātspējas procesi, kuros tiek piemērota Maksātspējas regula Nr.1346/2000, tiesās tiek izskatīti īsos termiņos un rakstveida procesā. Autors uzskata, ka šāda prakse no vienas puses nodrošina ātru un efektīvu procesu, no otras puses veicina šo lietu izskatīšanas formālumu.

Maksātspējas regulas Nr.1346/2000¹⁰⁴ preambulas 10. apsvērums noteic, ka maksātspējas procedūrās ne vienmēr ir jāiesaistās tiesu iestādēm; terminam „tiesa” šajā regulā ir plašāka nozīme, un ar to jāsaprot persona vai iestāde, kuru attiecīgās valsts tiesību akti pilnvaro sākt maksātspējas procedūras; regulā nav noteikts, ka maksātspējas procesu lietas tiesā ir jāizskata rakstveidā. Ir saprotams, ka mutvārdu procesos Latvijā, ja pieteicējs nepārvalda latviešu valodu, tiesā būtu nepieciešams tulks no attiecīgās valodas. Tā kā Latvijas tiesās vēršas Lietuvas un Polijas pilsoņi, var secināt, ka tiesās varētu rasties nepieciešamība pēc šo valodu tulkiem. Autors uzskata, ka šāda nepieciešamība nedrīkstētu būt arguments kāpēc nenoteikt mutvārdu tiesas procesus.

2.2. Galveno interešu centra noteikšana juridiskās personas maksātspējas procesā

Maksātspējas regulas Nr. 1346/2000¹⁰⁵ 3. panta pirmais punkts noteic, ka sabiedrības vai juridiskas personas gadījumā juridisko adresi uzskata par galveno interešu centru, ja nav pierādījumu pretējam. Autors uzskata, ka juridiskās personas galvenā interešu centra noteikšana ir komplicētāka nekā fiziskai personai. Tā ir vienkārša tikai tajā gadījumā, ja ir

¹⁰⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes (EK) regula Nr. [1346/2000](#) par maksātspējas procedūrām, Preambulas 13. apsvērums: ES normatīvais akts. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32000R1346> [aplūkots 2015.gada 20. oktobrī].

¹⁰⁵ Turpat.

viennozīmīgi skaidrs, ka galveno interešu centrs atrodas vienā dalībvalstī. Uz šādu apstākli ir norādīts arī Autoru kolektīva pētījumā.”¹⁰⁶

Juridiskās personas darbība un aktīvi bieži vien sniedzas pāri vairāku dalībvalstu robežām. Šie aktīvi nereti ir citi uzņēmumi. Maksātnešpējas regulas Nr.1346/2000 2. punkta „h” apakšpunktā ir dota jēdziena „uzņēmums” definīcija: „uzņēmums ir visas darbību vietas, kur parādnieks veic pastāvīgu saimniecisko darbību ar personālu un precēm.” To ņemot vērā, mātes uzņēmumiem tiek uzsākts galvenais maksātnešpējas process, bet meitas uzņēmumiem, nepieciešamības gadījumā, sekundārais maksātnešpējas process.¹⁰⁷ Šis definējums ir nozīmīgs Latvijas tiesību telpā, jo jēdziens „uzņēmums” ir ietverts gan Komerclikumā, gan Koncernu likumā. Komerclikuma 18. pants¹⁰⁸ noteic, ka „uzņēmums ir organizatoriski saimnieciska vienība.” Koncernu likuma 1. panta 8. punkts¹⁰⁹ definē: „uzņēmums ir komercsabiedrība Komerclikuma izpratnē, kā arī fiziskā persona.”

Atšķirībā no fiziskās personas maksātnešpējas procesa, juridiskās personas maksātnešpējas procesa sekas var būt parādnieka likvidācija. Tā gan nav vienīgā atšķirība starp fizisko un juridisko personu maksātnešpējas procesiem. Atšķirīgais starp fiziskās un juridiskās personas maksātnešpējas procesiem izpaužas arī pienākumā procesu uzsākt. Juridiskai personai ir pienākums iesniegt maksātnešpējas pieteikumu, ja pastāv kāda no juridiskās personas maksātnešpējas pazīmēm, kas ir noteiktas Maksātnešpējas likumā.¹¹⁰ Fiziskai personai šāda pienākuma nav.

Juridiskajā literatūrā tiek norādīts, ka strīdu gadījumos, ja juridiskām personām darbība notiek vairākās valstīs, par galveno interešu centru jāuzskata uzņēmuma juridisko adresi un uzņēmuma administrācijas atrašanās vietu.¹¹¹ Tāpat tiek atzīts, ka galveno interešu centrs nav nemainīgs,- tas var mainīties laika gaitā.¹¹²

Eiropas Savienības tiesību telpā juridisko personu pārrobežu maksātnešpējas jomā ir vairāki būtiski Eiropas Savienības Tiesas spriedumi, piemēram, „Eurofood” un „Interdil” lietās. Turpmāk aprakstītā tiesu prakse palīdz atklāt juridisko personu galveno interešu centra definīcijas saturu. „Eurofood” lietā pasludinātajā spriedumā ir norādīti galveno interešu centra noteikšanas svarīgākie principi.

¹⁰⁶ Kačevska I., Rudevska B., Buka A., Dambergs M., Fillers A. Eiropas Savienības Tiesa un tās judikatūras pārrobežu tiesiskās sadarbības jomā civillietās ietekme uz nacionālajām tiesām un iestādēm (Latvija, Ungārija, Vācija, Zviedrija un Apvienotā Karaliste). Rīga: [b.i.], 2015. -72.lpp.

¹⁰⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes (EK) regula Nr. 1346/2000 par maksātnešpējas procedūram: ES normatīvais akts. 27.pants. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32000R1346> [aplūkots 2015.gada 20. oktobrī].

¹⁰⁸ Komerclikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000.4.maijs, nr.158/160.

¹⁰⁹ Koncernu likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000.13.aprīlis, nr.131/132.

¹¹⁰ Maksātnešpējas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010.6.augusts, nr.124.- 60.panta 3.daļa.

¹¹¹ Thomson Reuters Limited. European Cross Border Insolvency R5. Vol.1.: Hompshire: SO40 3WX, 2005. p.1-10.

¹¹² Turpat.

No „Eurofood” sprieduma izriet: Itālijā reģistrētai sabiedrībai „Parmalat” bija meitas uzņēmums „Eurofood,”¹¹³ kurš bija reģistrēts kā akciju sabiedrība Īrijas Republikā. Mēnesi pēc „Parmalat” maksātnespējas procesa uzsākšanas Itālijā, Īrijas tiesa pieņēma lēmumu uzsākt likvidācijas procesu pret akciju sabiedrību „Eurofood.” Itālijā ieceltais maksātnespējas administrators apstrīdēja Īrijas tiesas lēmumu par „Eurofood” likvidāciju balstoties uz argumentu, ka mātes uzņēmums veic kontroli pār meitas uzņēmuma rīcības brīvību, tādēļ galveno interešu centrs nav konstatējams Īrijā. Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 3. panta 2. punkts noteic: ja galveno interešu centrs atrodas kādas dalībvalsts teritorijā, citas dalībvalsts tiesu piekritībā ir sākt maksātnespējas procedūras pret parādnieku tikai, ja šīs citas dalībvalsts teritorijā parādniekam pieder uzņēmums.¹¹⁴

Tiesa „Eurofood” lietā norādīja, ka galveno interešu centrs juridiskām personām ir nosakāms pēc trešajām personām objektīviem un pārbaudāmiem kritērijiem, šie objektivitātes un pārbaudes kritēriji nodrošina tiesisko drošību un paredzamību. Autors uzskata, ka juridiskās personas maksātnespējas procesā trešajām personām ir viegli noskaidrot datus par juridisko personu, jo juridisko personu reģistrācijas adreses ir plaši pieejamas gan oficiālajās valsts iestādēs un reģistros, gan parasti ir pieejamas arī internetā.

Meitas uzņēmums „Eurofood” veica komercdarbību juridiskās adreses valstī. Tiesa uzskatīja, ka nepietiek ar argumentu, lai apgalvotu, ka galveno interešu centrs neatrodas „Eurofood” juridiskās adreses valstī, jo mātes uzņēmums veic kontroli pār meitas uzņēmuma rīcības brīvību.

Pēc autora domām tiesām ir visas iespējas vērtēt, kāda informācija ir pieejama trešajām personām. Mātes sabiedrības kontrole pār meitas uzņēmumu nav pietiekama, lai atzītu, ka meitas uzņēmuma galveno interešu centrs nav juridiskā adrese. Svarīgi ir noteikt, kur meitas uzņēmums veic savu saimniecisko darbību.

Spriedums „Eurofood” lietā sniedz priekšstatu par to kādā veidā ir nosakāms, vai juridiskas personas galveno interešu centrs ir tās juridiskajā adresē. Iepriekš aprakstītie kritēriji palīdz kreditoriem noteikt subjekta galveno interešu centru. Līdz ar to kreditori var ātri noskaidrot tiesas piekritību un plānot tālāko rīcību sabiedrības maksātnespējas procesa gadījumā.

¹¹³ Eiropas Savienības Tiesas sprieduma kopsavilkums 2006.gada 2.maija lietā Nr. C-341/04. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30db64a0072306254e79a47febafd18449f8.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuKbNz0?text=&docid=57045&pageIndex=0&doclang=LV&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=996477> [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].

¹¹⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes (EK) regula Nr. 1346/2000 par maksātnespējas procedūrām: ES normatīvais akts. 3.panta 2.punkts. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32000R1346> [aplūkots 2015.gada 20.oktobrī].

Autoru kolektīva pētījumā¹¹⁵ ir norādīts, ka „Eurofood” lietā Eiropas Savienības Tiesa pieņēma būtisku lēmumu par kreditoru aizsardzību galveno interešu centra noteikšanai – „šāda pieeja balstīta uz „faktiskās atrašanās vietas” teoriju, kas attīstīta kontinentālajās uzņēmējdarbības tiesībās.” Kreditoru viedoklim par to, kur atrodas parādnieka lēmuma pieņemšanas vieta, ir būtiska nozīme. Piemēram, Anglijas tiesas dod priekšroku par galveno parādnieku un galveno interešu centru vienojošo faktoru uzskatīt vietu, kurā tiek pieņemti lēmumi, Anglijas izmantotā pieeja ļauj viegli noteikt juridisko personu galveno interešu centru.¹¹⁶

Autoru kolektīva pētījumā secināts, ka Maksātnespējas regulu Nr.1346/2000 nedrīkst interpretēt saskaņā ar vietējo tiesību sistēmu un maksātnespējas procesa izpratni, jo tas apgrūtina pārrobežu maksātnespējas procesa saskaņošanu. Tādēļ šāda paļaušanās uz nacionālajiem tiesību aktiem un nacionāla tiesību akta komentāriem citos apstākļos varētu novest pie nepareizas Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 un Eiropas Savienības Tiesas judikatūras jēdzienu attiecībā uz autonomu galveno interešu centra definīciju interpretācijas.¹¹⁷

Ņemot vērā Eiropas Savienības Tiesas lēmumu Interedil lietā,¹¹⁸ var secināt, ka jēdzienu „uzņēmums” ir jātulko paplašināti, un trešajām personām ir jābūt objektīvām iespējām zināt uzņēmumu juridisko adresi. „Interedil” spriedumā¹¹⁹ tika norādīts: sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Interedil” tika reģistrēta Itālijā. Pēc kāda laika juridiskā adrese tika pārreģistrēta Lielbritānijā un dzēsta no Itālijas sabiedrību reģistra. Vēl pēc gada „Interedil” tika izdzēsta arī no Lielbritānijas sabiedrību reģistra. Pēc minētajām sabiedrības pārreģistrācijām, Itālijā reģistrēta sabiedrība „Intesa” iesniedza Itālijas tiesā pieteikumu par maksātnespējas procesa uzsākšanu pret sabiedrību „Interedil.” Tiesa pieteikumu apmierināja. „Interedil” pārsūdzēja Itālijas tiesas nolēmumu, apelācijā norādot, ka sakarā ar „Interedil” juridiskās adreses pārcelšanu uz Lielbritāniju, Itālijas tiesai nav jurisdikcijas šādu procesu pasludināt. Itālijas tiesa apturēja tiesvedību un uzdeva Eiropas Savienības Tiesai prejudiciālus jautājumus.

Eiropas Savienības Tiesa norādīja, ka galveno interešu centrs ir jāidentificē ar kritērijiem, kas ir noteikti Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 preambulas 13. apsvērumā,

¹¹⁵ Kačevska I., Rudevska B., Buka A., Dambergs M., Fillers A. Eiropas Savienības Tiesa un tās judikatūras pārrobežu tiesiskās sadarbības jomā civillietās ietekme uz nacionālajām tiesām un iestādēm (Latvija, Ungārija, Vācija, Zviedrija un Apvienotā Karaliste). Rīga: [b.i.], 2015, 75.lpp.

¹¹⁶ Turpat.

¹¹⁷ Turpat, 77.lpp.

¹¹⁸ Ģenerālvokātes Julianas Kokotes [Juliane Kokott] secinājumi, sniegti 2011. gada 10. martā lietā C-396/09 Interedil Srl, kas atrodas likvidācijas procesā. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:62009CC0396> [aplūkots 2015.gada 2.oktobrī].

¹¹⁹ Eiropas Savienības Tiesas 2011. gada 20. oktobra spriedums lietā C-396/09. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1446368308647&uri=CELEX:62009CJ0396> [aplūkots 2015.gada 3.oktobrī].

proti, ar interešu pārvaldīšanas vietu. Lai noraidītu apgalvojumu, ka sabiedrības galvenās pārvaldes atrašanās vieta nav galveno interešu centrs, trešajām personām ir jābūt objektīvi pārbaudāmiem apstākļiem par šādu faktu - ciktāl trešajām personām ir iespējama šīs vietas konstatēšana, tā ir vieta, kur parādnieks veic savu saimniecisku darbību un tam ir aktīvi.

„Interedil” piederēja nekustamais īpašums Lielbritānijā, kurā tai nebija reģistrēta juridiskā adrese. „Interedil” bija arī Itālijā noslēgts nomas līgums par nekustamā īpašuma izmantošanu un līgums ar kredītiestādi. Šādus apstākļus var uzskatīt par objektīviem, ko trešās personas var pārbaudīt. Tomēr tas nav pietiekami, lai atzītu ka galveno interešu centrs atrodas Itālijā. Maksātnešpējas regulā Nr.1346/2000 ietvertais nosacījums par juridisko adresi netiek atspēkots tikai tādēļ, ka sabiedrības aktīvi tiek izmantoti dalībvalstī, kas nav reģistrācijas valsts.

Pirmais kritērijs, lai noteiktu subjekta galveno interešu centru, ir vieta, kur atrodas uzņēmuma administrācija. Administrācijai no savas atrašanās vietas pārvalda uzņēmumu un pieņem lēmumus. Šai informācijai ir jābūt pieejamai trešajām personām. Ja sabiedrības reģistrācijas vieta un centrālā administrācija ir konstatējama vienā un tajā pašā valstī un šī informācija ir pieejama trešajām personām, nevar tikt pierādīts, ka galveno interešu centrs atrodas citā valstī.

Autors secina, ka nav nozīmes, kur uzņēmums ir reģistrēts, vai kurā vietā ir tā aktīvi, bet ir svarīgi, no kuras valsts sabiedrība vada saimniecisko darbību. Pēc autora domām būtu jānosaka, kādi ir noteicošie faktori, lai konstatētu uzņēmuma administrācijas saimnieciskās darbības vadīšanas faktu attiecīgajā valstī. Latvijas gadījumā no Komerclikuma 1. panta trešā punkta izriet, ka saimnieciskā darbība ir konstatējama, ja tā ir sistemātiska un patstāvīga darbība par atlīdzību.¹²⁰ Pēc autora domām, lai gūtu peļņu, sistemātiska darbība ietver līgumu, vienošanos noslēgšanu, darbinieku vadīšanu, darba plānošanu, grāmatvedības vešanu, biznesa stratēģijas lēmumu pieņemšanu, tikšanos ar klientiem. Ar uzskaitītajiem kritērijiem netiek aptverts visu saimniecisko darbību kopums, taču autors uzskata, ka tas ir pietiekams, lai radītu priekšstatu par administrācijas atrašanās vietu.

Tomēr saskaņā ar Maksātnešpējas regulas Nr.1346/2000 preambulas 13. apsvērumu arī tas var nebūt pietiekami, lai konstatētu galveno interešu centru valstī, kurā tiek veiktas šādas darbības, ja trešās personas nevar brīvi piekļūt šādai informācijai. Tādēļ autors secina, ka gadījumā, ja uzņēmuma administrācija ir kādā dalībvalstī, bet trešās personas nevar objektīvi pārliicināties par to, galveno interešu centrs tur nav konstatējams. Ņemot vērā iepriekš minēto autors uzskata, ka uzņēmuma administrācijas atrašanās vieta var būt arī tikai pakārtots

¹²⁰ Komerclikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000.4.maijs, nr.158/160.

kritērijs. Kā galvenais kritērijs var būt publiski pieejamā informācija par uzņēmuma administrācijas saimniecisko darbību trešajām personām.

„Interdil” tiesa uzskatīja, ka apstākļi, ka sabiedrības aktīvu finanšu izmantošana notiek citā dalībvalstī, nevis tajā, kurā atrodas šīs sabiedrības juridiskā adrese, nav atzīstams par pietiekamu, lai atspēkotu Eiropas Savienības likumdevēja uzstādīto prezumpciju par juridisko adresi.

Autors uzskata: ja uzņēmuma reģistrētā vieta un centrālā administrācija trešajām personām ir pieejama vienā un tajā pašā vietā, nav iespējams, ka galveno interešu centrs atrastos citā valstī. Ja dalībvalsts tiesa, kurā iesniegts maksātnespējas pieteikums, secina, ka uzņēmuma centrālā administrācija atrodas pieteikuma iesniegšanas valstī, taču trešās personas to nevar noskaidrot, tad tiesa secina, ka galveno interešu centrs attiecīgajā valstī nav konstatējams.

Spriedumā „Interdil” lietā tika uzsvērts, ka galveno interešu centrs ir valstī, kurā tiek uzņēmums vadīts, pieņemti stratēģiskie lēmumi un notiek vienošanās ar trešajām personām, kā arī tika vērtēts, vai trešās personas var brīvi iegūt informāciju.

Latvijā pasludināto juridisko personu maksātnespējas lietu skaitam kopējā juridisko personu maksātnespējas lietu skaitā ir mazs īpatsvars. Kā liecina Maksātnespējas administrācijas statistika, pēdējos četros gados šie gadījumi svārstās ap 8-9 gadījumiem gadā, 2015.gada nepilnos 11 mēnešos šādu gadījumu ir bijuši tikai četri (sk. 2.3.tabulu).

Pasludināto juridisko personu maksātnespējas lietu skaits 2015.-2012.gadā¹²¹

2.3.tabula

	MNP skaits juridiskām personām	Pārrobežu galvenā maksātnespējas procedūra juridiskām personām
2015.g.11 mēneši	727	4
2014.g.	960	9
2013.g.	820	8
2012.g.	881	9

Juridiskās personas maksātnespējas procesa lietas Latvijā tiek skatītas saskaņā ar Civilprocesa likuma 46.¹ nodaļas noteikumiem, kas nosaka tiesas kompetenci, gan izskatot pieteikumu par juridiskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanu, gan arī uzraugot juridiskās personas maksātnespējas procesa norisi, t.i., pieņemot lēmumus maksātnespējas procesa lietā pēc procesa pasludināšanas.

¹²¹ Maksātnespējas administrācija. Statistika. Pieejams:

https://ws.ur.gov.lv/urpubl?act=MNR_STAT&stat_id=533&tablesequence=&tablepage=4 [aplūkots 2015.gada 29.novembrī].

Tiesas spriedums par maksātnespējas procesa pieteikuma noraidīšanu nav pārsūdzams, nav pārsūdzami arī tiesas lēmumi, kas pieņemti, izskatot pieteikumus un sūdzības juridiskas personas maksātnespējas procesa lietās, izņemot lēmumus par maksātnespējas procesa administratora atcelšanu un lēmumus par nekustamā īpašuma izsoles akta apstiprināšanu. Par šiem lēmumiem var iesniegt blakus sūdzību apgabaltiesā.¹²²

Maksātnespējas likuma 56. pants noteic, juridiskās personas maksātnespējas procesu piemēro attiecībā uz juridisko personu, personālsabiedrību, individuālo komersantu, ārvalstī reģistrētu personu, kas veic pastāvīgu saimniecisko darbību Latvijā, un šajā likumā noteiktiem speciāliem subjektiem. Latvijas tiesas pieņem tikai par Latvijas publiskajos reģistros reģistrētajām juridiskajām personām, filiāles nav juridiskas personas, bet tām var pasludināt seundāro procesu.¹²³ Latvijas Republikas Augstākā tiesa ir apkopojusi tiesu praksi juridisko personu maksātnespējas lietās,¹²⁴ taču pārrobežu maksātnespējas procesu prakse šajā pētījumā nav iekļauta.

Eiropas Komisijas priekšlikumā par Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 grozījumiem¹²⁵ norādīts, ka jautājumi, kas saistīti ar galveno interešu centra noteikšanu, bieži vien tiek risināti tiesvedības ceļā, kaut gan šādu gadījumu kļūst arvien mazāk. Pētījumā secināts, ka jautājumi par galveno interešu centru rodas 40-50 % gadījumu, strīdi rodas daļēji atšķirīgo viedokļu dēļ par to, vai galveno interešu centra pārvietošana ir fiktīva, un daļēji tādēļ, ka procedūru nepilnību rezultātā ne visi nelikumīgas galveno interešu centra pārvietošanas gadījumi tiek atklāti. Apvienotās Karalistes statistika liecina, ka mazāk nekā 100 gadījumos gadā galveno interešu centra pārvietošanu var uzskatīt par fiktīvu.¹²⁶

Eiropas Komisija secina, ka Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 normas par galveno interešu centru ir jāpapildina, jo praksē to ir iespējams fiktīvi pārvietot.¹²⁷ Eiropas Komisija ieteica Maksātnespējas regulā Nr.2015/848¹²⁸ noteikt, ka ja lietas apstākļi rada šaubas par tiesas piekritību, tiesai būtu jāpieprasa parādniekam sniegt papildu pierādījumus šo ziņu apstiprināšanai. Pašlaik juridisko adresi uzskata par galveno interešu centru, ja nav pierādījumu pretējam. Jaunās Maksātnespējas regulas Nr.2015/848 3. panta pirmā daļa noteic, ka tās dalībvalsts tiesas, kuras teritorijā atrodas parādnieka galveno interešu centrs, piekritībā ir sākt maksātnespējas procedūras (galvenās procedūras); „galveno interešu centrs ir vieta, kur

¹²² Civilprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998.3.novembris, nr.326/330. -363.¹⁴ panta 12. un 12.¹ daļa.

¹²³ Maksātnespējas administrācijas skaidrojumi un atziņas.2008.-2014. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2015, 65.lpp.

¹²⁴ Augstākās tiesas pētījums „Tiesu prakse juridiskās personas maksātnespējas procesa lietās.” 2014. Pieejams:

¹²⁵ Komisijas priekšlikums Padomes Regulas (EK) Nr. 1346/2000 grozījumiem. Pieejams:

[http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2012\)0744/com_com\(2012\)0744_lv.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2012)0744/com_com(2012)0744_lv.pdf) -2.lpp. [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].

¹²⁶ Turpat.

¹²⁷ Turpat, 4.lpp.

¹²⁸ Turpat, 15.lpp.

parādnieks regulāri pārvalda savas intereses un ko trešās personas var noskaidrot.” Tādējādi galveno interešu centra definīcija šķietami paliek tāda pati, taču tās jēga kardināli mainās, jo ir uzsvars uz trešo personu pieejamību vietai nevis parādniekam. Galveno interešu centra jēdziena maiņa samazinās iespēju parādniekiem spekulēt uz galveno interešu centra rēķina, meklēt izdevīgākus maksātnespējas noteikumus citās dalībvalstīs. Dalībvalstu tiesas varēs vieglāk konstatēt, vai informācija par parādnieka sasaisti ar šo vietu (vietas adrese, kontaktālrūnis un cita publiska pieejama informācija) ir pieejama trešajām personām, tajā skaitā kreditoriem.

Eiropas Komisijas priekšlikumā Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 grozījumiem tika vērtēts Maksātnespējas regulai Nr.2015/848 ieteiktais preambulas apsvēruma par to, ka „par uzņēmuma vai juridiskas personas galveno interešu centru būtu jāuzskata juridiskā adrese.” Komisija norādīja, ka vajadzētu būt iespējai atspēkot šo pieņēmumu, ja uzņēmuma vadība atrodas citā dalībvalstī, nevis tajā, kur atrodas juridiskā adrese, un, trešajām personām pārbaudāmā veidā, veicot attiecīgo apstākļu visaptverošu novērtējumu, konstatējams, ka minētās sabiedrības pārvaldes un uzraudzības, kā arī tās interešu pārvaldīšanas faktiskais centrs atrodas šajā citā dalībvalstī.¹²⁹ Eiropas Komisija ir vadījusies no Eiropas Savienības Tiesas spriedumiem „Eurofood” un „Interdil” lietās. Tāpat kā šajos spriedumos, arī Maksātnespējas regulā Nr.2015/848 uzsvars tiek likts uz trešo personu iespēju iegūt pieejamību uzņēmuma galveno interešu centram. Eiropas Komisijas priekšlikumā Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 grozījumiem nav konkretizēts, kas ir domāts ar „trešajām personām veicot apstākļu visaptverošu novērtējumu.” Lai arī „Interdil” lietā tika skaidroti apstākļi, kuri būtu jāvērtē, šāds visaptverošs novērtējums, autoraprāt, dažādos, atšķirīgos gadījumos nebūs vienveidīgs.

Pamatojoties uz galveno interešu centra definīcijas precizēšanu Maksātnespējas regulā Nr.2015/848, būtu arī jāgroza Latvijas tiesību akti. Nebūtu nepieciešams iekļaut tieši tādas pašas definīcijas Maksātnespējas likumā vai Civilprocesa likumā, jo regula ir tieši piemērojama. Autors uzskata, ka parādniekam, iesniedzot maksātnespējas pieteikumu, būtu tam jāpievieno pierādījumi, ka viņš savlaicīgi ir informējis kreditorus, trešās personas par savas dzīvesvietas maiņu uz citu dalībvalsti (šo priekšlikumu autors izvērtēs darba 3.nodaļā pētot kreditoru tiesību nodrošināšanu). Autors uzskata, ka Maksātnespējas likumā, līdzīgi, kā tas Lietuvas Bankrota likumā (sk.darba 2.1.nodaļu, 16.lpp) ir jānosaka, ka pieteikumu par maksātnespēju var tiesā iesniegt, ka parādnieks vienu mēnesi iepriekš ir nosūtījis paziņojumu visiem kreditoriem par savu nodomu iesniegt maksātnespējas pieteikumu.

¹²⁹ Komisijas priekšlikums Padomes Regulas (EK) Nr. 1346/2000 grozījumiem. Pieejams: [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2012\)0744_/com_com\(2012\)0744_lv.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2012)0744_/com_com(2012)0744_lv.pdf) -16.lpp. [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].

3. KREDITORU TIESĪBU NODROŠINĀŠANA PĀRROBEŽU MAKSĀTNESPĒJAS PROCESĀ

3.1. Kreditoru tiesību nodrošināšana fiziskās personas maksātnespējas procesā

Kreditoru tiesību nodrošināšana ir viens no maksātnespējas regulējuma mērķiem un maksātnespējas procesa pamatprincipiem.¹³⁰ Šīs tiesības ir ietvertas Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000¹³¹ 39. pantā, kas noteic tiesības visiem kreditoriem, kuru pastāvīgā dzīvesvieta, domicils vai juridiskā adrese ir kādā dalībvalstī (izņemot procedūras sākšanas valsti), tajā skaitā arī nodokļu iestādēm un sociālā nodrošinājuma iestādēm, rakstiski iesniegt prasījumus maksātnespējas procedūrā.

Autors uzskata, ka būtiski ir Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 Preambulas 21. apsvēruma un regulas 39. un 40. panta noteikumi par pienākumu informēt kreditorus, kas precizētā veidā ietverti arī jaunās Maksātnespējas regulas Nr.2015/848 54. pantā. Šajā sakarā autors vēlas pieminēt darba 2. nodaļā jau analizēto Latgales priekšpilsētas tiesas spriedumu,¹³² kurā bija norādīts, ka parādnieks informējis tiesu par to, ka izsūtījis kreditoriem paziņojumu ar lūgumu norādīt kopējā parāda summu, bet atpakaļ atbildes nav saņēmis. Autoram maz ticama šķiet šāda kreditoru neieinteresētība, rodas šaubas, vai tiešām neviena no astoņām bankām un divām privātpersonām neatbildēja parādnieka vēstulei, jo parādu par kopsummu 159 638 EUR nevar nosaukt par tik maznozīmīgiem, lai neatbildētu parādniekam. Ir pieļaujams, ka veiktas kādas manipulācijas, lai izsūtītās vēstules nesasniegtu adresātus vai otrādi-parādnieks nodrošinājies, ka atbildes tiek sūtītas uz adresi, kur viņš nav sasniedzams.Var secināt, ka tiesām būtu rūpīgi jāpārbauda maksātnespējas pieteikumam pievienoto dokumentu precizitāte, jāpārlicinās, ka vēstuļu, paziņojumu kopijās norādītās adreses nav kļūdainas un atbilst oficiāli zināmajām adresēm. Konkrētajā lietā Latgales priekšpilsētas tiesa iesniegtos materiālus bija uzskatījusi par pietiekamiem, lai pieņemtu lēmumu, tālāko procesu atstājot maksātnespējas administratoru ziņā.

Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 40. pants noteic pienākumu nekavējoties informēt zināmos kreditorus par maksātnespējas procedūras sākšanu, šis pienākums ir uzlikts

¹³⁰ UNICTRAL Parauglikums par pārrobežu maksātnespēju un tā ieviešanas vadlīnijas: ANO Starptautisko tirdzniecības tiesību komisijas dokuments. Pieejams: www.vvc.gov.lv/.../Vadlinijas/Cross-Border_insolvency_model_law.doc [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].

¹³¹ Eiropas Parlamenta un Padomes (EK) regula Nr. 1346/2000 par maksātnespējas procedūrām: ES normatīvais akts. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32000R1346> [aplūkots 2015.gada 20.oktobrī].

¹³² Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2015.gada 24.septembrī spriedums lietā Nr.C29 6258 15 C-6258/15. Nav publicēts.

piekritīgajai tiesai vai tās ieceltajam likvidatoram. Autors secina, ka minētā norma uzliek pienākumu informēt zināmos kreditorus. Līdz ar to rodas jautājums par to, kā tiek nodrošinātas un vai tiek nodrošinātas tiesai nezināmo kreditoru tiesības. Lai nodrošinātu šādu kreditoru tiesības, pēc autora domām, parādniekam ir jābūt pienākumam savlaicīgi pirms maksātnespējas pieteikuma iesniegšanas paziņot par nodomu iesniegt pieteikumu visiem kreditoriem. Autors uzskata, ka ir iespējami dažādi gadījumi un iemesli, kad parādnieks nav ieinteresēts vai izvairās informēt kreditorus. Kā vieni no šādiem gadījumiem var būt vēlēšanās saglabāt maksātnespējas prestižu, nevēlēšanās nokļūt nepatīkamās situācijās.

Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 41. pants noteic kreditora prasījuma iesnieguma saturu, kas ietver prasījuma būtību, dienu, kad tas radies, summu, iespējamās privilēģijas u.c. Var secināt, ka informācijas saturs ir noteikts, parāda summai jābūt precīzi aprēķinātai. Autors uzskata, ka ne visos gadījumos būs iespējams īsā laikā aprēķināt prasījuma summu. Tāpat iespējamās privilēģijas bieži vien var būt tikai kreditora izteikti pieļāvumi, jo kreditors nevar būt informēts par visām parādnieka saistībām, līdz ar to kreditors nevar būt pārliecināts par savām privilēģijām, piemēram, ja parādniekam ir saistības par uzturlīdzekļu nenomaksāšanu.

Būtiski, ka Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 40. pantā paredzēto informāciju kreditoram jāsniedz procedūras sākšanas valsts oficiālajā valodā vai kādā no oficiālajām valodām (Maksātnespējas regulas 42. pants). Kreditori, kuru domicils vai administrācijas atrašanās vieta ir kādā dalībvalstī, kas nav procedūras sākšanas valsts, var iesniegt savus prasījumus valsts oficiālajā valodā, bet kreditoram var lūgt arī nodrošināt tulkojumu procedūras sākšanas valsts oficiālajā valodā. Autors uzskata, ka minētās normas valodas izvēlē paredz daudz variantu, kādi ir iespējami informācijas apmaiņā starp kreditoru un tiesu. Situāciju var noteikt tās valsts, kurā iesniegts maksātnespējas procesa pieteikums, nacionālais maksātnespējas regulējums.

Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 5. panta 1. punkts noteic, ka maksātnespējas procedūras sākšana neietekmē kreditoru vai trešo personu lietu tiesības attiecībā uz aktīviem, kas pieder parādniekam un atrodas citas dalībvalsts teritorijā procedūras sākšanas laikā. Šāds izņēmums piešķirts tikai attiecībā uz tām nodrošinājuma tiesībām, kas atbilst lietu tiesību juridiskajai konstrukcijai.

Latvijā Maksātnespējas likums noteic, ka maksātnespējas procesā piemēro tiesību saglabāšanas principu, atbilstoši kuram tiek ievērotas pirms procesa iegūtās kreditoru tiesības.¹³³ Maksātnespējas likums noteic, ka kreditora tiesību ierobežojums procesā nevar būt lielāks, nekā ir nepieciešams attiecīgā procesa mērķa sasniegšanai. Kreditoriem tiek dotas

¹³³ Maksātnespējas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010.6.augusts, nr.124. -6.panta 1.punkts

vienādas iespējas piedalīties procesā un saņemt savu prasījumu apmierinājumu.¹³⁴ Arī Latvijas Republikas Augstākā tiesa, norādot, ka uz kreditoru kopuma aizsardzības principa balstās darījumu apstrīdēšanas institūta būtība, uzsver, ka tajā ir ietverta prasība pēc vienlīdzīgas attieksmes pret kreditoriem, kā arī prasība par kreditoru prasījumu maksimālu apmierināšanu maksātnespējas procesa ietvaros.¹³⁵

Latvijā Maksātnespējas likuma¹³⁶ 7. panta pirmā daļa noteic nodrošināta kreditora jēdzienu- nodrošināts kreditors ir kreditors, kura prasījuma tiesības ir nodrošinātas ar komercķīlu, zemesgrāmatā vai kuģu reģistrā reģistrētu hipotēku. Autors secina, ka nodrošinātais kreditors ir tāds kreditors, kurš ar komercķīlas vai hipotēkas uzlikšanu ir savlaicīgi nodrošinājies pret gadījumu, ja parādniekam rodas finansiālas grūtības. Maksātnespējas procesā nodrošinātajam kreditoram piemīt privilēģēts statuss attiecībā pret nenodrošināto kreditoru, jo ieķīlātās mantas pārdošana nodrošina vismaz daļēju prasījuma segšanu, tādēļ nodrošinātā kreditora līdzdalībai maksātnespējas procesā ir paredzēts īpašs regulējums.

Nenodrošinātie kreditori ir kreditori, kuri attiecībās ar parādnieku nav nodrošinājušies ar hipotēku vai komercķīlu, parasti šādi aizdevēji ir fiziskās personas. Šāds nodrošināto un nenodrošināto kreditoru definējums ir vispārpieņemts un ļoti līdzīgs daudzās valstīs. Maksātnespējas pasludināšana nerada jaunas materiālās tiesības vai jaunus prasījumus, jo jau pirms maksātnespējas procesa ir bijušas nodibinātas attiecības starp parādnieku un kreditoru.

No Civilprocesa likuma 363.¹¹ otrās daļas izriet, ka Latvijā tiesās pamatā izskata fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu rakstveida procesā, 7. dienu laikā, t.i., bez tiesas sēdes rīkošanas un fiziskās personas uzaicināšanas uz tiesas sēdi. (Tiesa gan var uzskatīt par nepieciešamu lietu izskatīt mutvārdu procesā.) Arī kreditori netiek aicināti uz tiesu, līdz ar to kreditori tiesā nevar izteikt savu viedokli. Autors uzskata, ka šāda pieeja ir pārāk formāla, 7. dienu termiņš pārrobežu maksātnespējas procesā ir nesamērīgi īss un veicina lietas izskatīšanu rakstveidā, formāli, sevišķi pārrobežu maksātnespējas procesos. Tiesvedības procesuālās ekonomijas principi arī veicina lietu izskatīšanu rakstveida procesā, mutvārdu procesa gadījumā ļoti bieži var rasties nepieciešamība pēc tulka klātbūtnes. Autors uzskata, ka ilgāks lietas izskatīšanas termiņš nodrošinātu iespēju pieteikumu izskatīt objektīvi, kā tas ir izdarāms mutvārdu procesā.

Fiziskās personas maksātnespējas gadījumā kreditors nevar iesniegt maksātnespējas procesa pieteikumu, to var izdarīt tikai pati fiziskā persona. Kreditori, kuru prasības

¹³⁴ Maksātnespējas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010.6.augusts, nr.124. -6.panta 2.punkts.

¹³⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Tiesu prakse lietās par darījumu apstrīdēšanu un zaudējumu piedziņu no parādnieka pārstāvjiem maksātnespējas procesu ietvaros. 2013. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/civiltiesibas/> [aplūkots 2015.gada 25.oktobrī].

¹³⁶ Maksātnespējas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010.6.augusts, nr.124. -7.panta 1.daļa.

nodrošināšanai ir iekļilāts nekustamais īpašums, maksātnespējas procesā var cerēt atgūt savu parādu vismaz daļēji. Fiziskās personas galvenais ieguvums maksātnespējas gadījumā ir tas, ka pēc maksātnespējas procesa pabeigšanas tiek dzēstas visas parādnieka neizpildītās saistības, un kreditori zaudē tiesības pieprasīt šī parāda samaksu. Fiziskās personas maksātnespējas procesā tiek pārdota visa fiziskās personas manta, tai skaitā fiziskai personai piederošais dzīvoklis vai māja. Kreditoram ir jāiesniedz kreditora prasījums atbilstoši Maksātnespējas likuma 73. panta normām, pretējā gadījumā kreditors var zaudēt savas kreditora tiesības. Visas personas, kuras uzskata fizisko personu par savu parādnieku, var pieteikt savu kreditora prasījumu administratoram mēneša laikā no dienas, kad maksātnespējas reģistrā ir izdarīts ieraksts par procesa pasludināšanu.¹³⁷ Prasījumu var pieteikt arī tās personas, kuru saistību izpildes termiņš vēl nav iestājies. Ja kreditors ir nokavējis minēto termiņu, viņš savu prasījumu pret fizisko personu var iesniegt sešu mēnešu laikā no dienas, kad reģistrā ir izdarīts ieraksts par procesa pasludināšanu, bet ne vēlāk kā līdz dienai, kad sastādīts kreditoru prasījumu apmierināšanas plāns.¹³⁸ Administratoram ir jāizvērtē prasījumu pamatotība. Ja kreditora prasījums tiek atzīts, tad par to viņam atsevišķi administrators neziņo, bet kreditors sev svarīgo informāciju var uzzināt Maksātnespējas reģistrā. Ja prasījums netiek atzīts vai tiek atzīts tikai daļēji, administrators nosūta kreditoram lēmumu pa pastu ierakstītā sūtījumā. Kreditoram ir tiesības pārsūdzēt administratora lēmumu par sava kreditora prasījuma neatzīšanu vai daļēju atzīšanu tiesā divu nedēļu laikā no šāda lēmuma saņemšanas dienas.¹³⁹

Situācijā, kad parādniekam ir ierobežotas iespējas apmierināt savu kreditoru prasījumus vai tos nav iespējams apmierināt vispār, maksātnespējas process kļūst nepieciešams. Latvijā tiesām ir jākonstatē objektīvi pastāvošu maksātnespējas subjekta nespēju pildīt savas saistības. Maksātnespējas procesam ir jānodrošina parādnieka un tā kreditora interešu samērošanu. Kreditoru prasījumu pieteikšana ir tiesisks instruments, kas maksātnespējas procesā nodrošina kreditoru tiesības un vienlīdzību viņu prasījumu apmierināšanā. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 73.panta pirmo daļu kreditoru prasījumi pret parādnieku iesniedzami administratoram mēneša laikā no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu. Aplūkojot minēto tiesību normu pēc analogijas ar Civilprocesa likuma normām¹⁴⁰ attiecībā uz civilprocesuālo termiņu ievērošanu, autors secina, ka gadījumā, ja kreditora prasījuma iesniegšanu skata kā civilprocesuālu darbību, to varētu izpildīt līdz mēneša termiņa attiecīgajam datumam. Ar civilprocesuālo

¹³⁷ Maksātnespējas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010.6.augusts, nr.124.-73.pants 1.daļa

¹³⁸ Turpat, 73.panta 2.daļa.

¹³⁹ Turpat, 80.panta 1.daļa.

¹⁴⁰ Civilprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998.3.novembris, nr.326/330. -48.panta 1.daļa.

darbību veikšanu jāsaprot tādu darbību veikšana, kas ir atkarīgas no paša darbību veicēja gribas, un kas vērstas uz šai personai pienākošos tiesību uz savu aizskarto vai apstrīdēto civilo tiesību, vai ar likumu aizsargāto interešu aizsardzības realizēšanu. Ņemot vērā to, ka maksātnespējas procesa norises reglamentēšanai tiek piemērotas arī Civilprocesa likuma normas, augstākminētā kārtība attiecībā uz civilprocesuālo termiņu noteikšanu un ievērošanu ir pēc analogijas attiecināma arī uz kreditora prasījuma iesniegšanas termiņu.

Latvijas Maksātnespējas likums 2015. gadā tika papildināts ar jaunām normām¹⁴¹ nolūkā veicināt tieši kreditoru interešu aizsardzību:

- nodrošinātajam kreditoram piešķirtas tiesības prasīt administratora noslēgtā darījuma atzīšanu par spēkā neesošu, ja šis darījums attiecas uz prasījuma nodrošināšanai iekļāto mantu un ir aizskartas nodrošinātā kreditora intereses;

- kreditors vai kreditori, kuri pārstāv vismaz 10 % no kopējās atzītās nenodrošināto kreditoru pamatparāda summas, var celt prasību pret administratoru visu kreditoru labā, ja administrators ar savu rīcību ir nodarījis parādniekam zaudējumus.

Maksātnespējas likums noteic,¹⁴² ka ja pret parādnieku Latvijā uzsākta Maksātnespējas regulas Nr. 1346/2000 noteiktā maksātnespējas procedūra, parādnieka kreditors, kura dzīvesvieta vai juridiskā adrese ir citā dalībvalstī, iesniedz kreditora prasījumu. Gadījumos, kad pret parādnieku citā dalībvalstī uzsākta maksātnespējas procedūrā, viņš pirms prasījumu iesniegšanas nosūta katram kreditoram paziņojumu ar lūgumu piekrist kreditora prasījuma iesniegšanai citā procedūrā. Ja kreditors triju nedēļu laikā pēc paziņojuma nosūtīšanas nav sniedzis administratoram rakstveida atbildi, uzskatāms, ka viņš noraidījis piedāvājumu iesniegt viņa prasījumu citā procedūrā.¹⁴³ Darba autors iestājas par ātriem un efektīviem maksātnespējas situāciju risinājumiem, taču maksātnespējas procedūrās noteiktie termiņi, kā, piemēram, iepriekš minētais trīs nedēļu termiņš, kurā vēl iekļauts laiks no brīža, kad paziņojums nosūtīts, ir nepietiekams, lai pienācīgi izvērtētu kreditora prasījumu.

Autors uzskata, ka lai tiktu nodrošinātas kreditoru tiesības būt informētiem, nacionālajos tiesību aktos būtu jāparedz, ka parādniekam, iesniedzot pieteikumu par maksātnespējas pasludināšanu, pašam būtu jāuzrāda visi viņa kreditori, tai skaitā citās valstīs. Latvijā parādnieks var iesniegt pieteikumu ar pierādījumiem, ka viņam iestāsies saistības, kurām ir noteikts apjoms un, kuras tas nevarēs izpildīt, taču nav pienākums norādīt visus kreditorus pieteikumā par maksātnespējas pasludināšanu.¹⁴⁴ Te tieši būtu runa par Eiropas Savienības dalībvalstu kreditoriem. Autors uzskata, ka tā kā tas ir noteikts Lietuvas Bankrota

¹⁴¹ Grozījumi Maksātnespējas likumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2014.30.decembris, nr.257.

¹⁴² Maksātnespējas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010.6.augusts, nr.124. -73.pants 7.daļa.

¹⁴³ Turpat, 73.pants 8.daļa.

¹⁴⁴ Turpat, 129.pants.

likumā, par ko darbā bija runāts (sk.16.lpp), parādniekam vajadzētu uzlikt par pienākumu savlaicīgi izsūtīt ierakstītas vēstules kreditoriem, ja pieteicēja kreditori atrodas ārpus dalībvalsts robežām. Autors uzskata, ka ir jānodrošina, ka kreditori būs informēti savlaicīgi un savu interešu aizsardzību gadījumā tiem būtu pietiekami ilgs laiks, lai sagatavotu savus iebildumus, lai maksātnespēja netiktu pasludināta konkrētajā dalībvalstī. Autors izvirza priekšlikumus papildināt Civilprocesa likuma 363.²³ panta „Fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikums” pirmo daļu papildināt ar 7. punktu šādā redakcijā: „pierādījumu avotus par to, ka mēnesi pirms pieteikuma iesniegšanas pieteicējs ir informējis Padomes regulas 1346/2000 39. pantā minētās personas.”

Tāpat būtu arī jāpapildina Civilprocesa likuma 363.²³ panta otro daļu papildināt ar 4.punktu šādā redakcijā: „paziņojumu kopijas par to, ka pieteicējs mēnesi pirms maksātnespējas pieteikuma iesniegšanas ir informējis Padomes regulas Nr.1346/2000 39. pantā minētās personas par to, ka ir nolēmis pieteikt maksātnespējas procesu Latvijas Republikā.”

Eiropas Savienības dalībvalstu tiesiskais regulējums maksātnespējas jomā ir atšķirīgs, atšķirības ir konstatējamās pat attieksmē par Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 piemērošanu. Ne vienmēr saistošā pārrobežu tiesiskā regulējuma normas tiek pieņemtas viennozīmīgi. Ir gadījumi, kad rodas strīdīgas situācijas, kas tiek risinātas tiesā. Jurists J.Āboliņš, pētot fiziskās personas maksātnespējas tiesu praksi saistībā ar situāciju, ka Latvijas tiesās maksātnespējas procesus lūdz uzsākt arī Lietuvas pilsoņi, norāda, ka Lietuvas Apelācijas tiesa 2011.gada 3.oktobrī lietā Nr.2T-249/2011 ir pieņēmusi nolēmumu par to, ka Latvijas tiesu spriedums par Lietuvas pilsoņu maksātnespējas procesiem Latvijā, nav papildus jāapstiprina Lietuvas Republikas tiesā.¹⁴⁵ Autors piekrīt J.Āboliņa viedoklim, ka šāda nostāja jau izriet no Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 16. panta pirmajā daļā noteiktā principa-visus nolēmumus, ko izdara dalībvalsts tiesa, atzīst visās citās dalībvalstīs no brīža, kad tie stājas spēkā procedūras sākšanas valstī.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts 2011. gada 23. novembra lēmumā lietā Nr.SPC-77/2011¹⁴⁶ par kreditora prasību ir vērtējusi situāciju, kad kreditors nokavējis Maksātnespējas likuma 73. panta pirmā daļā noteikto viena mēneša termiņu, kurā kreditoru iesniedzami prasījumi pret parādnieku administratoram, nav iesniedzis prasījumu arī atbilstoši 73. panta otrajai daļai (sešu mēnešu laikā no dienas, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu), tiesa ir norādījusi, ka

¹⁴⁵ Āboliņš J. Fiziskās personas maksātnespējas process tiesu prakses atziņās. Jurista Vārds, 2012.17.aprīlis, nr.16.

¹⁴⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts 2011.gada 23.novembra lēmumā lietā nr.SPC-77/2011. Nav publicēts.

kreditoru prasījumu, kas vērsti pret maksātnespējīgo parādnieku (gan fizisko, gan juridisko personu) iesniegšanu likumdevējs aprobežojis ar saīsinātu termiņu, kas noteikts Maksātnespējas likuma 73. panta pirmā un otrā daļā. Tiesa norāda, ka šis termiņš „ir materiāli prekluzīvs jeb likumisks termiņš un kura atjaunošana tiesību normās nav paredzēta, atšķirībā no procesuāli tiesiskā termiņa, kuru saskaņā ar Civilprocesa likuma 51. pantu tiesa vai tiesnesis var atjaunot.” Tiesa norāda, ka tādējādi strīdos par kreditora prasījumiem pret maksātnespējīgu parādnieku ir jāpiemēro Maksātnespējas likuma speciālās tiesību normas par kārtību, kādā piesakāmi kreditoru prasījumi. Neievērojot šīs normas kreditoram jāērķinās ar noilguma iestāšanās iespēju, kaut arī kreditors, apejot Maksātnespējas likumā noteikto prasījumu pieteikšanas kārtību, pirms vai pēc parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanas būs cēlis prasību tiesā.¹⁴⁷ Var secināt, ka Maksātnespējas likumā noteiktie termiņi ir neapstrīdami un ievērojami jebkurā gadījumā, taču autors uzskata, ka pārrobežu maksātnespējas procesos termiņi var būt grūti izpildāmi.

Autors ierosina veikta Civilprocesa likuma 363.²⁷ panta izmaiņas to papildinot ar 1.¹ daļu šādā redakcijā: „Padomes regulas 1346/2000 3.panta pirmajā punktā paredzētajā gadījumā maksātnespējas procesa pieteikumu tiesa izskata 30 dienu laikā no lietas ierosināšanas dienas, pēc iespējas mutvārdu procesā.”

3.2. Kreditoru tiesību nodrošināšana juridiskās personas maksātnespējas procesā

Maksātnespējas procesā tiek ņemts vērā tikai prasījums pret parādnieku, kas radies maksātnespējas procesa sākumā vai līdz tam, šādu pieeju pauž arī ir arī UNCITRAL Maksātnespējas tiesību aktu rokasgrāmata. Maksātnespējas regulā Nr.1346/2000 kreditoru tiesības ir atzītas Preambulas 21. apsvērumā, kas noteic, ka katram kreditoram, kura pastāvīgā dzīvesvieta, domicils vai juridiskā adrese ir Eiropas Savienībā, jābūt tiesībām iesniegt prasījumus katrā maksātnespējas procedūrā, ko izskata Eiropas Savienībā attiecībā uz parādnieka aktīviem.

Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 32. pants noteic kreditora tiesību izmantošanu juridiskās personas maksātnespējas gadījumā. Minētais pants noteic:

- kreditori var iesniegt prasījumus galvenajā procedūrā un sekundārajās procedūrās;
- galvenās procedūras un sekundārās procedūras likvidatori iesniedz citās procedūrās tos prasījumus, kas jau ir iesniegti procedūrā, kurā viņi ir iecelti, ar nosacījumu, ka tas ir lietderīgi

¹⁴⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts 2011.gada 23.novembra lēmumā lietā nr.SPC-77/2011. Nav publicēts.

kreditoriem pēdējās minētās procedūrās, un uz ko attiecas kreditoru tiesības iebilst vai atsaukt prasības pieteikumu, ja tā paredz piemērojamie tiesību akti;

-galvenās vai sekundārās procedūras likvidators ir pilnvarots piedalīties citās procedūrās ar tādu pašu pamatojumu kā kreditors, cita starpā, apmeklējot kreditoru sanāksmes.

Darbā jau iepriekš bija pieminēts, ka no 2009. līdz 2011. gadam Eiropas Savienībā bankrotēja vidēji 200 000 uzņēmumu gadā, apmēram ceturtdaļā no šiem bankrotiem bija iesaistīti pārrobežu elementi.¹⁴⁸ Visi šie gadījumi skāra ne tikai parādnieku, bet arī kreditoru intereses, līdz ar to var secināt, ka pārrobežu maksātnespējas procesos kreditoru intereses ir būtiskas un tās ir nozīmīgas lielam skaitam kreditoru.

Eiropas Savienības valstīs, tai skaitā Latvijas kaimiņvalstu tiesību sistēmās kreditoru interešu aizsardzībai ir atšķirīgi tiesiskie regulējumi. Latvijas Republikas Valsts kontroles pētījumā par maksātnespējas sistēmu salīdzināšanu ir analizēts tiesiskais regulējums kreditoru interešu aizsardzības tiesiskais regulējums.¹⁴⁹ Pētījumā norādīts, ka Igaunijā likumdevējs ir piešķīris lielu lomu kreditoru sapulcei, bankrota komitejai, bankrota administratoru palātas Goda tiesai, kā arī Advokātu asociācijas Goda tiesai, kā arī valsts iestādēm.¹⁵⁰ Igaunijas Bankrota likums uzliek par pienākumu kreditoram aizstāvēt savus prasījumus, prasījumu aizstāvēšanai tiek sasaukta atsevišķa kreditoru sapulce pēc tam, kad administrators ir pārbaudījis iesniegtos kreditoru prasījumus. Kreditora prasījums nav jāaizstāv, ja tas nodibināts ar spēkā stājušos tiesas vai šķīrējtiesas nolēmumu vai ierakstīts zemesgrāmatā vai citos reģistros. Ja kreditora prasījums ir aizstāvēts kreditoru sapulcē, tas ir neapstrīdams, izņemot prasījumus, kas pamatoti ar nepatiesu informāciju vai likumpārkāpumu. Taču arī tiesa var lemt par kreditora prasījumu, ja tas nav aizstāvēts kreditoru sapulcē.¹⁵¹ Cits avots norāda, ka Igaunijā pasludinot maksātnespēju, pati tiesa nosaka laiku un vietu, kur satiksies kreditori, kā arī kārtību, kādā tiks publicēta oficiālā informācija. Tie kreditori, kas tiesai jau zināmi, ir jāpaziņo atsevišķi.¹⁵²

Lietuvā kreditoru interešu aizsardzībai noteikts izveidot kreditoru sapulci un kreditoru komiteju, Uzņēmumu bankrota likums un Uzņēmumu restrukturizācijas likums noteic, ka

¹⁴⁸ Pārskatīta Regula (EK) Nr. 1346/2000 par maksātnespējas procedūrām. Komisijas dienestu darba dokuments. Ietekmes novērtējuma kopsavilkums. Pavaddokuments. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:52012SC0417> [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].

¹⁴⁹ Maksātnespējas sistēmu salīdzināšana. Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju-zinojumi/2014/2.4.1-5_2014/2.4.1-5_2014/petijums_mn.pdf [aplūkots 2015.gada 12.oktobrī].

¹⁵⁰ Turpat, 53.lpp.

¹⁵¹ Turpat.

¹⁵² Thomson Reuters Limited. European Cross Border Insolvency R5. Vol.1.: Hompshire: SO40 3WX, 2005. p.8.-7.

kreditoru prasījumu apstiprina administrators un pēc tam tiesa, kad tos ir apstiprinājis administrators.¹⁵³

Čehijā Maksātnespējas likums ir orientēts uz kreditoru tiesību un interešu aizsardzību, Maksātnespējas likuma 1. panta 1. punkts tieši norāda, ka likuma mērķis ir sekmēt kreditoru prasījumu segšanu „pēc iespējas lielākā apmērā.” Kreditoru interešu aizsardzībai ir izveidotas trīs kreditoru institūcijas: kreditoru sapulce, kreditoru komiteja un kreditoru pārstāvis. Kreditoru sapulces sasauc un vada tiesa, bet tiesības sasaukt kreditoru sapulci ir arī maksātnespējas administratoram, kreditoru komitejai un vismaz diviem kreditoriem, kuru prasījumi kopā veido vismaz 10 % no visu kreditoru prasījumu kopsummas. Kreditoru komiteja tiek veidota ar mērķi aizstāvēt kreditoru kopējās intereses gadījumos, kad parādniekam ir 50 un vairāk kreditoru. Kreditoru komitejas locekļus trīs līdz septiņu cilvēku sastāvā ieceļ kreditoru sapulce no sava sastāva. Kreditoru komitejā jābūt pārstāvētām visām kreditoru grupām.¹⁵⁴

Vācijā maksātnespējas procesus veic arī ārpus tiesas, Vācijā tā ir samērā bieža prakse, ārpus tiesas var veikt vienošanos par uzņēmumu, sabiedrību reorganizāciju. Notiek savstarpējas, trīspusējas vienošanās starp sabiedrību/uzņēmumu un parādnieku/valdi/īpašniekiem un kreditoriem. Šis brīvprātīgais process ir veiksmīgs, ja neviens no kreditoriem neiesniedz tiesā pieteikumu par maksātnespējas uzsākšanu.¹⁵⁵

Lielbritānijā maksātnespējas likumi Anglijā, Velsā, Skotijā, Ziemeļīrijā praktiski neatšķiras, atšķirības ir ļoti nelielas, Padomes regulas Nr.1346/2000 aspektā Lielbritāniju vērtē kā vienotu juridiskiju, vienotu tiesību telpu.¹⁵⁶

Izdevumā European Cross Border Insolvency par Latviju ir teikts, ka juridiskas personas maksātnespējas process, kas ir ietverts Maksātnespējas regulā Nr.1346/2000 attiecas gan uz juridiskām personām, gan tiesiskās aizsardzības procesu.¹⁵⁷ Ar pašreiz spēkā esošo Maksātnespējas likumu praktiski atcēla sanācijas un mierizlīguma procesu, kas bija paredzēts 2007. gada Maksātnespējas likumā un pirms tam spēkā bijušajā likumā „Par uzņēmumu un uzņēmēj sabiedrību maksātnespēju,” ko aizstāja ar juridiskas personas maksātnespējas procesu, ietvēra kreditoru tiesību saglabāšanas principu un kreditoru līdztiesības principu.¹⁵⁸ Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 6. panta 1. punktu maksātnespējas procesā un tiesiskās

¹⁵³ Maksātnespējas sistēmu salīdzināšana, 72.lpp. Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju-zinojumi/2014/2.4.1-5_2014/2.4.1-5_2014/petijums_mn.pdf [aplūkots 2015.gada 12. oktobrī].

¹⁵⁴ Maksātnespējas sistēmu salīdzināšana, 107.lpp. Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju-zinojumi/2014/2.4.1-5_2014/2.4.1-5_2014/petijums_mn.pdf [aplūkots 2015.gada 12. oktobrī].

¹⁵⁵ Thomson Reuters Limited. European Cross Border Insolvency R5. Vol.1.: Hompshire: SO40 3WX, 2005. p. 11.-9.

¹⁵⁶ Ibid, p. 27.-5.

¹⁵⁷ Ibid, p.16.-5.

¹⁵⁸ Ibid, p.1.-6.

aizsardzības procesā piemēro tiesību saglabāšanas principu, tiek ievērotas pirms procesa iegūtās kreditoru tiesības. „Kreditora tiesību ierobežojums, kas noteikts procesa ietvaros, nevar būt lielāks, nekā ir nepieciešams attiecīgā procesa mērķa sasniegšanai.”¹⁵⁹

Maksātnespējas procesa pieteikumu par juridiskās personas maksātnespēju var iesniegt pats uzņēmums, uzņēmuma kreditors un uzņēmuma darbinieks, kam nav izmaksāta darba alga.

Kreditors var iesniegt maksātnespējas procesa pieteikumu:

- ja tiesu izpildītājs nevar piedzīt parādu no uzņēmuma;

- ja uzņēmums (sabiedrība ar ierobežotu atbildību vai akciju sabiedrība) nav nokārtojusi vienu vai vairākas parādsaistības ne mazāk kā 4268 eiro apmērā;

- cita juridiskā persona, personālsabiedrība vai individuālais komersants nav nokārtojis vienu vai vairākas parādsaistības ne mazāk kā 2134 eiro apmērā.¹⁶⁰

Maksātnespējas likumā normas, kas attiecas uz gadījumiem, kad maksātnespējas procedūra notiek saskaņā ar Maksātnespējas regulu Nr.1346/2000, ir iekļautas likuma:

- 73. panta „Kreditoru prasījumu sniegšana” astotajā daļā;

- 66. pantā „Administrators pienākumi maksātnespējas procesos, kas uzsākti saskaņā ar Padomes regulu Nr. 1346/2000;”

-86. panta „Kreditoru sapulces procedūra” piektajā daļā.

Minētajās normās noteikta attiecīgo procedūru saturs, precīza kārtība un termiņi.

Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 preambulas 17. apsvēruma noteic, ka pirms galvenās maksātnespējas procedūras sākšanas būtu piešķiramas tiesības lūgt atklāt maksātnespējas procedūru dalībvalstī, kurā atrodas parādnieka uzņēmums. Šīs tiesības būtu piešķiramas vienīgi vietējiem kreditoriem un vietējā uzņēmuma kreditoriem vai vienīgi lietās, kurās galveno procedūru nevar sākt saskaņā ar tās dalībvalsts tiesību aktiem, kurā atrodas parādnieka galveno interešu centrs. Var secināt, ka ierobežojuma iemesls ir tāds, ka pēc iespējas ir jāierobežo lietas, kurās teritoriālās maksātnespējas procedūras pieprasa pirms galvenās maksātnespējas procedūras. Ja galvenā maksātnespējas procedūra ir sākta, teritoriālās procedūras kļūst sekundāras.

Saistībā ar sekundārajām procedūrām ir jāmin, ka saskaņā ar Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 3. panta 1. punktu, valstīs, kurās atrodas parādnieka galveno interešu centrs, tiek uzsākta galvenā maksātnespējas procedūra, bet regula pieļauj arī sekundāro procedūru (regulas 3. panta 2. punkts), kas notiek līdztekus galvenajai procedūrai un tiek uzsākta dalībvalstī, kurā atrodas parādnieka uzņēmums, attiecas tikai uz tiem parādnieka aktīviem, kas atrodas šajā dalībvalstī. Sekundārās procedūras ierosināšana nav obligāta, bet var tikt

¹⁵⁹ Maksātnespējas sistēmu salīdzināšana, 31.lpp. Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju-zinojumi/2014/2.4.1-5_2014/2.4.1-5_2014/petijums_mn.pdf [aplūkots 2015.gada 12.oktobrī].

¹⁶⁰ Maksātnespējas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010.6.augusts, nr.124. -57.pants 1.daļa

izmantota kreditoru interešu pilnīgākai aizsardzībai. (Tā kā autors pārrobežu maksātnespējas sekundāros procesus ir pētījis studiju darbā, tad maģistra darbā sekundārā procesa problēmas nav dziļāk aplūkotas.) Saskaņā ar Maksātnespējas regulu Nr.1346/2000 3. panta 2. punktu, ja parādnieka galveno interešu centrs atrodas kādas dalībvalsts teritorijā, citas dalībvalsts tiesu piekritībā ir sākt maksātnespējas procedūras pret parādnieku tikai tad, ja šīs citas dalībvalsts teritorijā parādniekam pieder uzņēmums.¹⁶¹ Šīs procedūras tiek sauktas par sekundārajām procedūrām. Sekundārajā maksātnespējas procesā tiek lemts tikai par tiem parādnieka aktīviem, kas atrodas dalībvalstī, kur ir uzsākts šis process. Ņemot vērā, ka maksātnespējas procesu uzsāk, lai apmierinātu kreditoru intereses, tad ir loģiski, ka kreditori savus prasījumus var iesniegt kā galvenajā maksātnespējas procesā, tā arī sekundārajā procesā.¹⁶² Ja galvenās procedūras administrators uzskata, ka ir nepieciešams apturēt sekundāro maksātnespējas procesu kāda kreditora interesēs, tad viņš var pieprasīt tiesai, kura ir uzsākusi sekundāro maksātnespējas procesu, lai tiesa to aptur uz laika periodu līdz trīs mēnešiem. Šādā gadījumā tiesa var prasīt, lai galvenā maksātnespējas procesa likvidators nodrošina, ka netiks pasliktinātas sekundārās procedūras kreditoru intereses.¹⁶³ Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 34. pantā ir noteikts, ka ja dalībvalsts tiesību akti, ko piemēro sekundārajā procesā, ļauj šādu procesu izbeigt bez likvidācijas ar sanācijas plānu, mierizlīgumu vai tam pielīdzināmu pasākumu, tās to var darīt. Šis noteikums ir Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 3. panta 3. punkta, (kas noteic, ka sekundārie procesi ir tikai likvidācijas procesi) izņēmums.

Latvijas tiesību akti neparedz, kādi var būt sekundāro maksātnespējas procesu veidi, Maksātnespējas likums tikai vispārēji regulē maksātnespēju un nosaka, ka uzņēmuma maksātnespējas procesa gadījumā, uzņēmums var tikt likvidēts, reorganizēts vai arī var tikt atjaunota tā maksātspēja.¹⁶⁴ Lai sekundārajā procesā uzņēmums netiktu likvidēts, bet, piemēram, tam tiktu uzsākta sanācija, tiesai ir nepieciešama galvenā procesa likvidatora piekrišana. Tiesas darbības, ignorējot galvenā likvidatora piekrišanas saņemšanu, ir attaisnojamas, ja galvenā procesa kreditoru intereses netiek apdraudētas.¹⁶⁵ Piemēram, ja sekundārā procesa tiesai ir informācija, ka galvenā procesa uzņēmumam ir pietiekami daudz

¹⁶¹ Eiropas Parlamenta un Padomes (EK) regula Nr. 1346/2000 par maksātnespējas procedūrām: ES normatīvais akts. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32000R1346> [aplūkots 2015.gada 1. septembrī].

¹⁶² Eiropas Parlamenta un Padomes (EK) regula Nr. 1346/2000 par maksātnespējas procedūrām: ES normatīvais akts. 32.panta 1.punkts. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32000R1346> [aplūkots 2015.gada 1. septembrī].

¹⁶³ Turpat, 33.panta 1.punkts.

¹⁶⁴ Maksātnespējas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010.6.augusts, nr.124. - 1.pants.

¹⁶⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes (EK) regula Nr. 1346/2000 par maksātnespējas procedūrām: ES normatīvais akts. 34.panta 1.punkts. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32000R1346> [aplūkots 2015.gada 1. septembrī].

aktīvu, lai aptvertu visu kreditoru prasījumus. Tādā gadījumā galvenā procesa likvidatoram nevarētu būt iebildumi. Ja apmierinot kreditoru intereses sekundārajā procesā aktīvi vēl paliek pāri, tad šos aktīvus nodod galvenās procedūras likvidatoram.

Autors uzskata, ka nolūkā nodrošināt kreditoriem efektīvu tiesību aizsardzību juridisko personu pārrobežu maksātnespējas procesos tāpat kā fizisko personu pārrobežu maksātnespējas procesos būtu jāparedz, ka parādniekam, iesniedzot pieteikumu par maksātnespējas pasludināšanu, jāuzrāda visi viņa ārvalsts kreditori. Autors uzskata, ka Civilprocesa likuma 363.³ pantā, kas nosaka juridiskas personas maksātnespējas procesa pieteikuma saturu, būtu jāveic izmaiņas. Iepriekšminētā panta otro daļu būtu nepieciešams papildināt ar sesto punktu „Padomes regulas Nr. 1346/2000 39. pantā minētās personas.” Šāds parādnieka pienākums maksātnespējas procesa pieteikumā norādīt Padomes regulas Nr.1346/2000 39. pantā minētos citu dalībvalstu kreditorus, tajā skaitā nodokļu iestādes un sociālā nodrošinājuma iestādes, veicinātu kreditoru tiesību aizsardzību. Būtu nepieciešams arī mainīt Civilprocesa likuma 363.¹¹ pantu, kas regulē juridisku personu maksātnespējas procesa pieteikuma izskatīšanas kārtību. Šī brīža panta redakcija paredz, ka pēc maksātnespējas procesa lietas ierosināšanas tiesa septiņu dienu laikā izskata lietu. Juridisko personu pārrobežu maksātnespējas procesa gadījumā vajadzētu paredzēt, ka šis termiņš ir ilgāks kā septiņas dienas, lai kreditori varētu pienācīgi ar rūpību sagatavot un iesniegt iebildumus. Autors uzskata, ka juridiskas personas pārrobežu maksātnespējas procesā būtu nosakāms 30 dienu termiņš.

Tādēļ autors ierosina veikt Civilprocesa likuma 363.¹¹pantā izmaiņas, to papildinot to ar sesto daļu: „Padomes regulas 1346/2000 3.panta pirmajā punktā paredzētajā gadījumā iesniegto maksātnespējas procesa pieteikumu tiesa izskata 30 dienu laikā no lietas ierosināšanas dienas, pēc iespējas mutvārdu procesā.”

4. INFORMĀCIJAS NODROŠINĀŠANAS UN APRITES PROBLĒMAS PĀRROBEŽU MAKSĀTNESPĒJAS PROCESOS

Darba izstrādes gaitā autors secinājis, ka problēmas maksātnespējas procesos, kuros jāpiemēro Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 normas, savā starpā ir saistītas. Galveno interešu centra noteikšanas problēmas bieži ir saistītas ar parādnieka sasniedzamību kreditoriem, kreditoru tiesību un interešu nodrošinājums ir atkarīgs no veiksmīgas savstarpējas pušu sadarbības, tiesu administratoriem ir saistoša tiesību normās noteiktā kārtība un termiņi par informācijas paziņošanu, kreditoriem ir jāseko līdzi maksātnespējas procesiem, lai nenokavētu prasījumu iesniegšanas termiņus. Regulas IV nodaļa ietver normas par informācijas sniegšanu kreditoriem un to prasījumu sniegšanu.

Nacionālo tiesību normas paredz dažādas, valstu starpā atšķirīgas sadarbības formas, par kurām darbā jau tika runāts: kreditoru komitejas, sapulces u.c. Ar šīm atšķirībām ir jārēķinās citu valstu kreditoriem, administratoriem. Autors secina, ka maksātnespējas procesos iesaistīto pušu sadarbībai, kā arī šīs sadarbības iespējām, nodrošinājumam ir būtiska nozīme.

No jaunās Maksātnespējas regulas Nr.2015/848 pavaddokumenta¹⁶⁶ 2.3.3. punktā analizētās pašreizējās situācijas izriet, ka informācija par maksātnespējas procesiem ir nepieciešama un svarīga, bet tās iegūšanā un apkopošanā ir konstatētas problēmas, kuras paredz novērst jaunā regula. Jaunās regulas pavaddokumenta 2.3.3. punktā ir norādīts, ka visās dalībvalstīs, izņemot divas, informācija par maksātnespējas procedūrām centralizēti pašlaik jau tiek vākta; juridisku personu maksātnespējas procedūras tiek reģistrētas visās dalībvalstīs, taču privātpersonu maksātnespēja tiek reģistrēta tikai dažās dalībvalstīs. Tikai četrpadsmit dalībvalstis publicē lēmumus maksātnespējas reģistrā, kas ir bez maksas publiski pieejams tiešsaistē, vēl deviņās dalībvalstīs atsevišķa informācija par maksātnespēju ir pieejama elektroniskās datu bāzēs, piemēram, uzņēmumu reģistrā vai oficiāla biļetena elektroniskajā versijā.¹⁶⁷ Var secināt, ka nepastāvot vienotam maksātnespējas reģistram Eiropas Savienībā, ir grūti iegūt pilnīgu informāciju, nav iespējams ātri un ērti noskaidrot citā dalībvalstī reģistrēta uzņēmuma maksātnespēju.

Saistībā ar šo informāciju jāmin, ka Latvijas Republikā ir viegli iespējams uzzināt par visu Latvijā reģistrēto uzņēmumu gan pašreiz notiekošajiem, gan bijušajiem maksātnespējas

¹⁶⁶ Pārskatīta Regula (EK) Nr. 1346/2000 par maksātnespējas procedūrām. Komisijas dienestu darba dokuments. Ietekmes novērtējuma kopsavilkums. Pavaddokuments. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:52012SC0417> [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].

¹⁶⁷ Turpat.

procesiem. Šo informāciju var uzzināt Lursoft Maksātnespējas reģistra¹⁶⁸ un Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra interneta vietnēs.¹⁶⁹ Latvijas Maksātnespējas reģistrs ir pieejams visām personām, reģistra publisko ierakstu apskate ir bezmaksas pakalpojums. Ierakstiem ir publiska ticamība. Ir jāmaksā (atbilstoši Ministru kabineta noteikumos noteiktajam cenrādim) tikai par kopiju, izziņu saņemšanu. Tā kā maksātnespējas reģistra ierakstus var apskatīt ikviens interesents bez autorizācijas, maksātnespējas reģistra publiskajos ierakstos netiek atspoguļots parādnieka – fiziskās personas personas kods, bet dokumentu, kurā iekļauts fiziskās personas kods, var saņemt oficiāli vēršoties Uzņēmumu reģistrā. Maksātnespējas reģistrs darbojas no 2008. gada 1. janvāra.¹⁷⁰ SIA Lursoft IT ar Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru ir noslēdzis licences līgumu, kas nozīmē, ka Lursoft kā atkalizmantotājs ir tiesīgs trešajām personām piedāvāt Uzņēmumu reģistra informāciju.¹⁷¹ Lursoft Maksātnespējas reģistrs ik dienu apkopo un publicē: statistikas par maksātnespējas procesiem (turpmāk-MNP), MNP reģistrētos notikumus pēc reģistrācijas datuma, MNP reģistrētos notikumus pēc notikuma datuma, ierosināto MNP lietu skaitu pēc MNP rakstura, kopējo ierosināto MNP lietu skaitu sadalījumā pēc darbības formas, kopējo ierosināto MNP lietu skaitu sadalījumā pēc iesniedzēja veida, pasludināto MNP lietu skaitu pēc MNP rakstura, izbeigto MNP lietu skaitu pēc maksātnespējas stāvokļa risinājuma veida, izbeigto fizisko personu MNP lietu skaitu pēc MNP lietas izbeigšanas pamatojuma, parādnieku mantas izsoļu skaits.¹⁷² Reģistrā ir pieejama plaša informācija: personu profils, komercčīlu reģistrs, Lietuvas, Lielbritānijas uzņēmumu reģistrs, Eiropas biznesa reģistrs. Eiropas Biznesa reģistrs (EBR) ir organizācija, kas apvieno Eiropas uzņēmumu reģistru sistēmas, tās mērķis ir nodrošināt vienotu uzņēmumu datu bāzu apmaiņu tiešsaistes režīmā, EBR nodrošina piekļuvi konkrētajā valstī reģistrēto uzņēmumu datu bāzei, kas tiek papildināta tieši no pirmavota, izmantojot internetu.¹⁷³ Autors uzskata, ka Latvijā par maksātnespējas procesiem ir sakārtota un plaša informācija, kā arī ir nodrošināta viegla piekļuve šai informācijai.

Autors uzskata, ka Latvijas interneta vidē un plašaziņas līdzekļos ir arī pieejama vispārēja informācija par maksātnespējas procedūrām, kuru sniedz gan Valsts aģentūras

¹⁶⁸ Latvijas maksātnespējas reģistrs. Pieejams: <https://www.lursoft.lv/lv/maksatnespejas-registrs> [aplūkots 2015.gada 10.oktobrī].

¹⁶⁹ Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra interneta vietne. Pieejams: <http://www.ur.gov.lv/maksatnespeja.html> [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].

¹⁷⁰ Turpat.

¹⁷¹ Lursoft. Pieejams: <https://www.lursoft.lv/lv/par-lursoft> [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].

¹⁷² Turpat.

¹⁷³ Turpat.

Maksātnespējas administrācija,¹⁷⁴ gan nevalstiskās organizācijas: Latvijas Kredītņēmēju asociācija,¹⁷⁵ Latvijas Kredītņēmēju apvienība.¹⁷⁶

Eiropas e-tiesiskuma portālā¹⁷⁷ ir ietverta informācija par maksātnespējas reģistriem dalībvalstīs. No šīs informācijas izriet, ka situācijas ir ļoti atšķirīgas. Kā piemērus var minēt Īrijas, Vācijas, Rumānijas, Slovēnijas un Igaunijas situācijas. Īrijā nav atsevišķa uzņēmumu maksātnespējas reģistra, informācija par uzņēmuma maksātnespēju ir pieejama Uzņēmumu reģistrācijas pārvaldes reģistros. Īrijas Fizisko personu bankrota reģistrs ir reģistrs, kurā meklēšana jāveic manuāli, un tas glabājas Augstās tiesas Maksātnespējas procesa administratora birojā. Tajā ir informācija par bankrotiem, ko izsludinājusi Īrijas Augstā tiesa. Par katru meklēšanu ir jāmaksā noteikta maksa. Fizisko personu bankrota reģistrā ir informācija, sākot ar 1922. gadu. Autors secina, ka iegūt informāciju par uzņēmumu maksātnespēju Īrijā ir apgrūtināši.

Vācijas maksātnespējas tiesu publiskie paziņojumi tiek publicēti kopš 2002. gada 1. aprīļa Vācijas Maksātnespējas reģistra interneta vietnē vācu valodā, tie ir juridiski saistoši un publiski pieejami, piekļuve ir bez maksas.¹⁷⁸ Neierobežota meklēšana visu Vācijas maksātnespējas tiesu datus ir iespējama tikai divu nedēļu laikā pēc publikācijas pirmās dienas. Pēc tam ir nepieciešams ievadīt maksātnespējas tiesas atrašanās vietu un vienu no šiem kritērijiem: uzvārdu, firmu, parādnieka juridisko adresi vai dzīvesvietu, maksātnespējas tiesas vai reģistra tiesas piešķirto lietas numuru, reģistra veidu un reģistrācijas numuru. Autors secina, ka Vācijas maksātnespējas reģistrā neierobežota meklēšana ir iespējama ļoti īsu laiku un tikai vācu valodā.

Igaunijā pastāv Centrālais komercreģistrs un elektroniskais uzņēmumu reģistrs, nav atsevišķa maksātnespējas reģistra, pēc bankrota pasludināšanas tiesai ir pienākums nekavējoties ziņot Komercreģistram, kas iekļauj informācijau par juridisku personu bankrotu.¹⁷⁹ Informācija par juridisku personu un fizisku personu bankrotu ir atrodama oficiālajā elektroniskajā publikācijā Ametlikud Teadaanded (Oficiālie paziņojumi). Nav īpašu noteikumu par piekļuvi valsts maksātnespējas informācijai, var meklēt juridisku personu sistēmā, izmantojot nosaukumu vai reģistrācijas numuru, juridiskās personas statusā būs norādīts, vai persona ir bankrotējusi. Komercreģistra dati ir publiski, dati, kas attiecas uz sabiedrību ar ierobežotu atbildību, akciju sabiedrību, Eiropas uzņēmēj sabiedrību, Eiropas

¹⁷⁴ Maksātnespējas administrācija. Pieejams: <http://www.mna.gov.lv/> [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].

¹⁷⁵ Latvijas Kredītņēmēju asociācija. Pieejams: <http://kreditnemejuasociacija.lv> [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].

¹⁷⁶ Latvijas Kredītņēmēju apvienība. Pieejams: <http://www.kreditnemeji.lv> [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].

¹⁷⁷ Eiropas e-tiesiskuma portāls: vispārīga informācija par maksātnespēju. Pieejams: https://e-justice.europa.eu/content_interconnected_insolvency_registers_search-246--maximize-lv.do?clang=lv&idSubpage=1 [aplūkots 2015.gada 25.oktobrī].

¹⁷⁸ Turpat.

¹⁷⁹ Turpat.

kooperatīvo sabiedrību, Eiropas teritoriālās sadarbības grupu un kooperatīvo sabiedrību bankrotu, ir pieejami, izmantojot e-tiesiskuma portālu, tiek uzglabāti 30 gadus pēc dzēšanas no Komercreģistra. Dati, kas attiecas uz pašnodarbinātu personu, pilnsabiedrību, komandītsabiedrību un Eiropas ekonomisko interešu grupu bankrotu, tiek glabāti 10 gadus pēc to dzēšanas no Komercreģistra. Komercreģistra datu pārzinis ir Tieslietu ministrija. Autors secina, ka Igaunijā ir viegli un ilglaicīgi pieejama informācija par maksātnespējas procesiem.

Slovēnija maksātnespējas reģistrā ir divas datu bāzes.¹⁸⁰ Vienā ir dati par maksātnespējas procesiem (atlasīti maksātnespējīgā parādnieka identifikācijas dati; tiesa, kurā notiek process, un lietas kārtas numurs; atlasīti maksātnespējas administratora identifikācijas dati; procesa sākums, prasījumu iesniegšanas termiņa beigas un dati par citām procesuālajām darbībām maksātnespējas procesā; bankrota procesa gadījumā – arī dati par bankrotējošā subjekta mantas vērtību un kreditoru prasījumu apmierināšanas proporcijām. Otrā datu bāzē ir piekļuve visiem tiesu nolēmumiem, paziņojumiem par maksātnespējas procesa uzsākšanu, paziņojumiem par tiesas sēdes datumu u.c. paziņojumiem vai aicinājumiem veikt balsošanu, ko izdevusi tiesa saskaņā ar likumu; visiem tiesas sēžu un kreditoru sapulču protokoliem; administratora ziņojumiem un pievienotajiem dokumentiem; piespiedu izlīguma procesā – arī maksātnespējīgā parādnieka ziņojumiem un pievienotajiem dokumentiem; pārbaudīto prasījumu sarakstiem; procesā iesaistīto personu pieteikumiem un citiem obligāti publicējamiem tiesas dokumentiem; bankrota procesā – arī paziņojumiem par publisku izsoli un aicinājumiem iesniegt piedāvājumus saistībā ar bankrotējošā subjekta mantas realizāciju. Šie saraksti tiek atjaunināti katru dienu, piekļuve ir bez maksas, bet ir jāreģistrējas kā vietnes lietotājam un jāiegūst lietotājvārds un parole. Abas datubāzes un arī meklēšanas rīks ir pieejams tikai slovēņu valodā. Dati reģistrā ir pieejami kopš 2008. gada 1. oktobra. Var secināt, ka Slovēnijā maksātnespējas reģistrā ir pieejama plaša bezmaksas informācija, taču kā mīnuss jāmin apstākļi, ka informācija pieejama tikai slovēņu valodā.

Rumānijas maksātnespējas procedūru ziņotājā kopš 2006. gada reģistrē plašu informāciju, tiek apkopoti visi procesuālie akti, ko pēc maksātnespējas procesa uzsākšanas ir izdevušas tiesas un tiesu administratori/likvidatori, interneta vietne sniedz piekļuvi bezmaksas informācijai, bet lietotājam ir tikai jāreģistrējas.¹⁸¹ Reģistra galvenais mērķis ir optimizēt elektronisko sistēmu uzaicinājumiem, pavēstēm, izsaukumiem un paziņojumiem par publicētiem procesuāliem dokumentiem, tas paātrina maksātnespējas procedūru un atvieglo

¹⁸⁰ Eiropas e-tiesiskuma portāls: vispārīga informācija par maksātnespēju. Pieejams: https://e-justice.europa.eu/content_interconnected_insolvency_registers_search-246--maximize-lv.do?clang=lv&idSubpage=1 [aplūkots 2015.gada 25.oktobrī].

¹⁸¹ Turpat.

tiesu un tiesu administratoru/likvidatoru darbu, kas saistīts ar pavēstu, uzaicinājumu, paziņojumu izplatīšanu un procesuālo dokumentu nosūtīšanu, ļaujot to veikt elektroniskā veidā; tā apvieno un standartizē procesuālos dokumentus, ko izdod tiesas un tiesu administratori/likvidatori; tā palīdz izveidot valsts mēroga datu bāzi procesuālajiem dokumentiem, ko izdod tiesas un tiesu administratori/likvidatori (piemēram, tiesu pavēstes, korespondence, spriedumi, uzaicinājumi, paziņojumi, ziņojumi, reorganizācijas plāni); tā paātrina reģistrāciju Tirdzniecības reģistrā un citos reģistros, tā ļauj ieinteresētajām personām piekļūt procesuālajiem dokumentiem, ko izdod tiesas un tiesu administratori/likvidatori. Autors secina, ka Rumānijā ir izveidota tāda maksātnespējas procesu reģistrācija, kas aptver visas maksātnespējas procesa stadijas un sniedz plašu informāciju. No aplūkotajiem piemēriem Rumānijas maksātnespējas reģistrs ir vispilnīgākais un šī prakse ir labs piemērs citām valstīm.

2014. gada jūlijā Eiropas e-tiesiskuma portāls padarīja pieejamus savstarpēji saistītos Čehijas Republikas, Austrijas, Nīderlandes, Igaunijas, Slovēnijas un Vācijas maksātnespējas reģistrus.¹⁸² Eiropas e-tiesiskuma portālā sniegta pamācība, kā veikt informācijas meklēšanu. Pieprasījums tiek nosūtīts valsts reģistriem, un dažu sekunžu laikā tiek nosūtīta atbilde. Pakalpojums sniedz iespēju veikt vienkāršu meklēšanu dalībvalstu maksātnespējas reģistros, izmantojot parādnieka vārdu vai nosaukumu. Izvērstajā meklēšanā lietotāji var izmantot dažādus kritērijus atbilstoši katras attiecīgās dalībvalsts maksātnespējas tiesību aktiem. Lai arī meklēšanu var veikt 22 ES oficiālajās valodās, un lielākā daļa informācijas ir pieejama šajās valodās, daļa informācijas rezultātu lapā tiek parādīta tikai attiecīgās dalībvalsts valodā. Tā parasti ir informācija saistībā ar konkrētu lietu, piemēram, izraksts no tiesas lēmuma. Autors secina, ka izmantojot Eiropas e-tiesiskuma portālu pašlaik ir viegli iespējams iegūt nepieciešamo informāciju tikai no septiņu dalībvalstu maksātnespējas reģistriem. Šo septiņu valstu skaitā ir iepriekš minētās Rumānija un Igaunija, kurās ir izveidota efektīva piekļuve informācijai par maksātnespējas procesiem. Var secināt: ir dalībvalstis, kuras izveidojušas efektīvas informācijas apkopošanas sistēmas, kas ir vērtējama kā pozitīvā pieredze un paraugs citām valstīm, taču bieži vien šie dati ir pieejami tikai dalībvalsts valodā un tāpēc informācija citu dalībvalstu interesentiem ir grūti pieejama.

Jaunās Maksātnespējas regulas Nr.2015/848 Pavaddokumentā ir norādīts uz vēl citām problēmām, kas saistās ar informācijas apriti:

- kreditoriem sagādā grūtības prasījumu iesniegšana saskaņā ar Maksātnespējas regulu Nr.1346/2000;

¹⁸² Kačevska I., Rudevska B., Buka A., Dambergs M., Fillers A. Eiropas Savienības Tiesa un tās judikatūras pārrobežu tiesiskās sadarbības jomā civilīetās ietekme uz nacionālajām tiesām un iestādēm (Latvija, Ungārija, Vācija, Zviedrija un Apvienotā Karaliste). Rīga: [b.i.], 2015, 72.lpp.

-likvidatori ne vienmēr laikus informē kreditorus par viņu tiesībām iesniegt prasījumus un rezultātā var tikt zaudētas tiesības uz prasījumu, ja tas ir iesniegts pēc tam, kad ir beidzies valsts tiesību aktos noteiktais termiņš.¹⁸³ Autors secina, ka Maksātnespējas regulas Nr.2015/848 Pavaddokumentā ir norāde par informācijas sniegšanas savlaicīguma problēmu.

Maksātnespējas regulas Nr.2015/848 54. panta pirmā daļa noteic, ka tiklīdz kādā dalībvalstī ir sāta maksātnespējas procedūra, šīs valsts piekritīgā tiesa vai tiesas ieceltais maksātnespējas procesa administrators nekavējoties informē zināmos ārvalstu kreditorus.¹⁸⁴ Autors uzskata, ka likumdevējs ņēmis vērā atšķirīgās pieejas nacionālajos tiesību aktos attiecībā par to, kam - tiesai vai tiesas ieceltajam administratoram uzlikts paziņošanas pienākums. Autors secina, ka jaunā Maksātnespējas regula Nr.2015/848 nenosaka vienotus dalībvalstu maksātnespējas nacionālos noteikumus, taču paredz vienotus pārrobežu maksātnespējas procesu noteikumus, pie tam daļa šo noteikumu ir sīki reglamentēti. Piemēram, minētā regulas 54.panta otrā daļa noteic, ka kreditoriem ir jānosūta individuāli paziņojumi, kuros cita starpā ietver termiņus, līgumsodus, struktūru vai iestādi, kas ir pilnvarota pieņemt prasījumu u.c. ziņas.

Arī Latvijas maksātnespējas administratori norāda, ka nacionālo regulējumu atšķirību dēļ notiekošie parādnieku „migrācijas” procesi, ļoti sarežģī maksātnespējas procesa norisi; piemēram, ja kreditoru vairums atrodas uzņēmuma mītnes zemē, ar viņiem sazināties ir apgrūtināts, jo īpaši gadījumos, kad, piemēram, parādnieks nenodod administratoram grāmatvedības dokumentāciju, un rezultātā kreditori savus līdzekļus no parādnieka var arī neatgūt, jo neviens nav informēts par attiecīgo maksātnespējas procesu.¹⁸⁵ Autors secina, ka maksātnespējas administratoriem mūsdienās ir jāpārvalda ne tikai savas valsts maksātnespējas tiesiskais regulējums, bet ir nepieciešamas zināšanas arī par citu valstu un Eiropas Savienības tiesisko regulējumu. Protams, maksātnespējas jomā katrā valstī ir administratori, kuri specializējas pārrobežu maksātnespējas procesos. Latvijā šai jomā ir pieredzējuši speciālisti, kuru pieredzi būtu nepieciešams apkopot un padarīt pieejamāku plašākam interesentu lokam - juristiem, studentiem, maksātnespējas procesu subjektiem. Taču lai arī cik kompetenti būtu speciālisti, parādnieku nesadarbošanās var būt nepārvarams šķērslis maksātnespējas procesa veikšanai.

¹⁸³ Pārskatīta Regula (EK) Nr. 1346/2000 par maksātnespējas procedūrām. Komisijas dienestu darba dokuments. Ietekmes novērtējuma kopsavilkums. Pavaddokuments. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:52012SC0417> [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].

¹⁸⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) 2015/848 par maksātnespējas procedūrām: ES normatīvais akts. Nav spēkā. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32015R0848> [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].

¹⁸⁵ Administratoru asociācija: nepieciešams vienots ES maksātnespējas reģistrs. 02.10.2012. Pieejams: <http://www.delfi.lv/business/viedokli/administratoru-asociacija-nepieciešams-vienots-es-maksatnespejas-registrs.d?id=42715102> [aplūkots 2015.gada 15.augusts].

Latvijas tiesu administratori uzskata, ka salīdzinoši veiksmīgs lielu pārrobežu maksātnespējas procesu iznākums galvenokārt saistīts ar administratoru brīvprātīgu vienošanos par sadarbību ārpus Eiropas maksātnespējas regulējuma, kurā nav noteikta kārtība, kādā administratoriem būtu jāsadarbjas pārrobežu maksātnespējas procesu ietvaros.¹⁸⁶ Autors secina, ka administratoru pašu iniciatīvai ir liela nozīme, šāda iniciatīva ir veicināma un atzīstama, jo, lai arī nepieciešamība sadarboties ar Maksātnespējas regulu Nr.2015/848 tiks nostiprināta, tik un tā būtiska loma būs arī brīvprātīgai sadarbībai.

Par informācijas apmaiņas problēmām norādīts arī Komisijas priekšlikumā Padomes regulas Nr.1346/2000 grozījumiem,¹⁸⁷ secinot, ka tiesai, sākot maksātnespējas procedūru, ir jāzina, vai attiecībā uz uzņēmumu vai personu jau ir sākta maksātnespējas procedūra citā dalībvalstī, jo pašlaik sistemātiska lēmumu publicēšana vai reģistrēšana dalībvalstīs, kur procedūras ir sāktas, ne visur un vienmēr tiek veikta. Līdz ar to praksē var rasties situācijas, kad informācijas trūkuma dēļ bez vajadzības var tikt vienlaicīgi uzsāktas vairākas maksātnespējas procedūras.

Saskaņā ar Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 17. panta pirmo daļu, nolēmumam, ar ko sāk galveno maksātnespējas procedūru, bez turpmākām formalitātēm ir tādas pašas sekas visās citās dalībvalstīs kā procedūras sākšanas valstī (ciktāl dalībvalstī nav sākta sekundārā maksātnespējas procedūra). Saskaņā ar Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 21. un 22. pantu, likvidators var pieprasīt, lai paziņojumu par nolēmumu, ar ko sāk maksātnespējas procedūru (vajadzības gadījumā arī lēmumu par viņa iecelšanu), publicē citās dalībvalstīs. Tāpat likvidators var pieprasīt šā nolēmuma reģistrēšanu zemesgrāmatā, tirdzniecības reģistrā un citos publiskos reģistros. Taču šādu darbību veikšana pagaidām nav obligāta, ja dalībvalstis nepieprasa obligātu publikāciju vai reģistrēšanu.

Eiropas Komisijas dienestu darba dokumentā par Maksātnespējas regulu Nr.1346/2000¹⁸⁸ ir vairākkārt norādīts par nepieciešamību padarīt pieejamu lēmumu par procedūras izbeigšanu. Komisija uzskatīja, ka nepieciešams dalībvalstīm noteikt pienākumu valsts elektroniskā reģistrā publicēt lēmumus par maksātnespējas procedūras sākšanu un izbeigšanu. Tāpat Komisija uzskatīja, ka jānosaka kopīgas kategorijas, lai valstu reģistrus

¹⁸⁶ Administratoru asociācija: nepieciešams vienots ES maksātnespējas reģistrs. 02.10.2012. Pieejams: <http://www.delfi.lv/business/viedokli/administratoru-asociacija-nepieciešams-vienots-es-maksatnespejas-registrs.d?id=42715102> [aplūkots 2015.gada 15.augusts].

¹⁸⁷ Komisijas priekšlikums Padomes Regulas (EK) Nr. 1346/2000 grozījumiem, 7.lpp Pieejams: [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2012\)0744_/com_com\(2012\)0744_lv.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2012)0744_/com_com(2012)0744_lv.pdf). [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].

¹⁸⁸ Komisijas dienestu darba dokuments. Ietekmes novērtējuma kopsavilkums. Pavaddokuments Pārskatīta Regula (EK) Nr. 1346/2000 par maksātnespējas procedūrām. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:52012SC0417> [aplūkots 2015.gada 15. oktobrī].

sasaistītu vienotā Eiropas e-tiesiskuma portālā.¹⁸⁹ Tādējādi dalībvalstu pienākums būtu izveidot un uzturēt elektroniskus reģistrus ar maksātnespēju saistītu lēmumu reģistrēšanai attiecībā uz uzņēmumiem un privātpersonām. Nosakot kopīgas kategorijas, lai valstu reģistrus varētu sasaistīt Eiropas e-tiesiskuma portālā ar mērķi nodrošināt pieejamu un visaptverošu dalībvalstu maksātnespējas reģistru datu bāzi, kreditoriem, ieinteresētajām personām, nodarbinātajiem un tiesām tiktu sniegta iespēja pārbaudīt, vai ir sākta maksātnespējas procedūra citā valstī. Maksātnespējas regulā Nr.2015/848 ir noteiktas normas par maksātnespējas reģistru izveidi (24. pants), maksātnespējas reģistru savstarpējo savienojamību (25. pants), nosacījumiem informācijas piekļuvei (obligātā reģistros iekļaujamā informācija ir pieejama bez maksas, ir noteikti pasākumi fizisku personu datu aizsardzībai), izmantojot savstarpējās savienojamības sistēmu (27. pants), publicēšanu citā dalībvalstī (28. pants), reģistrāciju citas dalībvalsts publiskajos reģistros (29. pants), kā arī ir noteiktas normas saistībā ar reģistru uzturēšanas izmaksām.

Komisija izteica priekšlikumus ieviest procedūras un standarta veidlapu prasījumu iesniegšanai dalībvalstu līmenī un veicināt, lai dalībvalstis ievieš elektroniskus līdzekļus prasījumu iesniegšanai. Šie priekšlikumi arī tika iekļauti jaunajā Maksātnespējas regulā Nr.2015/848.

Autors par būtisku uzskata Maksātnespējas regulas Nr.2015/848 preambulas¹⁹⁰ 52. apsvērumu, kurā teikts: ja ir sāktas maksātnespējas procedūras attiecībā uz vairākām vienas grupas sabiedrībām, minētajās procedūrās iesaistīto dalībnieku darbības būtu pareizi jākoordinē. Preambulas 52. apsvērumā norādīts, ka visiem maksātnespējas procesa administratoriem un tiesām, kas iesaistīti galvenajās un sekundārajās maksātnespējas procedūrās attiecībā uz vienu un to pašu parādnieku, vajadzētu būt līdzīgam pienākumam sadarboties un sazināties savā starpā.¹⁹¹ Autors uzskata, ka šāda vienlīdzīgas sadarbības pienākuma iekļaušana ir nozīmīgs efektīvu maksātnespējas procesu priekšnoteikums.

Arī Latvijas maksātnespējas regulējumā ietverti stingri noteikumi, kad, kam un kādā termiņā jāsniedz informācija. Piemēram, Maksātnespējas likuma 26. panta trešā daļa¹⁹² noteic, ka administratoram ir pienākums sniegt informāciju par tiesiskās aizsardzības procesa un juridiskās personas maksātnespējas procesa norisi tiesai, kreditoru sapulcei, u.c. normatīvajos aktos noteiktajām personām un institūcijām. Atbilstoši Maksātnespējas likuma 81. pantam

¹⁸⁹ Eiropas e-tiesiskuma portāls. Pieejams: <https://e-justice.europa.eu/home.do?action=home&plang=lv> [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].

¹⁹⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) 2015/848 par maksātnespējas procedūrām: ES normatīvais akts. Nav spēkā. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32015R0848> [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].

¹⁹¹ Turpat.

¹⁹² Maksātnespējas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010.6.augusts, nr.124.- 26.panta 3.daļa.

maksātnespējas procesa efektīvas un likumīgas gaitas nodrošināšanai administrators ziņo kreditoriem par: parādnieka mantas pārdošanas plānu; mantas neesamību parādnieka uzņēmumā; administratora atlīdzības apmēru; juridiskās personas maksātnespējas procesa izdevumiem; kreditoru prasījumu apmierināšanas plānu; nodomu atteikties no prasījumiem; nodomu noslēgt izlīgumu; nodomu veikt prasījuma tiesību cesiju; neieķīlātās mantas pārdošanas termiņa pagarināšanu; citiem jautājumiem, kuriem ir nozīme juridiskās personas maksātnespējas procesa norisē. Var secināt, ka informācijas aprīte Latvijas Maksātnespējas likumā ir noteikta tādā līmenī, ka tai vajadzētu būt teju vai pilnīgai. Autors secina, ka minētās darbības paredz ļoti plašu pienākumu loku administratoram.

Maksātnespējas regula Nr.2015/848 ietver normas par Maksātnespējas reģistru savstarpējā savienojamību¹⁹³ decentralizētā sistēmai maksātnespējas reģistriem. Paredzēts, ka Eiropas e-tiesiskuma portāls nodrošinās meklēšanas pakalpojumu visās Savienības iestāžu oficiālajās valodās, lai padarītu pieejamu obligāto informāciju un jebkurus citus maksātnespējas reģistros ievietotos. Maksātnespējas regulas Nr.2015/848 86. pants noteic dalībvalstu pienākumu nodrošināt un papildināt informāciju par valsts maksātnespējas tiesību aktiem un procedūru īsu aprakstu dalībvalstu Eiropas Tiesiskās sadarbības tīklā civillietās un komercietās. Šis pants kā vienīgais izņēmums stāsies spēkā gadu ātrāk kā pati regula – jau no 2016. gada 26. jūnija. Taču tas nenozīmē, ka ar jaunās Maksātnespējas regulas Nr.2015/848 stāšanās spēkā 2017. gada 26. jūnijā tiks ieviesti pārējie pasākumi informācijas aprītes uzlabošanā, jo tieši tie punkti, kas attiecas uz informācijas aprīti, stāsies spēkā tikai pēc laika, jo 24. panta 1. punkts (par to, ka dalībvalstis izveido un uztur savā teritorijā vienu vai vairākus reģistrus, kuros pēc iespējas drīzāk pēc maksātnespējas procesa sākšanas tiek publicēta informācija saistībā ar maksātnespējas procedūrām) stāsies spēkā tikai 2018. gada 26. jūnijā. Savukārt regulas 25. pants, kas ietver normas par maksātnespējas reģistru savstarpējo savienojamību Eiropas e-tiesiskuma portālā, stājas spēkā tikai no 2019. gada 26. jūnija. Autors uzskata, ka šāda attālināta normu par informācijas aprīti spēkā stāšanās ir saistīta ar nepieciešamību ieguldīt attiecīgus resursus.

Autors secina, ka pašlaik pārrobežu maksātnespējas procesos informācijas pieejamībā un aprītē konstatētas sekojošas problēmas:

- nepastāvot vienotam maksātnespējas reģistram Eiropas Savienībā, ir grūti iegūt pilnīgu informāciju, nav iespējams ātri un ērti noskaidrot citā dalībvalstī reģistrēta uzņēmuma maksātspēju;

¹⁹³ Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) 2015/848 par maksātnespējas procedūrām: ES normatīvais akts. 25.pants. Nav spēkā. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32015R0848> [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].

- kreditoriem sagādā grūtības prasījumu iesniegšana saskaņā ar Padomes regulu Nr.1346/2000, likvidatori ne vienmēr laikus informē kreditorus par viņu tiesībām iesniegt prasījumus un rezultātā var tikt zaudētas tiesības uz prasījumu, ja tas ir iesniegts pēc tam, kad ir beidzies valsts tiesību aktos noteiktais termiņš;

- trūkstot informācijai par to, vai attiecībā uz uzņēmumu vai personu jau ir sākta maksātnespējas procedūra citā dalībvalstī, bez vajadzības var tikt vienlaicīgi uzsāktas vairākas maksātnespējas procedūras.

Jaunajā Maksātnespējas regulā Nr.2015/848 ir noteikti pakāpeniski ieviešami pasākumi, kuri veicinās minēto trūkumu novēršanu, papildināt informāciju par valsts maksātnespējas tiesību aktiem un procedūru īsu aprakstu dalībvalstu Eiropas Tiesiskās sadarbības tīklā civillietās un komercietās, visās valstīs ir jāizveido maksātnespējas reģistri, dalībvalstu reģistri tiks sasaistīti vienotā Eiropas e-tiesiskuma portālā, tiks ieviestas vienotas veidlapas, regulā noteikti konkrēti informācijas aprites termiņi. Taču šie pasākumi nav ieviešami īstermiņā, līdz ar to situācija tuvākajā laikā neuzlabosies.

SECINĀJUMI

Pabeidzot pētījumu tā autors uzskata, ka darba mērķis izpētīt pārrobežu maksātnespējas procesa problēmas tika sasniegts. Izvirzītā hipotēze par to, ka pārrobežu maksātnespējas procesa problēmas Latvijas praksē nav identificētas pietiekošā mērā, līdz ar to nav izstrādāti pietiekoši mehānismi to novēršanai, ir apstiprinājusies.

Pētījuma rezultātā autors izvirza aizstāvēšanai šādas **tēzes**:

1. Starp Eiropas Savienības dalībvalstīm pastāv lielas atšķirības nacionālo maksātnespējas procesu tiesiskajā regulējumā. Būtiski atšķiras nacionālo likumu mērķi, piemēram, Čehijas Maksātnespējas likums ir tieši orientēts uz kreditoru interešu nodrošināšanu, bet Latvijas un Lielbritānijas likumi ir orientēti uz ātru un efektīvu maksātnespējas procedūru.

2. Atšķirības nacionālajos maksātnespējas procesu veikšanas termiņos daļā parādnieku veicina labvēlīgāka tiesiskā regulējuma meklējumus. Latvijā un Lielbritānijā spēkā esošie īsie maksātnespējas procesu termiņi veicina kaimiņvalstu parādnieku (Lietuvas, Polijas pilsoņu) interesi veikt maksātnespējas procesus šajās valstīs.

3. Latvijas 1996. gada likuma „Par uzņēmumu un uzņēmējsabiedrību maksātnespēju” mērķis bija kreditoru interešu maksimāla aizsardzība. Divtūkstošo gadu sākumā 1996.gada likums vairs nespēja regulēt maksātnespējas procesu problēmas. 2007. gada Maksātnespējas likums tika izstrādāts ekonomiskās izaugsmes laikā, stājās spēkā 2008. gada 1. janvārī ekonomiskās krīzes iestāšanās laikā. Radās nepieciešamība pēc jauna tiesiskā regulējuma. 2010. gadā stājās spēkā jauns Maksātnespējas likums, kurā jau veiktas daudzas būtiskas izmaiņas.

Secinājums: maksātnespējas procesu tiesiskais regulējums ir sasaistīts ar valsts ekonomisko attīstību, izmaiņas ekonomikajā situācijā rada nepieciešamību pēc efektīviem risinājumiem-izmaiņām tiesību aktos.

4. Valsts kontrole 2015. gada ziņojumā par Latvijā īstenotās maksātnespējas politikas efektivitāti norādījusi, ka maksātnespējas prioritāte ir pēc iespējas ātrāka maksātnespējas procesa pabeigšana un veiktie pasākumi maksātnespējas jomā nav vērsti uz ekonomiskās vērtības saglabāšanu un atgūšanu.

Autors izteikto viedokli par prioritāti attiecina arī uz pārrobežu maksātnespējas procesiem un secina, ka nolūkā novērst formālo tiesu pieeju, Civilprocesa likumā ir jāpapildina nosacījumi Maksātnespējas regulas Nr.1346/2000 piemērošanas gadījumiem (sk. tālāk konkrētos priekšlikumus).

5. Autora tēzi (Nr.3), ka maksātnešpējas procesu tiesiskais regulējums ir sasaistīts ar valsts ekonomisko attīstību un izmaiņas ekonomiskajā situācijā rada nepieciešamību pēc efektīviem risinājumiem-izmaiņām tiesību aktos, apstiprina Eiropas Savienības Parlamenta un Padomes darbības maksātnešpējas jomā. Maksātnešpējas regula Nr.1346/2000 pašlaik ir pārstrādāta un 2017.gada 26.jūnijā tās vietā spēkā stāsies jauna regula Nr.2015/848. Jaunā regula izstrādāta ar mērķi precizēt, pilnveidot maksātnešpējas pārrobežu tiesisko regulējumu.

6. Maksātnešpējas regulas Nr.1346/2000 normu interpretāciju aizpilda Eiropas Savienības Tiesas judikatūra. Būtiski ir Eiropas Savienības Tiesas spriedumi „Eurofood” un „Interdil” lietās par galveno interešu centra noteikšanu, jo galveno interešu centra definīcija regulā Nr.1346/2000 ir plaši interpretējama.

7. Ziemeļīrijas tiesa (2012.gada 10.janvāra spriedumā Nr. NICH 1.) izsaka viedokli par jēdzienu „galveno interešu centrs” un „pieejamība trešajām personām” iespējamo atdalīšanu.

Autors uzskata: galveno interešu centra definīcija ir jāvērtē kopsakarībā. Nevar atzīt par galveno interešu centru valsti, ja ir acīmredzami, ka šai valstī parādnieks nebūs pieejams. Pieejamība trešajām personām ir jēdziena „galvenā interešu centra,” sastāvdaļa, Padomes regula Nr.1346/2000 šādu termina dalīšanu neparedz.

8. Izpētījis tiesu praksi, autors secina: Tiesas Lielbritānijā, Francijā un Ziemeļīrijā, izvērtējot fiziskās personas galveno interešu atrašanās vietu, noskaidro un ņem vērā arī dažādus kritērijus:

- parādnieka iespējas veikt profesionālo darbību valstī,
- parādnieka valsts valodas zināšanas;
- kurā valstī parādnieks regulāri izlieto naudas līdzekļus;
- kurā valstī dzīvo parādnieka ģimene, kādas ir finansiālās attiecības ģimenē.

Autors uzskata, ka arī Latvijas tiesas var izmantot šādus kritērijus.

9. Viens no Eiropas Savienības pamatprincipiem ir atļaut indivīdiem brīvu pārvietošanos Eiropas Savienībā un dzīvot dalībvalstu teritorijā.

Autors uzskata, ka šādu brīvu pārvietošanos parādnieki arī turpmāk daļa parādnieku izmantos meklējot maksātnešpējas procesos labvēlīgāku tiesisko statusu.

10. Likumā „Par nodokļiem un nodevām” ir teikts, ka nodokļu maksātāji ir Latvijas Republikas vai ārvalstu fiziskās un juridiskās personas [...], kas veic ar nodokli apliekamas darbības. Citu dalībvalstu pilsonim Latvijā var piederēt nekustamais īpašums, par kuru jāmaksā nodoklis.

Autors secina: maksātnešpējas pieteikumu var iesniegt persona, kas saņem darba algu vai ienākumus no savas saimnieciskās darbības jeb pašnodarbinātā persona. Parādnieks, kas maksā tikai nekustamā īpašuma nodokli nevar būt maksātnešpējas subjekts.

11. Autors uzskata, ka ārvalsts fiziskai personai, lai tā būtu maksātspējas procesa subjekts, ir jāveic nodokļu maksājumi kā darba ņēmējam, pašnodarbinātajam vai personai, kas veic sociālās apdrošināšanas iemaksas, vai dokumentāri pierāda, ka ir reģistrējies un ir aktīvs darba meklētājs.

Priekšlikums: Papildināt Maksātspējas likuma 127. pantu „Fiziskās personas maksātspējas procesa subjekti” ar ceturto daļu šādā redakcijā: „Fiziskā persona Padomes regulas Nr.1346/2000 3. panta 1. punkta izpratnē var būt maksātspējas subjekts, ja tā ir maksājusi nodokļus kā darba ņēmējs, pašnodarbinātais vai sociālās apdrošināšanas iemaksu veicējs, vai ir reģistrējies un ir aktīvs darba meklētājs sešu mēnešu ilgā laika periodā pirms maksātspējas pieteikuma iesniegšanas.”

12. Latvijas tiesu prakse fiziskās personas maksātspējas procesos ir būtiski atšķirīga. Ir tiesas (Talsu rajona tiesas un Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas piemēri darbā), kurās maksātspējas procesi tiek izskatīti formāli, un ir tiesas, kurās lietas izskatītas objektīvi (Tukuma rajona tiesas piemērs).

Autors uzskata, ka rakstveida tiesas process veicina formālu tiesas pieeju, tāpat to veicina īsie Civilprocesa likumā noteiktie īsie lietas izskatīšanas termiņi.

13. Ir gadījumi, kad Latvijas tiesās (Tukuma rajona tiesas piemērs) spriedumos tiek norādīts, kurā valstī pēc tiesas uzskata atrodas pieteicēja galveno interešu centrs.

Autors uzskata, ka Maksātspējas regula Nr.1346/2000 neparedz šādu pieeju. Regula paredz, ka ir jāizvērtē, vai pieteicēja galveno interešu centrs atrodas dalībvalstī, kurā viņš iesniedzis maksātspējas pieteikumu.

14. Par Maksātspējas regulas Nr.1346/2000 piemērošanu Latvijas tiesu praksē pētījumi nav veikti, literatūras latviešu valodā ir maz. Tikai 2015. gadā klajā nācis autoru kolektīva pētījums „Eiropas Savienības Tiesa un tās judikatūras pārrobežu tiesiskās sadarbības jomā civillietās ietekme uz nacionālajām tiesām un iestādēm (Latvija, Ungārija, Vācija, Zviedrija un Apvienotā Karaliste).

Autors uzskata, ka nepieciešams Latvijas tiesu prakses pārrobežu maksātspējas jomā izvērtējums. Šāds pētījums būtu noderīgs tiesām, juristiem, studentiem u.c.

15. Maksātspējas regulā Nr.1346/2000 galveno interešu centra definējums ir samērā nenoteikts. Pētījumā „Eiropas Savienības Tiesa un tās judikatūras pārrobežu tiesiskās sadarbības jomā civillietās ietekme uz nacionālajām tiesām un iestādēm (Latvija, Ungārija, Vācija, Zviedrija un Apvienotā Karaliste) izteikts pieļāvums, ka Latvijas tiesas izmantojušas maldinošu vietējo tiesību aktu interpretāciju, kurā norādīts, ka galveno interešu centrs atrodas deklarētajā (t.i., reģistrētās adreses) vietā. Šādā veidā tiesas regulas vietā piemēro nacionālo likumu.

Autors pieņemumam piekrīt, jo tiesu spriedumi (Talsu rajona un Rīgas Latgales priekšpilsētas tiesas spriedumi) liecina, ka tiesas pieteicēja deklarēšanos Latvijā uzskata par absolūti nepieciešamu nosacījumu, taču autors uzskata, ka deklarēšanās ir obligāti izvērtējams apstāklis.

16. Lietuvā bankrota procesu var uzsākt tikai tāda fiziskā persona, kura mēnesi pirms pieteikuma par maksātnespēju iesniegšanas ir par to paziņojusi visiem kreditoriem. Šāda pieeja dod iespēju parādniekam panākt vienošanos ar kreditoriem par savu saistību izpildi bez tiesas un maksātnespējas procesa palīdzības.

Autors uzskata, ka šāda pieeja dod ne tikai vienošanās iespēju, bet arī nodrošina kreditoru informētību un tiesību aizsardzību, šāda pieeja būtu nostiprināma arī Civilprocesa likumā gan atiecībā uz fizisko, gan juridisko personu.

Priekšlikums: Civilprocesa likuma 363.²³ panta „Fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikums” pirmo daļu papildināt ar 7. punktu šādā redakcijā: „pierādījumu avotus par to, ka mēnesi pirms pieteikuma iesniegšanas pieteicējs ir informējis Padomes regulas 1346/2000 39. pantā minētās personas.”

Priekšlikums: Civilprocesa likuma 363.²³ panta „Fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikums” otro daļu papildināt ar 4.punktu šādā redakcijā: „paziņojumu kopijas par to, ka pieteicējs mēnesi pirms maksātnespējas pieteikuma iesniegšanas ir informējis Padomes regulas Nr.1346/2000 39. pantā minētās personas par to, ka ir nolēmis pieteikt maksātnespējas procesu Latvijas Republikā.”

Priekšlikums: Civilprocesa likuma 363.³ panta otro daļu papildināt ar 6. punktu šādā redakcijā: iesniedzot pieteikumu Padomes regulas Nr.1346/2000 3.panta 1.punktā noteiktās maksātnespējas procedūras uzsākšanai parādnieks norāda pierādījumus par to, ka mēnesi pirms pieteikuma iesniegšanas pieteicējs informējis kreditorus, trešās personas, kā arī valsts iestādes par to, ka ir nolēmis pieteikt maksātnespējas procesu Latvijas Republikā.

Priekšlikums: Civilprocesa likuma 363.³ panta trešo daļu papildināt ar 5.punktu šādā redakcijā: iesniedzot pieteikumu Padomes regulas Nr. 1346/2000 3.panta 1.punktā noteiktās maksātnespējas procedūras uzsākšanai parādnieks pieteikumam pievieno paziņojumu kopijas par to, ka mēnesi pirms pieteikuma iesniegšanas parādnieks informējis kreditorus, trešās personas, kā arī valsts iestādes par to, ka ir nolēmis pieteikt maksātnespējas procesu Latvijas Republikā.

17. Latvijā juridiskās personas maksātnespējas procesā trešajām personām ir viegli noskaidrot datus par juridisko personu. Juridisko personu reģistrācijas adreses ir plaši pieejamas gan oficiālajās valsts iestādēs, reģistros, gan parasti pieejami arī plašsaziņas līdzekļos. Autors secina: minētais apstāklis nodrošina kreditoru tiesību ievērošanu.

18. Civilprocesa likuma 363.²⁷panta pirmā daļa noteic, ka fiziskās personas iesniegto maksātnespējas procesa pieteikumu tiesa izskata rakstveida procesā 7. dienu laikā no lietas ierosināšanas dienas, taču tiesa var uzskatīt par nepieciešamu lietu izskatīt tiesas sēdē.

Priekšlikums: veikta Civilprocesa likuma 363.²⁷ panta izmaiņas to papildinot ar 1.¹ daļu šādā redakcijā: „Padomes regulas 1346/2000 3.panta pirmajā punktā paredzētajā gadījumā maksātnespējas procesa pieteikumu tiesa izskata 30 dienu laikā no lietas ierosināšanas dienas, pēc iespējas mutvārdu procesā.”

19. Civilprocesa likuma 363.¹¹panta otrā daļa noteic, ka parādnieka iesniegto maksātnespējas procesa pieteikumu tiesa izskata rakstveida procesā 7. dienu laikā no lietas ierosināšanas dienas, taču tiesa var uzskatīt par nepieciešamu lietu izskatīt tiesas sēdē.

Autors uzskata: 7. dienu termiņš pārrobežu maksātnespējas procesā ir nesamērīgi īss un veicina lietas izskatīšanu formāli, sevišķi pārrobežu maksātnespējas procesos. Tiesvedības procesuālās ekonomijas principi arī veicina lietu izskatīšanu rakstveida procesā, mutvārdu procesa gadījumā var rasties nepieciešamība pēc tulka. Garāks lietas izskatīšanas termiņš nodrošinātu iespēju pieteikumu izskatīt patiesi objektīvi.

Priekšlikums: Grozīt Civilprocesa likuma 363.¹¹pantu, to papildinot to ar sesto daļu: „Padomes regulas 1346/2000 3. panta pirmā punktā paredzētajā gadījumā maksātnespējas procesa pieteikumu tiesa izskata 30 dienu laikā no lietas ierosināšanas dienas, pēc iespējas mutvārdu procesā.”

Izmantoto avotu saraksts

Literatūra

1. Administratoru asociācija: nepieciešams vienots ES maksātspējas reģistrs. 02.10.2012. Pieejams: <http://www.delfi.lv/business/viedokli/administratoru-asociacija-nepieciesams-vienots-es-maksatnespejas-registrs.d?id=42715102> [aplūkots 2015.gada 15.oktobrī].
2. Augstākās tiesas pētījums „Tiesu prakse juridiskās personas maksātspējas procesa lietās.” 2014. Pieejams: at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/civiltiesibas/ [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].
3. Ābelis K. Fiziskās personas maksātspējas procesa jaunais regulējums. Jurista vārds, 2010. 14.septembris, nr.37.
4. Āboliņš J. Fiziskās personas maksātspējas process tiesu prakses atziņās. Jurista Vārds, 2012.17.aprīlis, nr.16.
5. Birziņa L. Romiešu tiesības. Rīga: Poligrāfists, 1997.
6. Cik ļoti ir nepieciešams maksātspējas jomas „remonts?” [b.a.] Jurista Vārds. 2015.24.marts, nr.12, 4.,11.lpp
7. Doing Business. Pieejams: https://www.em.gov.lv/lv/nozares_politika/nacionala_industriala_politika/uznemejdarbibas_vide_/uznemejdarbi_bas_vides_uzlabosana/doing_business/ [aplūkots 2015.gada 10. oktobrī].
8. Eiropas e-tiesiskuma portāls. Pieejams: <https://e-justice.europa.eu/home.do?action=home&plang=lv> [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].
9. Eiropas Komisijas priekšlikums Padomes Regulas (EK) Nr. 1346/2000 grozījumiem. Pieejams: [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2012\)0744_/com_com\(2012\)0744_lv.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2012)0744_/com_com(2012)0744_lv.pdf) [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].
10. 12.martā ES Padome pirmajā lasījumā apstiprināja savu nostāju jaunajiem ES noteikumiem par maksātspējas process. Pieejams: <https://eu2015.lv/lv/jaunumi/zinas/902-maksatnespejas-process-jauni-noteikumi-ekonomikas-atveselosanas-veicinasanai> [aplūkots 2015.gada 1.septembrī].
11. Kačevska I., Rudevska B., Buka A., Dambergs M., Fillers A. Eiropas Savienības Tiesa un tās judikatūras pārrobežu tiesiskās sadarbības jomā civillietās ietekme uz nacionālajām tiesām un iestādēm (Latvija, Ungārija, Vācija, Zviedrija un Apvienotā Karaliste). Rīga: [b.i.], 2015.
12. Ķirsons M. Fizisku personu maksātspēja: Bankrota dzirnavas nekur Eiropā nav ātras. 05.02.2014. Pieejams: <http://www.db.lv/finanses/fizisku-personu-maksatnespeja-bankrota-dzirnavas-nekur-eiropa-nav-atras-409431> [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].
13. Komisijas dienestu darba dokuments. Ietekmes novērtējuma kopsavilkums. Pavaddokuments Pārskatīta Regula (EK) Nr. 1346/2000 par maksātspējas procedūrām. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:52012SC0417> [aplūkots 2015.gada 15. oktobrī].
14. Komisijas priekšlikums Padomes Regulas (EK) Nr. 1346/2000 grozījumiem. Pieejams: [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2012\)0744_/com_com\(2012\)0744_lv.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2012)0744_/com_com(2012)0744_lv.pdf) [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].
15. Krūmiņa K. Pārrobežu maksātspēja. 31.01.2008. Pieejams: <http://www.db.lv/laikraksta-arhivs/juridiskie-pakalpojumi/parrobezu-maksatnespeja-276498> [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].
16. Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra interneta vietne. Pieejams: <http://www.ur.gov.lv/maksatnespeja.html> [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].
17. Latvijas Kredītņēmēju apvienība. Pieejams: <http://www.kreditnemeji.lv> [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].

18. Latvijas Kredītņēmēju asociācija. Pieejams: <http://kreditnemejuasociacija.lv> [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].
19. Lietuvas pilsoņi izmanto iespēju bankrotēt Latvijā. 07.27.2011. Pieejams: <http://www.kreditnemeji.lv/lv/maksatnespeja/2011/07/27/lietuv-pilsoni-izmanto-iespeju-bankrotet-latvija/> [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].
20. Likumprojekta „Maksātnespējas likums” (2007.gads) anotācija. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/380F3F00A08E7691C2257237003D01BB?OpenDocument> [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].
21. Maksātnespējas administrācijas skaidrojumi un atziņas. 2008.-2014. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2015. Maksātnespējas administrācija. Pieejams: <http://www.mna.gov.lv/> [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].
22. Maksātnespējas reģistrs. Pieejams: <https://www.lursoft.lv/lv/maksatnespejas-registrs> [aplūkots 2015.gada 10.oktobrī].
23. Maksātnespējas sistēmu salīdzināšana. Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju-zinojumi/2014/2.4.1-5_2014/2.4.1-5_2014/petijums_mn.pdf [aplūkots 2015.gada 12. oktobrī].
24. Maksātnespēja - Starptautiskie tiesību akti. Pieejams: http://ec.europa.eu/civiljustice/bankruptcy/bankruptcy_int_lv.htm [aplūkots 2015.gada 2.septembrī].
25. Matule S. Maksātnespējas likuma saturs joprojām neskaidrs. Jurista Vārds. 2015.10.februāris, nr.7, 6.-9.lpp.
26. Ministru Kabineta Informatīvais ziņojums, 3.lpp. Pieejams: (http://www.lm.gov.lv/upload/darba_tirgus/darba_tirgus/lmzino_31032014.pdf) [aplūkots (2015.gada 1. oktobrī)].
27. Sprance I. Maksātnespējas ķēķis. Ir, 2012.19.septembris, nr.128.; Sprance I. Viltus nabagi. Ir, 2012.12.septembris, nr.127.; Sprance I. Miljonu žonglieri. Ir, 2012.10.oktobris, nr.131.
28. Pārskatīta Regula (EK) Nr. 1346/2000 par maksātnespējas procedūrām. Komisijas dienestu darba dokuments. Ietekmes novērtējuma kopsavilkums. Pavaddokuments. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:52012SC0417> [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].
29. Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes mājas lapa. Pieejams: <http://www.pmlp.gov.lv/lv/sakums/pakalpojumi/citi-pakalpojumi/dzivesvietas-deklaresana/dzivesvietas-deklaresana-parvalde.html> [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].
30. Valsts kontroles 2015.gada 3.marta ziņojums Nr.2.4.1-5/2014 „Vai valstī īstenotā maksātnespējas politika ir efektīva?” Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju-zinojumi/2014/2.4.1-5_2014/2.4.1-5_2014/revzin_mn_3mar2015.pdf [aplūkots 2015.gada 3. oktobrī].
31. UNCITRAL Maksātnespējas tiesību aktu rokasgrāmata. Pieejams: <https://www.google.lv/#q=UNCITRAL+Maks%C4%81tnesp%C4%93jas+ties%C4%ABbu+aktu+rokasgr%C4%81mata> ; www.vvc.gov.lv/...no.../Legislative_Guide_on_Insolvency_Law.doc [aplūkots 2015.gada 20.oktobrī].
32. Ziņu aģentūra LETA 08.12.2009.: Šogad Latvijā pasludināts pirmais juridiskas personas pārrobežu maksātnespējas process. Pieejams: <http://nra.lv/ekonomika/10615-latvija-sak-pirmo-parrobezu-maksatnespejas-procesu.htm> [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].
33. About UNCITRAL. Pieejams: http://www.uncitral.org/uncitral/en/about_us.html [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].
34. Doing Business, 2012: Doing business in a more transparent world. – Pieejams: <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2012> [aplūkots 2015.gada 10. oktobrī].
35. Doing Business 2015: Lithuania – Pieejams:

<http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/~/media/giawb/doing%20business/documents/profiles/country/LTU.pdf?ver=2> [aplūkots 2015.gada 12. oktobrī].

36. Doing Business, 2011: Making a difference for entrepreneurs. – Pieejams:

<http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2011>. [aplūkots 2015.gada 10. oktobrī].

37. Friel Stafford. Pieejams: <http://www.frielstafford.ie/personal-insolvency/cross-border-bankruptcy.134.html> [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].

38. McCormack G. Jurisdictional competition and forum shopping in insolvency proceedings. The Cambridge Law Journal, 2009, Nr.68

39. Samuel L. Bufford, Center of Main Interests, International Insolvency Case Venue, and Equality of Arms: The Eurofood Decision of the European Court of Justice, 27 Nw. J. Int'l L. & Bus. 351 (2006-2007).

40. Thomson Reuters Limited. European Cross Border Insolvency R5. Vol.1.: Hompshire: SO40 3WX, 2005.

41. Thomson Reuters Limited. European Cross Border Insolvency R5. Vol.2.: Hompshire: SO40 3WX, 2005.

42. Walters A., Smith A. 'Bankruptcy tourism' under the EC regulation on insolvency proceedings: A view from England and Wales International. Insolvency Review, Volume 19, Issue 03 October 2010, pp 181 – 208

Normatīvie akti

43. UNICTRAL Parauglikums par pārrobežu maksātnespēju un tā ieviešanas vadlīnijas: ANO Starptautisko tirdzniecības tiesību komisijas dokuments. Pieejams: www.vvc.gov.lv/~/Vadlinijas/Cross-Border_insolvency_model_law.doc [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].

44. Eiropas Parlamenta un Padomes regula (EK) Nr. 1346/2000 par maksātnespējas procedūrām: ES normatīvais akts. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32000R1346> [aplūkots 2015.gada 1. septembrī].

45. Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) 2015/848 par maksātnespējas procedūrām: ES normatīvais akts. Nav spēkā. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32015R0848> [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].

46. Grozījumi Maksātnespējas likumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2014.30.decembris, nr. 257.

47. Grozījumi Civilprocesa likumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010.20.oktobris, nr. 66.

48. Maksātnespējas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010.6.augusts, nr.124.

49. Komerclikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000.4.maijs, nr.158/160.

50. Koncernu likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000.13.aprīlis, nr. 131/132.

51. Civilprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998.3.novembris, nr. 326/330.

52. Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998.8.jūlijs, nr. 199/200.

53. Par valsts sociālo apdrošināšanu: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1997.21.oktobris, nr.274/276.

54. Par nekustamā īpašuma nodokli. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1997.17.jūnijs, nr. 145/147.

55. Par nodokļiem un nodevām: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1995.18.februārī, nr. 26.

56. Par iedzīvotāju ienākuma nodokli: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993.1.jūnijs, nr. 32.

57. Par tiesu varu. LR likums. Ziņotājs, 1993.14.janvāris, nr. 1.

58. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss: LR likums. Ziņotājs, 1984.20.decembris, nr.51.

59. Civillikums. Ievads: LR likums. Valdības Vēstnesis, 1937.20.februāris, nr. 41.

60. Noteikumi par nodokļu maksātāju un nodokļu maksātāju struktūrvienību reģistrāciju Valsts ieņēmumu dienestā: Ministru kabineta 2001.gada 27.marta noteikumi nr.150. Latvijas Vēstnesis, 2001.30.marts, nr. 52.

61. Maksātnespējas likums, pieņemts 01.11.2007., zaudējis spēku ar 01.11.2010.: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2007.22.novembris, nr.188.

Tiesu prakse

62. Eiropas Savienības Tiesas 2011.gada 20.oktobra spriedums lietā C-396/09. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1446368308647&uri=CELEX:62009CJ0396> [aplūkots 2015.gada 3. oktobrī].
63. Eiropas Savienības Tiesas sprieduma kopsavilkums 2006.gada 2.maija lietā Nr. C-341/04. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30db64a0072306254e79a47febafd18449f8.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuKbNz0?text=&docid=57045&pageIndex=0&doclang=LV&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=996477> [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].
64. Ģenerālvokātes Julianas Kokotes [Juliane Kokott] secinājumi, sniegti 2011.gada 10.martā lietā C-396/09 Interedil Srl, kas atrodas likvidācijas procesā. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:62009CC0396> [aplūkots 2015.gada 2.oktobrī].
65. Francijas Instances tiesas 2010.gada 9.marta spriedums Nr.12/00283. Pieejams: <http://www.insolvencycases.eu/index.php?area=search&page=result&redir=344> [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].
66. High court of justice chancery division Birmingham district registry. 2012.gada 29.augusta spriedums lietā nr. [2012] ewhc 2432. Pieejams: <http://www.bailii.org/ew/cases/ewhc/ch/2012/2432.html> [aplūkots 2015.gada 1.oktobrī].
67. Ziemeļīrijas tiesas 2012.gada 10.janvāra spriedums lietā Nr. NICH 1. Pieejams: http://www.courtsni.gov.uk/enGB/Judicial%20Decisions/SummaryJudgments/Documents/Summary%20of%20Judgment%20-%20Irish%20Bank%20Resolution%20Corporation%20v%20Sean%20Quinn/s_sj_IBR-Corp-v-Sean-Quinn_100112.pdf [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].
68. Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013. gada 28. jūnija lēmums lietā nr. SPC-33/2013. Pieejams: <http://www.l2d.lv/v.php?i=9868> [aplūkots 2015.gada 10. oktobrī].
69. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2011.gada 23.novembra lēmums lietā nr.SPC-77/2011. Nav publicēts.
70. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Tiesu prakse lietās par darījumu apstrīdēšanu un zaudējumu piedziņu no parādnieka pārstāvjiem maksātnespējas procesu ietvaros. 2013. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojs/civiltiesibas/> [aplūkots 2015.gada 25.oktobrī].
71. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2015.gada 24.septembrī spriedums lietā Nr.C29 6258 15 C-6258/15. Nav publicēts.
72. Jēkabpils rajona tiesas 2015.gada 7.janvāra spriedums lietā Nr. C16116114/0438/15. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/nolemumi/pdf/198180.pdf> [aplūkots 2015.gada 1.novembrī].
73. Tukuma rajona tiesas 2013.gada 13.augusta spriedums lietā Nr. C37072813. Nav publicēts.
74. Tukuma rajona tiesas 2013.gada 7.augusta lēmums lietā Nr.3-9/40/3.2013. Nav publicēts.
75. Talsu rajona tiesas 2012.gada 16.jūlija spriedums lietā Nr. C36054312. Pieejams: https://www.lursoft.lv/Latvijas_tiesu_nolemumu_datu_baze.html [aplūkots 2015.gada 1. oktobrī].

Maģistra darbs „Pārrobežu maksātspējas procesa problēmas” izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors:

Mārtiņš Butāns

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Darba vadītājs: lektors Gaidis Bērziņš

Recenzents:

Darbs iesniegts Civiltiesisko zinātņu katedrā

Dekāna pilnvarotā persona:

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē

Komisijas sekretāre: